



МУЗЕЈ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ „СТАРИНА НОВАК“

**Библиотека *НОВАКОВА РУКОВЕТ***

**Књига 6**

1

Библиотека **НОВАКОВА РУКОВЕТ**  
Књига 6

Главни и одговорни уредник  
**Влада Вучинић**

Уредник  
**Марија Марковић**

Лектор-коректор  
**Марија Марковић**

Компјутерска обрада  
**Драган Ђорђевић,**  
штампарија "ПЛУС", Орфелинова 35 Београд

Предња корица  
**Идејно решење споменика Старини Новаку проф.др Здравка Јоксимовића, и претходних пет књига антологије народних песама о Старини Новаку**

Задња корица  
**Хол ОШ „Старина Новак“**

Милош Пекић

# О НОВАЧЕ ОД ГОРЕ АЈДУЧЕ

*АНТОЛОГИЈА НАРОДНИХ ПЕСАМА О СТАРИНИ НОВАКУ*

*књига шеста*



**ДОДАТАК**

август 2022. \* број 19



## Садржај

Кадар стићи и објавити, и где већи утекоше постојати	7
Историјски лик Старине Новака	14
Епски лик Старине Новака	20
Стара баба превари Новака	25
Зимовање Радивоја и Старине Новака	26
Грујица дијете и Златија ђевојка	28
Старина Новак и Усо Арапин	32
Женидба Дели Татомира	33
Књига дође Старини Новаку	35
Старина Новак и брат му Радивој	36
Старина Новак и дијете Грујица	38
Освета Старине Новака	39
Вид Дољанин	45
Женидба Марка Краљевића	47
Новаковић Грујо и Арап	66
Берђелез Алија и Вук Јајчанин	67
Марко Краљевић продаје љубу	70
Од Новог Алија и од Росна Иван	72

Женидба бана од Будима	77
Грујица дијете и силан Асан-ага	84
Цар Стеван и дијете Грујица	86
Краљевић Марко добија Шарца	89
Отмица девојке	91
Продаја Грује	91
Марко Краљевић и Новак ковач	93
Напомене	96
Литература	100
Речник страних, архаичних речи и појмова	101
Штампана издања ОШ“Старина Новак“	107

## Предговор

# КАДРА СТИЋИ И ОБЈАВИТИ, И ГДЕ ВЕЋИ УТЕКОШЕ ПОСТОЈАТИ

*Основна школа „Старина Новак“*

*први издавач антологије народних песама о Старини Новаку*

Када је пре шест година, школа „Старина Новак“ донела амбициозан план да сваке године објави по једну књигу народних песама о Старини Новаку у оквиру библиотеке *НОВАКОВА РУКОВЕТ*, са циљем да се на стогодишњицу школе 2022. године, оконча објављивање прве антологије народних песама о Старини Новаку, само група ентузијаста је чврсто веровала да ће овај родољубиви подухват, у који се чак ни велике српске институције и установе нису упустиле након смрти Старине Новака а за то су имале више од четири века, испунити у потпуности и претворити у трајно добро српске културне баштине, са јасним изгледима да ће надживети и сумљивце и неимаре овог дела. Данас, 2022. године, на стогодишњицу постојања Основне школе „Старина Новак“, на величанствен начин обележавамо сто година постојања једине школе на свету која носи име изузетног Србина, објављивањем у целости прве антологије народних песама о Старини Новаку. Због различитих разлог, од којих ниједан није оправдан, силна армија наших историчара, књижевника, публициста, новинара, аматера и професионалаваца, за више од четири века након смрти Старине Новака 1601. године, није се одважила да сачини и објави целовиту књигу о Старини Новаку. Због тога је прва књига у библиотеци *НОВАКОВА РУКОВЕТ*, под именом „Старина Новак историјска личност и епски јунак“, аутора Милоша Пекића, објављена као прва књига о Старини Новаку у целокупној српској култури. У овој књизи, поред приказа историјског и епског лика Старине Новака,

представљен је широк обухват свих познатих и доступних извора са којих су узете песме за антологију. То је била база следећих пет књига *НОВАКОВЕ РУКОВЕТИ*, које су добијале назив по неком карактеристичном стиху песме објављене у књизи.

*МИЛИ БОЖЕ ДА ЧУДНОГ ЈУНАКА*, друга књига.

*КАДАР СТИЋИ И УТЕЋИ*, трећа књига.

*НИ ЈУНАКА БЕЗ СТАРИНЕ НОВАК*, четврта књига.

*ГОРОМ ЈАШЕ СТАРИНА НОВАЧЕ*, пета књига

*СТАРИНА НОВАЧЕ ОД ГОРЕ АЈДУЧЕ*, шеста књига.

Сву грађу, за свих шест књига прикупио је, попут савременог Вука Караџића, и за објављивање припремио наставник историје у нашој школи, Милош Пекић. Грађу је прикупљао годинама прекопавајући различите архиве, објављене збирке, часописе и публикације. Један број песама које је пронашао биле су још увек писане руком, никада објављене и непознате јавности, и због тога у великој опасности да се као уникати загубе за сва времена или просто униште случајем или нехатом. Пекић је први који их је од руком писаног униката преточио у дигиталну форму и омогућио њихово штампање и трајни опстанак. Све књиге песама, укупно пет, имало је предговоре чији аутор је био директор школе Влада Вучинић. Ови предговори, попут стручних радова, представљају анализе најзначајнијих детаља у књизи, о којима нико никада није писао и истраживао. Наставник ликовног васпитања наше школе, Иван Величковић, осликао је извештај број песама али је заједничким исчитавањем инспирисао групу својих ђака, надарених за цртање, који су, такође, илустровали извештај број песама. Сви ови цртежи су оригинална ауторска ликовна дела



која су у књигама антологије објављивана уз навођење имена аутора сваког цртежа појединачно.

Велики научни допринос Милоша Пекића изучавању лика и дела Старине Новака, представља његово дефинисање самог концепта истраживања живота Старине Новака. Пекићево откриће да се Старина Новак може истински сагледати само ако се његов историјски лик сагледава независно од његовог епског лика али и упоредо са њим, ударило је темељ за најшира и најдубља истраживања „правих“ професионалних научника који могу да се овој теми посвете пуном снагом а не само оним делићем снаге који је након, све напорнијих обавеза у настави основне школе, преостао обичном просветном радник чији друштвени углед никада у српској историји није био мањи. Дакле, упоредним истраживањем, и историјског, и епског лика Старина Новака, али без њиховог мешања, добија се права и потпуна слика овог српског великана. Треба нагласити да, иако ова два лика Старине Новака треба проучавати упоредо и независно, један без другог се не могу целовито разумети. Овај значај народних песама за егзактну науку, и значај егзактне науке за потпуно разумевање народног певача – највеће је откриће Милоша Пекића.

Извесна занимљива открића, проистекла пажљивим исчитавањем књига антологије, изнета су и у предговорима Владе Вучинића која су објављивана у последњих пет књига. Као пример се могу навести разматрања у предговору четврте књиге *НИ ЈУНАКА БЕЗ СТАРИНЕ НОВАКА*, где се образлаже откриће још једне особине Старине Новака, јунака и љутог хајдучког харамбаше – очинску љубав. Образлаже се схватање народног певача да за истинског, потпуног јунака, није довољно посећи Турке и бити кадар стићи и утећи, на страшном месту постојати, већ је потребно показати и родитељску љубав и бригу. Као доказе за ово откриће наводе се песме четврте књиге: *Старост Старине Новака*;

*Некавалџерство Новаковић Грује; Старина Новак и Грчић Манојло; Жалба Старине Новака на Грујову непослушност; О Старини Новаку; Старина Новак избавља Вука Жеравицу и др.*

У предговору пете књиге *ГОРОМ ЈАШЕ СТАРИНА НОВАЧЕ* износи се, за београдску школу каква је наша, посебно занимљиво откриће. У песми *Женидба Приморац Илије* Сибињанин Јанко (од Сибиља Анко) се доводи у везу са Старином Новаком. Поменута веза крије дубоки смисао који је право откриће. Најславнији бранилац Београда, престонице српског деспота Стефана, био је Сибињанин Јанко (Јан Хуњади). У Београду је умро од болести али је ипак сахрањен у једном другом Београду – Ердељском Београду који се данас налази у Румунији и преименован је у Алба Јулија. Старина Новак је Ердељски Београд, на челу велике редовне војске, као главни официр и генерал, ослободио од Турака! Дакле, иако Старина Новак није од Турака ослободио Београд на ушћу Саве у Дунав, ипак је ослободио Београд у Ердељу у коме и данас почива најславнији бранилац Београда. Ето у чему је народни српски певач, с правом, видео смислену везу Сибињанин Јанка и Старине Новака који, заиста, нису били савременици. У истом предговору пете књиге износи се и смела хипотеза да српске народне песме садрже у себи елементе календара који су представљерни симболиком и зато савременом човеку неуочљиви. Као образложење се износи запажање да српске народне песме су изразито историјске, што указује да је уметничка функција у подређеном положају, али ипак нису историски доследне због чега не могу бити примарни историјски извор, из чега се изводи предпоставка да постоји нешто још важније од важне историчности. Као то важније, писац предговора предлаже календар и за смели предлог даје извесно образложење.

Још једно важно откриће, предочено у предговорима, односи се на смрт Старине Новака. Упадљиво одсуство описа

страдања Старине Новака, какво је заиста било, скренула је пажњу на песму *Писма од кнеза Влаислава и од Грујице* у којој је описано погубљење паше Сахидије и кнеза Влаислава, а које се у потпуности, у мери коју дозвољава слободна форма песме, поклапа са стварним током страдања Старине Новака и извесног свештеника који му је био духовник и пратилац у догађајима. Три кључна детаља у опису страдања чак би и судски вештаци прихватили као неспорне доказе да се ради о опису страдања Старине Новака у Клужу: 1. начин мучења паше и кнеза на ражњу подударно је са начином мучења Старине Новака и свештеника; 2. драге коже још живом паши такође је истоветно поступању које је примењено према Старини Новаку; 3. на муке су били бачени двојица, паша и кнез, угледни људи, исто као што су двојица, Старина Новак и свештеник, такође угледни људи, бачени на муке. И најзад, такође је откриће да је народном певачу стравично страдање Старине Новака било познато, чим га је описао иако измењених улога, али да је Старина Новак у песми поштеђен мука које је доживео у стварности. Разматрања у вези са смрћу Старине Новака могу се окончати анализирањем песама последње шесте књиге антологије *О НОВАЧЕ ОД ГОРЕ ХАЈДУЧЕ*. У песмама *Женидба дели Татомира* и *Старина Новак и дијете Грујица* описује се смрт Старине Новака. Одступајући потпуно од стварног начина на који је Новак страдао, народни певач описује да јунака, кога нико никада није могао савладати и погубити, погубила је родитељска бол за страдалим сином. Овим запажањем се потврђује откриће о важности родитељске црте Старине Новака о којој је елаборирано у предговору четврте књиге антологије.

Основна школа „Старина Новак“ је објављивањем шестотомне антологије народних песама о Старини Новака обележила, на спектакуларан начин, сопствену стогодишњицу постојања али је дала све од себе да васкрсне изузетно важан лик српске историје. Од једне обичне основне школе, којој је савремени

законодавац грубом централизацијом и неприродном стандардизацијом везао и руке и очи, више је него довољно. На реду је да ово рођено чедо даље прихвате природни родитељи, научници и књижевници. Школа неће очекивати да јој неко захвали на подвигу већ ослушкује и осматра шта то следеће може да уради за свој српски род.

**Влада Вучинић**  
*главни и одговорни уредник*

Милош Пекић

# О НОВАЧЕ ОД ГОРЕ АЈДУЧЕ

*АНТОЛОГИЈА НАРОДНИХ ПЕСАМА О СТАРИНИ НОВАКУ*

## ИСТОРИЈСКИ ЛИК СТАРИНЕ НОВАКА

Крајем 16. века турско Османско царство најзад престаје успешно ширење своје власти европским просторима. Балканско полуострво постаје жариште побуна, устанака и војиште хришћанских сила против исламске царевине. Европске силе наивно верују да је Турској крај. Читаво полуострво, од Црног и Јонског до Јадранског мора, пуно је агената и авантуриста, сејача лажних нада, послатих са европских дворова који сањају поделу територија.

Османлије нису успеле да освоје Сисак 1593. године и тиме започиње Дуги рат Хазбуршке монархије и Турске. Рат је трајао до 1606. године и ускоро је показао своје безумно лице сукоба свих против свих, уз учешће Немаца, Турака, Мађара, Молдаваца, Пољака, Козака, Албанаца, Татара, чак и Италијана из Тоскане и, наравно, Срба, којих је било и на страни хришћанске лиге и још увек у повлашћеним војним редовима Османлија. Српски народ, после више од пола века, излази на историјску сцену, нажалост, не као целина, већ подељен по многим удаљеним крајевима. Почело је тешко и сумотно време.

Највећи султан, Сулејман Величанствени, није више међу живима, а његов чувени велики везир Мехмед-паша Соколовић је убијен 1579. године. Човека који је обновио Пећку патријаршију и под чијом су владом Срби уживали повластице, заменили су неспособнији и многа права почињу да се гасе. Завршио се класични период царевине, доба добрих султана, а започињало је време оних лоших и неумитног процеса опадања империје. Хришћанска пропаганда је позвала Србе и друге народе у акцију о којој се није много размишљало.

Уследили су многи догађаји који су узбуркали читав српски етнички простор. Подигнут је велики устанак у Банату, на Врачару

су спаљене мошти Светога Саве, ускоци освајају Клис, на буну су се дигли Херцеговци и Кучи, српски патријарх Јован је у дипломатским аранжманима чак и са удаљеним шпанским двором. Размишља о унији, обраћа се папи, руском цару и другим европским владарима. Хајдучке дружине се спуштају са својих горја, излазе из пустара и свуда ничу нове. Многостраној господи нуђена је српска круна – Сигисмунду Баторију, угарском племићу, пустолову Карлу Емануелу из Савоје, аустријском цару Рудолфу II. Многи Срби прилазе и влашком војводи Михалу. На крају рата показало се да су Срби добили најмање и да су сви пре свега хтели војнике за своје уске феудалне интересе. Многи ови догађаји, услед каснијих потреса, заборављени су у историјском предању Срба.

Постојала су три средишта окупљања мартолоза, харамија, хајдука, ускока и незадовољних сељака који су се ставили у службу европских сила и племства. Највећи сукоби у рату су били у дунавском басену – Банат, Трансилванија, Влашка, Славонија и северна Бугарска. Затим, ту су планински предели западног Балкана и јадранско залеђе. Повлашћени и помоћни војни одреди Османлија нису више задовољни ни послушни. Из њихових редова израстају устаници, хајдуци и најамници.

Наш јунак, Старина Новак, рођен је у Поречу код Смедерева (данашњи Доњи Милановац), негде између 1520. и 1530. године. Рођен је на дунавској граници која је од XV века борбена крајина Угарске краљевине. После њене пропасти, Дунав је од Смедерева до Кладова и даље, средиште крајине, овога пута турске, где Срби обављају многе дужности у славу султана. Они су мартолози, шајкаши и дербенџије, ослобођени многих пореза због чувања утврђења, клисура и пружања помоћи у речном саобраћају. Крајем 16. века, тачније 1586. године, много се тога изменило на штету хришћана, што ће их и повести на стазе побуне против турске империје.

Бележи се да је Старина Новак као сарахор био у служби одржавања смедеревске тврђаве, да је дошао у сукоб са Турцима и да се одметнуо. Убрзо је био ухваћен. Живот му је поштеђен због ратничких способности. Неки историјски извори наводе да се Старина Новак потурчио, да је постао и субаша, међутим поново је дошао у сукоб са турским властима и одметнуо се у хајдуке. Пао је и у турско заточеништво из којег се избавио. По мишљењу многих тамо је у мучењу изгубио све зубе, па отуда и назив Баба-Новак. Хајдуковао је у Тимочкој крајини, али највећи део живота оног епског, фантастичног, провео је у Босни, на Романији. Добро је изучио занат оружара и окупљао је и предводио многе одметнике и незадовољнике. Често је долазио до Београда, а врхунац његове војничке каријере отпочиње када се придружује румунском војводи Михају Витјазулу-Храбром.

Војвода Михај у Дугом рату борио се за ослобођење Румуна и уједињење њихових кнежевина. Заинтересован је и за устанак Срба у Банату који је брзо пропао, као и за преношење сукоба јужно од Дунава, у источну Србију и Бугарску, где народ ишчекује хришћанску силу. Највернији његов командант и вођа најамника је харамбаша Старина Новак.

Извори га описују као старог, али смелог генерала (прешао већ 65. годину), велике храбрости и искуства. На челу је коњице и његов одред најчешће броји 700-800 бораца, међу којима су Срби, Власи, Сикули, Молдавци и други најамници и хајдуци. Памти се његов долазак у Влашку, 1594. године, преко залеђеног Дунава са 2000 хајдука. Херојски се држао следеће године у освајању Трговишта, Букурешта и Ђурђа. Смелост је показао у неуспешном нападу на Софију 1596. године. Поред њега, истакли су се и други Срби, као Дели-Марко и Ђорђе Рац, али само за Новака је забележено да је чувен по војничкој врлини и извежбан у ратној вештини. Плен његовог одреда је био огроман – стока, ратни провијант, заробљеници. Бунио је и одводи сељаке у борбу. Хиљаде



дуката и талира је задобио од откупа богатих Турака и Јевреја у похараним градовима.

Октобра месеца 1599. године војвода Михај је потписао примирје са Турцима. Окреће се румунским кнежевинама Трансилванији и Молдавији и тиме улази у комплот нерашчишћених односа земљишне аристократије. Следеће године за кратко време обнавља сукоб са Турцима у Банату, па шаље свог вечитог извидника, Старину Новака, у Молдавију. Захваљујући Новаковом успешном војевању, прогласио је владавину над свим кнежевинама: Влашком, Трансилванијом и Молдавијом са седиштем у Алба-Јулији.

Ускоро долази до побуне ердељских мађарских племића, предвођених вероломном браћом Батори, Сигисмундом и кардиналом Андрејом. Придружују му се и многа саска, немачка господа и незадовољни најамници. Јаче су биле локалне феудалне борбе и традиције, него рат са иноверном империјом. До одсудне битке дошло је у септембру 1600. године код села Мирослава, недалеко од града Алба-Јулије. На страни побуњеника је аустријски генерал и плаћеник Ђорђе Баста, албанског порекла, рођен у Италији. Предводио је немачку и фламанску оклопну коњицу, француске и валонске мускетаре који су нанели пораз Михајевој војсци.

Неки сматрају да Старина Новак није учествовао у овој бици, да није на време дошао са трупима Михајевог сина, Николаја из Влашке. Опет, други извори говоре да се храбро борио на десном крилу и да му је изгорела коса и брада у жестини битке. После ове пропасти, војвода Михај се ипак одржао тражећи помоћ аустријског цара. Новак га није напуштао, остао је доследан и веран и, претпостављамо, његов последњи битни командант. Као такав, успешно предводи последње акције против Пољака на северу, чија

је намера била да искористе метеж ради задобијања нових територија.

По савету румунског војводе, Старина Новак је своје ратничке услуге понудио Аустрији, и то баш генералу Басти. Овај га је оберучке примио са 1000 коњаника и 600 пешака и послао на службу на Липар, на немирној граници према Османлијама.

После избора Сигисмунда Баторија за ердељског војводу, мађарско племство, посебно под вођством Иштвана Чакија, свети се Србима и Сикулима (Мађари Ердеља) у долини реке Мориш. Новак је оптужен за издајство и договарање са Турцима о наводној предаји утврђења на граници. Сам генерал Баста је био под присмотром и није ништа урадио за свог новог крајишког команданта. На племићкој скупштини, харамбаша и православни свештеник његове војске осуђени су на сурову смрт.

Варварска егзекуција Старине Новака и свештеника била је на тргу града Клужа 5. фебруара 1601. године. Џелати су им одрали кожу и живе пекли на ражњу. Поливани су водом да би се мучење што више продужило. Генерал Баста се заузима да страдалницима скрати муке. После више од сат времена, њихова тела су одвезена из града и побијена на колац. Хроничари су забележили стравичну гозбу гавранова и написали да овај чин превазилази турска зверства на срамоту хришћанске Европе.

Војвода Михај се тада налазио у Бечу и Прагу. Када се вратио у Трансилванију, побио је заставу на месту погубљења Старине Новака и новчано оглобио град Клуж. У лето те године и он губи живот. Генерал Баста извршава наређење и убија Храброг по дворским налозима. У далеком Цариграду, пошто је одлучио да не пређе у ислам и стави се у турску службу, погубљен је и Дели-Марко.

У знак одмазде, српски војвода Ђорђе Рац, у столном Београду, руши гробље племићке породице Батори, кривце за Новакову смрт.

Други рат није донео крупне последице. Османлијско царство није изгубило територије, али престала је епоха успешних освајања. Европски и магнатски дворови чекали су нову бољу прилику. Српски народ и његова прегнућа нису дала резултате. Покренуо се на сеобе, које скоро нису заостајале за онима година касније под Чарнојевићем.

Старина Новак је био учен човек. Писао је и читао старословенски и знао је више језика својих бораца: турски, грчки, влашки, албански... Румунски историчар из 19. века В. А. Урекија у библиотеци града Мадрида, пронашао је један спис, којије касније публикувао. Документ се наводно односи на један крајње инспиритиван и мотивациони говор генерала Новака пред једну битку у Молдавији. Имао је прави говорнички дар, а и због тога је био популаран код своје дружине и осталих војника.

Крајем 16. и почетком 17. века српски народ, предвођен Пећком патријаршијом коренито мења политику у Османској царевини, није било више помирљиве сарадње и одвојеног суживота. Турске власти су изненађене и огорчене. Тиме се завршава успон и класичан период царевине.

## ЕПСКИ ЛИК СТАРИНЕ НОВАК

Наша усмена књижевност и митологија запамтиле су ускоке и хајдуке, нарочито круг око харамбаше Старине Новака. Народна епика око нашег јунака Новака окупља и ликове брата-побратима дели-Радивоја, синове Татомира и дијете Грујицу. Везује га за планину Романију код Сарајева: Од Гласинца поља широкога, на високој гори Романији, а историја за североисточне српске крајине према или у данашњој Румунији и Бугарској. Народни певач прави збрку са топографијом, епохама, мешајући планину, земљу, турску Румелију или Ромејско царство – Византију.

По традицији, рођен је у околини Смедерева, а одметнуо се у хајдуке због зулума деспотице Јерине приликом градње чувене тврђаве. Разлог одласка у хајдуке сигурно није био тај, већ, највероватније, социјални терор турског феудализма и државе. О томе нам сведоче следећи стихови:

*Узех будак, с чим сам аргатовао,  
Па са будаком одох у хајдуке.*

Гуслари јуначких песама опевајући Старину Новака, има магловито сећање на више историјских личности из различитих времена и крајева јужнословенских и балканских земаља. То је Новак Гребострек из 14. века, ратник краља Милутина; Новак Караљук из животописа деспота Стефана Лазаревића, кесар Новак од Преспанског језера, Новак Дебељак или Дебељић из пера путописаца 16. века или румунски Баба-Новак. Новак је прави прототип средњовековног витеза и горског хајдука. Гуслар га описује као турског делију и мегданцију:

*На њему је страшно одијело:  
На њему је кожух од међеда,  
На глави му капа вучетина,  
А за капом крила од лабуда  
Очи су му двије купе вина,  
Трепавице од утине крило;  
И он носи сабљу староковку.*

Појављује се у многим поднебљим јужнословенских земаља, у Бугарској, Македонији, у Румунији, па и шире у класичним мотивима епске поезије. Налази се у свадбеним поворкама, другује са вилама, сећа се разлога зашто се одметнуо у хајдуке, свети се неверној љуби и посестрими, свађа се око деобе плена, бежи из заточеништва и оплакује смрт побратима. Хајдучки је харамбаша, понекад кукавица, брижни остарели јунак и родитељ, у многим митским и нестварним ситуацијама. Поједине песме га помињу као средњовековног витеза у пантеону српских јунака. У многим има епизодну улогу, а појављује се и као ковач, кујунџија и крзнар.

Влада мишљење да је његов лик у поезији најцеловитије истакнут и песнички веома осмишљен. Сједињује многе мане и врлине, храбар је, непоколебљив, али је често гневан и права прзница. Љути је мегданџија, а противници су му турски зулумћари и јунаци, као и непознати борци за које често каже да су бољи од њега. Песма воли његове двобоје и велича његову бруталност и умешност:

*Посред паса – укиде га с гласа  
Ни земља га жива не дочека.*

Добри познаваоци митологије откривају многе насlage паганске традиције. Старина се намеће као бог и заштитник ратника, као словенски Дажбог – творац живота, родоначелник који непрестано штити своје потомке. Има натприродан глас, често суров и бруталан, као сви пагански богови:

*Ал повика Старина Новаче;  
Како викну као да ала рикну,  
Све са земље трава полијеће,  
А са горе лишће опадоше.*

Народни певач ипак показује да је чувени харамбаша од крви и меса. За то је најбољи пример када пева о његовој смрти. Скрхан од бола због погибије синова и немогућности да им помогне, себи одузима живот:

*Тада маши Стара Новачина,  
Маши, каже, своју стару сабљу  
Те убодe своје живо срце:  
Да се знаде како сви јунаци  
Стари отац сас четири сина,  
Међу собом, каже, погинусмо,  
А за једну, је ли, женску главу.*

Уз Марка Краљевића и Светога Саву, Старина Новак је једини српски јунак који има своје топониме у српским земљама.

Најпознатија је Новакова пећина на Романији, „Новакуша“ пећина код Невесиња, затим, објекти на Старој планини, Романији, у моравском крају, Качанику, Конавлима. У Семберији постоји предање да су Новак и брат Радивоје ктитори манастира Тавна.

Увек је била танка линија између хајдука као народних осветника и обичних друмских разбојника. Следећи стихови народне песме доказују више оно друго, поред чувених речи, често цитираних, о способности харамбаше Новака:

*Дочекујем Сарајлије младе,  
Те отимам и сребро и злато  
И лијену чоху и кадифу  
Одијевам и себе и друштво,  
А кадар сам стићи и утећи  
И на страшном мјесту постојати  
Не бојим се никога до бога!*

Епске песме о Старини Новаку су веома бројне и забележене су код многих сакљупача у 18. и 19. веку. Представљају вероватно најпопуларнији циклус и лик код гусларских певача широм Балканског полуострва. По процени стручњака и познаваоца наше усмене књижевности, њих има око две стотине, убрајајући многе верзије и варијанте разних гуслара и приповедача из скоро свих јужнословенских крајева. Певају на свим дијалектима штокавског говора. Најпознатије и уметнички највредније су из Вукових записа и збирки. Познато је да Караџић пише о својим певачима и да је имао можда најталентованије казиваче у бурном времену Српске револуције. Песме о Старини Новаку и његовом хајдучком кругу бележио је код Старца Милије, Стојана Хајдука, Старца Рашка, Слепе Живане, поп Филипа, Марка Утвића, Максима Шкрљића и, најпознатију – „Старина Новак и кнез Богосав“, од слепог Личанина

Гаје Балаћа. Најстарији записи из 16. 17. и 18. века долазе нам из Дубровника и осталог јадранског приморја и његовог залеђа. То су већином песме дугог стиха – бугарштице, познате више као хронике стварних догађаја. Међу њима јединствена је песма из дубровачког рукописа – „Како је Новаку утекла вила, његова љубовца“, сачувана од Валтазара Богишића. Песма дугог стиха има пре свега има лирски и епски карактер. У чувеном Ерлангенском рукопису са почетака 18. века о Новаковићима има десет песама. После Вукове епохе највише нам долазе забележене песме са подручја Херцеговине, Црне Горе и Босне. Песме са краја 19. века, представљају позне, лошије варијанте. У овом корпусу народних умотворина, достојних правог циклуса песама, треба рећи да постоје и десетине на македонском, бугарском и румунском језику.

У граду Клужу, у Републици Румунији, 5. фебруара, на дан погубљења Старине Новака, 1976. године, подигнут је бронзани споменик у част Србину, Старини Новаку, најбољем команданту, румунског националног јунака Михаја Храброг. Надамо се да ће споменик српског и балканског јунака красити београдску општину Палилула у данима обележавања стогодишњица наше школе „Старина Новак.“



## Стара баба превари Новака

Гором иде Старина Новаче,  
Гором иде а тужно попјева:  
„Романијо кућо и баштино!  
„Романијо и отац и мајко!  
„Ево има двадесет година  
„Од када сам се с тобом  
саставио,  
„Вазда имах изобила блага,  
„Изобила пива и јестива,  
„Свашта доста, највише  
слободе,  
„А данас ти ниђе ништа немам  
–  
„Неста блага, пива и јестива,  
„Немам, старац, паре ни  
динара,  
„Ни у лулу да купим дувана  
„Већ овако живјети не могу.“  
Тако пјева Старина Новаче,  
Кад погледа мало унапријед,  
Ал` ето ти једна баба стара,  
Собом води коња товарнога,  
Новак њојзи божју помоћ виче,  
Баба њему бога прифатила.  
Новак њојзи ријеч проговара:  
„О старице, погрбата бако!  
„Што то имаш на коњу твојему?  
„Ало имаш љеба или меса,  
„Ил` црвена винца ил` ракије –  
„Дај Новаку, гладноме јунаку.“  
Баба стара њему одговара:  
„О Новаче, од горе ајдуче!  
„Нема баба ни љеба, ни меса,  
„Нити имам вина ни ракије,  
„Већ ја носим на коња мојега:

„С једне стране дрвена вретена,  
„С друге стране вуна  
очешљана.“  
Кад је Новак бабу разумио,  
Отоле је даље пролазио,  
Баба мало у напријед пође,  
Ал` ето ти Дели Радивоја,  
И Радивој стару бабу пита,  
Но и њему баба одговара,  
Ка му брату Старини Новаку.  
Кад Радивој бабу разумио,  
Отоле је даље пролазио,  
А старица у напријед пође,  
Ал` ето ти Новакова сина,  
Баш Грујица горски арамбаша,  
И он исту пјесму запјевао,  
И он стару баку упитао,  
И њему је баба казивала,  
Ка Новаку и ка Радивоју.  
Опет Грујо баби проговара:  
„Море чујеш, погрбата бако!  
„Кажи право тако била здраво!  
„Које чудо на коњу твојему?“  
Ал` се стара бака наљутила,  
Па Грујици `јетко говорила:  
„Чудо ти се око главе свило!  
„Што ме стару мучиш у  
планини;  
„А видиш ли, ш` њима не видио!  
„Једна страна дрвена вретена,  
Друга страна вуна очешљана.“  
Но Грујица опет не вјерује,  
Већ повади сабљу оковану,  
Те на коњу прекиде конопе;  
Ал` да видиш, побратиме драги,  
Кад о земљи вреће удариле –  
Све дукати жути излазише.

Кад то виђе Новаков Грујица,  
Од радости из грла кликнуо,  
Те дозива и оца и стрица:  
„Ајд` овамо, Новак и Радивој!  
„Није ово вуна, ни вретена,  
„Већ је ово царска азна била.“  
Тад притрча Новак и Радивој,  
Те узеше и коња и благо,  
Па одоше гором пјевајући,  
Оста јадна бака кукајући,  
Како ће цару повратити.

## **Зимовање Радивоја и Старина Новака**

Вино пију до два побратима,  
Вино пију три бијела дана.  
А која су до два побратима,  
Оба ћу ти по имену казат!  
Једно ми је Старина Новаче  
А друго је млади Радивоје.  
Проговара Старина Новаче:  
„Побратиме, млади Радивоје,  
„Ђели ћемо зимоват зиму?  
„Љето прође зима добра дође,  
„Нит` имамо паре ни динара,  
„Нит` имамо пребијеле куле  
„Ни на кули вијернице љубе,  
„Што ли ћемо, побро, од  
живота?!“

Проговара млади Радивоје:  
„Не плаши се, Старина Новаче,  
„Док имамо Грујицу дијете!  
„Одвешћу га шеру Сарајеву  
„И продаћу Грујицу за благо,  
„Ласно ћемо изимљети зиму.“  
Проговара Старина Новаче:  
„О Бога ти, млади Радивоје,  
„Кад продамо Грујицу дијете,  
„Грујица је од добра јунака,  
„Доћи ће нам о Ђурђеву дану  
„У велику гору Романију.“  
Туј рекоше, па се послушаше.  
А да видиш млада Радивоја,  
Он поведе са собом Грујицу,  
Одведе га шеру Сарајеву,  
Па ми викну једнога телала.  
Телал виче ситнијем сокаком  
Ко ће купит Новакова Груја.

Проговара лијепа ђевојка,  
А ђевојка млада Сарајлинка  
Са бијеле од камена куле,  
За Грујицу доста пара даје,  
Она даје два товара злата.  
Проговара сила удовица,  
Удовица бега Алај-бега:  
„Ој Бога ти, лијепа ђевојко,  
„Подај мене Грујицу дијете,  
„Ја ћу дати више за њ`га пара,  
„Ја ћу дати три товара блага  
И три коња што ћерају благо.“  
Раде узе три товара блага  
И три коња што ћерају благо,  
Па он даде Грујицу дијете  
Удовици бега Алај-бега,  
Па он оде гори Романији.  
А да видиш силне удовице,  
Узе Грују за бијелу руку,  
Па га води нам бијелу кулу,  
Па га свлачи, те га преоблачи.  
Обуче му бегов` одијело.  
Једно јутро Грујо поранио,  
Поранио ситнијем сокаком,  
Па ми шеће шером Сарајевом,  
Гладају га аге и бегови,  
Па говоре аге и бегови:  
„Шућур ала, милу Богу вала?  
„Кад имамо `нанијег делија,  
„Он би био цару за везира.“  
А говоре са куле ануме:  
„Боже мили, доброга јунака!  
„Благо мајци која га родила!  
„А и љуби која га љубила!“  
Ту је био до Ђурђева дана  
У великом шеру Сарајеву.  
Кад је било о Ђурђеву дану,

Једно јутро Грујо поранио,  
Те с`умио и богу молио  
И довати оштровиту ђорду,  
Па га ево на бијелу кулу,  
А на кулу паше Јајчевића.  
И паша је добро уранио,  
Из вилцана мрку каву срче,  
А на чибук дуван Турчин пуши.  
Када дође Новаков Грујица,  
Турски селам паши натурао:  
„Селам малећ паша Јајчевићу.“  
А паша му даде ожћелдију.  
Па говори паша Јајчевићу,  
Па говори детету Грујици:  
„Шједи тујне на мека душека,  
„Да те питам, да ми право  
кажеш,  
„Од кака си соја и племена?  
„Ја л` такога немамо јунака  
„У нашем шеру Сарајеву.“  
А да видиш Новакова Груја,  
Ни сидио, ни је дангубио,  
Већ на ноге лагане скочио,  
Па му оде рука око кука,  
Па измаче оштровиту ђорду  
И Турчину вако проговара:  
„Копиљане, беже Јајчевићу,  
„Је си л` чуо за Новаков` Груја.“  
То му каза Новаковић Груја,  
Па му турску посијече главу  
И сиђе низ бијелу кулу,  
Па појаха црнога гаврана,  
Врана коња паше Јајчевића,  
Па он оде горе Романији,  
Да потражи свога стара баба  
И његова мила побратима,  
Побратима младог Радивоја.

И нађе иг у ледној пећини,  
Бе су тујне презимили зиму.

## Грујица дијете и Златија Ђевојка

Според мора, според воде  
ладне  
Седамдесет и седам градова  
И толико кажу помонака  
И још више кажу караула  
А што кажу још града Новога  
Да у њему мушке главе нема  
Паша био па је преминуо  
Па остала Мустај-пашиница  
А са шћерцом Златијом  
Ђевојком  
Златији је кавез начинио  
У кавезу Злату оставио  
Далеко се Злата огласила  
Просе просци са четри стране  
Просе лале а просе везири  
Просили је од мора трговци  
Просио је Мула Сарајлија  
Ког сароша` у свој Босни нема  
А тог цура неће ниједнога  
Него чека Цара из Стамбола  
Не бил` била за Цара Царица  
Не бил` била свој земљи  
госпођа  
То се чудо и по гори чуло  
То зачуо Грујица дијете  
Мио синак Старине Новака  
Па је Грујо јемин учинио  
Да се Златом оће оженити.  
Збор зборили до три арабаше  
Збор зборили мрко вино пили  
Баш у Шари високој планини  
Служио вино Грујица дијете  
Свима љуцки чашу наљеваше

Сем бабајку Старини Новаку  
Негда полу негда прелијева  
И оному преко руке даје  
Наљева му свилу и кадифу  
И пољева пушке по кремену  
Оде њему говорити бабо:  
„О Грујица мој једини сине  
А што си се наљутио жарко  
Ал` си жељан вина и ракије  
Ал` симита леба бијелога  
Ал си сине покрпо оружје  
Ал си сине потрошио благо  
Али си ми чоу подерао.“  
Проговара Грујица дијете  
„А мој бабо Старина Новаче  
Мудре главе а луде памијети  
Нисам жељан ни вина ни  
ракије  
Ни симита љеба бијелога  
Ни овнујска мјеса дебелога  
Ни сам бабо покрпо оружје  
Оружје ми много боље  
Много боље него што је било  
Па нисам бабо потрошио благо  
Више блага него што је било  
Нити сам ја чоу подерао  
Љепша чоа него што је била  
Но сам ти се наљутио бабо  
Што ме млада нешће оженити  
За младости им љепоте моје.  
Врсници се моји оженише  
А врснице цуре поудаше  
И по један пород направише.“  
Тад говори Старина Новаче:  
„О Грујица` мој мили сине  
Давно би те оженио бабо  
Ал` ће нађо за тебе ђевојку

Ту за мене пријатеља нема  
Јел` ја нађо за се пријатеља  
Ту за тебе не има ђевојке.“  
Проговара Грујица дијете:  
„О мој бабо Старина Новаче  
Ја сам чуо и кажу ми људи  
У крај мора у крај воде ладне  
Седамдесет и седам грабова  
И толико кажу помонака  
И још више кажу караула  
А што кажу још града Новога  
Да у граду мушке главе нема  
Паша био па је преминуо  
И остала Мустај-пашиница  
А са шћерцом Златијом  
ђевојком  
Златији је кавез начинио  
У кавезу Злату оставио  
Далеко се Злата огласила  
Огласила на четири стране  
Просе просци са четири стране  
Просе лале а просе везири  
Просили је од мора трговци  
Просио је Мула Сарајлија  
Ког сароша у свој Босни нема  
Ал` тог цура неће ни једнога  
Него чека Цара из Стамбола  
Не бил` била за Цара Царица  
Не бил` била свој земљи  
госпођа  
Оћу ићи да њу просим бабо  
Да ја просим Златију ђевојку.“  
Ал` говори Старина Новаче:  
„О Грујице, о мој мили сине,  
Није ласно тамо долазити  
И четири горе прелазити  
Гору љуту и још гору Жуту

Прећи ону гору Романију  
На Орјен високу планину  
Тамо има девет караула  
Није тамо ласно додићи  
Да си вила па да имаш крила  
Не би перје изнјело месо  
А камо ли на јунаку главе.“  
Ал` да видиш Грујицу ђетића  
Он отиде у ладну пећину  
Па се свлачи те се преоблачи  
Удри на се свилу и кадиву  
На по Турски опрема ђогата  
А по Турски сарун завијаше  
А по Турски сабљу припасео  
Па он оде здраво и весело  
Четири је горе пролазио  
Гору љуту и још гору Жуту  
И још к томе гору Романију  
И од Треса високу планину  
И тамо је здраво долазио  
И он прође девет караула  
Па долази Мустај-пашиници  
Он долази у зелену башчу  
Туна јунак коња распремио  
И туна је чадор разапео  
Па он сједе пити вино ладно  
Пије вино три бијела дана  
Вино пије ни абера нема  
Гледала га Златија ђевојка  
Гледала га кроз срчали пенџер  
Па говори Мустај-пашиници:  
„Мајко моја Мустај-пашинице  
Мајко моја сретнула сам друга  
Ето доле у зеленој башчи  
Добра коња и добра јунака  
Завидер ми мајко на чардаке  
Оно јесте Царева делија.“

Одма мајка Злату послушала  
Па отрча у зелену башчу  
Те говори Мустај-пашиница:  
„О Бога ти незнана делијо  
Што не идеш горе на чардаке  
Зашто седиш у зеленој башчи?“  
Проговара Грујица дијете:  
„Ој Бога ми Мустај-пашинице  
Мене јесте царе опремио  
Да ја видим Златију ђевојку  
Јели дошла цура до удаје  
Били била за Цара Царица  
Били била свој земљи госпоја.“  
Проговара Мустај пашиница:  
„Ајде одмах незнана делијо  
Па ти виђи Златију ђевојку  
Јесте Злата до удаје дошла  
Може бити за Цара Царица  
Може бити свој земљи  
госпођа.“  
Па га води на бијелу кулу  
Проведе га кроз девет одаја  
Докле једва у каваза дође  
У кавазу огријало сунце  
Злата јесте до удаје дошла  
Сину лице као јарко сунце  
А гроце као мјесечина  
Двије очи двије трњинице  
Ситни зубе два низа бисера  
Једно грло четири ђердана  
Једне уши четворо мињђуша  
Једно срце четворо тканице  
Кад то виђе Грујица дијете  
У јунаку срце заиграло  
Стаде звека на прсима тока  
Умало се јунак не одаде  
Онда оде Груја говорити:

„Ој! Бога ти мустај пашинице  
Дај донеси да пијемо вина  
Не могу се пак дуго бавити  
Мене јесте Царе оправно  
Да му дадеш Златију ђевојку  
Да је турим за се на ђогата  
Да је водим двору Царевоме  
Да му буде за Цара царица  
Да му буде свој земљи госпоја.“  
То кад чула Мустај пашиница  
Пашиница једва дочекала  
Она носи црвенике вина  
И доноси сваке ђаконије  
А она оде спремаџ ђевојку  
Док се Грујо напојио вина  
Дотле она цуру опремила  
Па је даје Грујици ђетету  
И даје му небројено благо  
Тад се справи Грујица дијете  
И справи својега ђогата  
Изведе га у мермер авлију  
Па са ђога на средину баци  
Тури за се Златију ђевојку  
Три пута је опасао пасом  
А четврти од сабље кајасом  
Па он пође с Богом путовати  
Испраћа их Мустај пашиница  
Па поздравља Цара Честитога  
Оде Грујо пољем путовати  
Кад су били гори Романији  
Проговара лијепа ђевојка:  
„Ој! Бога ти незнана делијо  
`Вуда неће Царевоме двору!“  
Мудар бјеше Грујица дијете  
Мудар бјеше па је иштетио  
Па говори Златији ђевојци:  
„О Бога ти Златија ђевојко

Ја нијесам Царева делија  
Нит` ја ођу Царевоме двору  
Већ ја јесам Грујица дијете  
Већ ја јесам од горе ајдуче  
И ја идем у Ладну пеђину  
У пеђину међ горске ајдуке.“  
Писну Злата као љуте гуја  
Удари се руком у срдашце  
Колико се лако ударила  
Са ђога је јадна одлећела  
И на земљу мртва је панула  
То Грујици врло жао бијеше  
Па Златију дивно саранио  
Око гроба цвеће посадио  
Па он оде у гору зелену.

## Старина Новак и Усо Арапин

На Пазару Арап засудио,  
на Пазара и око Пазара,  
у Пазара шатор разапео,  
на Пазара намет наметнуо:  
ко с` удаје, тридесет дуката,  
ко се жени – тридес` и четири!  
Још отима лијепе девојке,  
па их љуби за петнаест дана,  
па продаје ком` је њему драго!  
То се чудо на далеко чуло,  
чак се чуло гори Романији,  
и зачули у гори ајдуци.  
То зачуо Старина Новаче,  
па опали два своја кубура,  
те покупи из горе ајдуке,  
па седоше под јелу зелену,  
и говори Старина Новаче:  
„Браћо моја и дружино редом,  
дошао је Усо Арапине,  
у Пазару шатор разапео,  
на Пазара намет наметнуо:  
к с` удаје, тридесет дуката,  
ко се жени – тридес` и четири!  
Да правимо кићене сватове,  
а Грујицу лијепу девојку,  
при невешћу сабљу припасати,  
да не би ли курву погубили!“  
Сва дружина нуком поникнула:  
„Ми хоћемо, наша поглавицо!“  
Направише кићене сватове,  
а Грујицу лијепу девојку,  
при невешћу сабљу припасао,  
па кренуше друмом широкијем.  
Кад дођоше кроз Нова Пазара,

спава Арап, ни абера нема.  
То виђела Арапова сеја:  
„Устан`, Усо не дигао главу,  
Сад прођоше кићени сватови,  
Проведоше лијепу девојку,  
кроз Пазара така прошла није!“  
Уста Арап ко да се помами,  
па појаша суру бедевину,  
па појури кићене сватове.  
Сви сватови редом побегаше,  
само оста лијепа девојка.  
Ту достиже црни Арапине,  
па јој меће руке под пазуке:  
„Бог убио ону стару мајку,  
што те тако младу удавала,  
те ти немаш баш ни једне  
дојке!“  
„Није мајка, но маћија клета!“  
Ал` повика Старина Новаче,  
како викну када ала рикну,  
све са земље трава полијеће,  
а са горе лишће опадаше:  
„Удри, Грујо, опала ти рука!“  
Ал` Грујо му ријеч проговара:  
„Господаре, Усо арапине,  
сазу ми је с ноге јеменија,  
додај мене моју јеменију.“  
Превари се, уједе га гуја,  
па се с`гну дати јеменију,  
сину муња поиспод зубуна,  
осече му ту арапску главу!  
Но се врати Старина Новаче  
па повика из грла бијела:  
„Удајте се, ко се удо није!  
Жените се ко није ожењен!  
Сад погибе црни Арапине,  
погуби га Новаковић Грујо!“



## Женидба дели Татомира

Фала богу, фала јединоме,  
вино пије Старина Новаче,  
а сас своја сва три мила сина,  
слуга ги је дели Татомире.  
Свема редом њима чашу дава,  
кад гу дава Старом Новачине,  
ем му чешу врло пресипује,  
ем га врло криво погледује;  
загледа га стари Новачина  
и упита дели Татомира:  
„Чујеш ли ме, сине Татомире,  
Што ми чашу одвише  
пресипујеш?  
Што ме одвише криво  
погледујеш?“  
Тад говори дели Татомире:  
„Зашто чашу да ти не  
пресипам?  
Зашто криво да те не  
погледам?  
Сви се дружба моја оженише,  
па уз колено и децу усправише,  
а ти мене ни абера немаш!“  
Тад говори Стари Новачина:  
„Чујеш ли ме, дели Татомире,  
Ја одамно радим да те оженим,  
но де нађем девојку за тебе,  
ту не могу претеља за мене;  
де ја нађем претеља за мене,  
ту не нађем девојку за тебе;  
де ја нађо девојку за тебе,  
и де нађо претеља за мене,  
Бог да убије Грче Терзибашу,  
препроси гу и дан одвоија,  
у недељу иска да гу узне.

Но чујеш ли дели Татомире,  
да испратимо Грујицу војводу,  
да испратимо у Једрене граду,  
нико њега не може да позна,  
те да пази Грче терзибашу,  
да л` пребира кићене сватове,  
све сватове терзије и делије,  
да л` узима те старе ајдуце!“  
Испратише Грујицу војводу,  
испратише у Једрену граду.  
Од стране је Грујица пазија,  
пазија је Грче терзибашу,  
он пребира кићене сватове,  
све пребира терзије и делије,  
па се врати Грујица војвода,  
те казује својему бабајку,  
свом бабајку, Старому Новаку,  
па он викну сва три сина мила:  
„Чујете ли, сва три моја сина,  
да идемо у Старе планине,  
да ги њима пута уватимо,  
да ги њима девојку отнемо!“  
па стадоше у Старе планине,  
пореди ги стари Новачина,  
четворицу на четири места,  
четири су пута уватили,  
па он каже дели Татомиру:  
„Чујеш ли ме, дели Татомире,  
Ти ми држи Грче терзибашу,  
терзибашу, младог младожењу;  
чујеш ли ме, млади Радивоје,  
ти ми удри кума и старејка,  
а Грујица по редом сватове!“  
Све ги јунак бија порадија;  
мало вакат бија постојаја,  
отуд иду кићени сватови,  
пред њи иде Грче терзибаша,

пред њим` иде један саат места,  
 те ми међа лака буздована;  
 он га меће горе у висину,  
 па га чека сас тај златан  
 прстен,  
 те облази гору од ајдуце,  
 ако има три стари ајдуци,  
 да не бидне штета по сватове.  
 Кад улезе у ту црну гору,  
 искочи му дели Татомире:  
 „Де ћеш, каже, курво и ћидијо,  
 Чију ћеш ти девојку да узнеш?“  
 Тад је њему зап`о перутало,  
 повацио стрелу шестоперу,  
 престрели га у танку половину,  
 па удара дели Татомира,  
 од једнога двојицу направи.  
 Јопет иде Грче терзибаша,  
 сусреја гу млади Радивоје:  
 „Де ћеш, каже, курво и ћидијо,  
 Чију ћеш ти девојку да узнеш?“  
 Опет њему чето перутало,  
 извадио стрелу шестоперу,  
 престрели га у танку половину,  
 од двојицу четворицу прави.  
 Па га срете Грујица војвода:  
 „Де ћеш, каже, курво и ћидијо,  
 Чију ћеш ти девојку да узнеш?“  
 опет њему чето перутачо,  
 извадио стрелу шестоперу,  
 удари га у танку половину,  
 од троицу шесторицу направи.  
 Кад то виде Старина Новачина  
 да изгинуше сва три мила сина,  
 па он брже горе уз планину,  
 закриви се како медведина:  
 „Авај мене, до Бога једнога,

што ми сва три сина  
 изгинуше!“  
 Па он вика вилу самовилу:  
 „Не дај, вило, моја посестримо,  
 сва три сина мене погинуше!“  
 Отуд трчи вила самовила,  
 отуд трчи и она траве бере.  
 Кад достиже вила самовила,  
 говори гу Стари Новачина:  
 „Удри, каже, вило самовило,  
 удри, каже, Грче терзибашу!  
 Сва три сина мене погубија!“  
 Престрели га вила самовила,  
 престрели ли га међу обе очи,  
 па говори вила самовила,  
 па говори Старом Новачину:  
 „Удри, каже, Стари Новачино!“  
 Одговара Стари Новачина:  
 „Врло је мене уплашија,  
 сва три сина мене погубија,  
 врло ми је срце изгореја!“  
 Вила њему опет говорила:  
 „Удри, каже, Стари Новачино!  
 Ја сам њега, каже, ослепила,  
 он те тебе очима не види!“  
 Тад ми маши Стари Новачина,  
 тад ми маши лаким  
 буздованом,  
 расцепи му ону русу главу,  
 из главу му мозак извадија,  
 и тад стаде Стари Новачина,  
 да он пита Грче терзибашу,  
 да га пита чије је колено.  
 Тад говори Грче терзибаша  
 „Ја сам, каже, још мали  
 загубљен,  
 имаја сам једног старог оца,

у тврдога града Качаника,  
по имену Старог Новачину,  
имаја сам и једног брата,  
по имену дели Татомира,  
и другога млада Радивоја,  
и трећега Грујицу војводу.“  
Викну тада Стари Новачина:  
„Авај мене, до Бога једнога,  
ти си сва три брата погубија,  
ја сам, каже, Стари Новачина!  
Авај мене, до Бога једнога!  
Да ли могу тебе лека наћи?“  
Одговара Грче терзибаша:  
„Бог ти убија лака буздована,  
кад си га, каже, направија,  
сас отров си њега затопија  
и мене је мозак отроваја;  
мене лека мотика и лопата,  
црна земља и зелена трава!“  
Тада маши Стари Новачина,  
маши, каже, своју остру сабљу  
те убоде своје живо срце:  
„Да се знаде како сви јунаци,  
стари отац сас четири сина,  
међу собом, каже погинусмо,  
а за једну, је ли, женску главу.“

## Књига дође Старину Новаку

Новак седи на Мироч-планину,  
Новак седи притеза опанци,  
тамо рани свога вранца коња;  
зоб га зоби пребелом  
пшеницом,  
и поји га вином из бисази,  
откара га Петру албатину  
оће Новак потков да му мења.  
Плоче ставља од љута челика,  
а јенсери од сувога злата,  
још му ковач гриву позлаћује  
срмом жицом сребрном  
уздицом.  
Проговара вранац коњ у њиску:  
„Еј, Новаче, ти мој млад сејбијо,  
да ли сам ти толико омрзнуо  
па ме јутрос за пазар  
припремаш?“  
Новак њему кроз гнев  
одговара:  
„Е мој, вранче, мој рођени  
брате,  
несам тебе за пазар опремио  
већ нам треба на пут путовати  
проз голему земљу србадијску;  
јутрос мене ситна књига дође  
од честита цара и Лазара –  
абар дође од Косово поље,  
нас су тамо Турци нападнули,  
мора димо Турци да гонимо.“  
Коњ заљуља гриву валовиту  
и понесе на себе јунака.  
Кад су били на Тимок на воду,  
али Тимок у крв огрезао:

буљук ваља овце  
старпланинске  
нит ни на једну глава не  
стојаше.

Нагна коња и прегази воду  
па ободу коња уз долину,  
право оде у Косово поље.  
Таман стиже и сабљу потеже,  
Грмну пушка из потаје тамне  
Погоди га у срце јуначко.  
Вришти вранац до бога се чује  
сас гриву му сенку начињује.

## Старина Новак и брат му Радивој

Вино пије Старина Новаче,  
У зелену гору Романију,  
Око њега два сокола сина:  
Прво му је Новаков Грујица,  
А друго је млади Татомире,  
А по реду тридесет хајдука,  
На дно совре дели Радивоје.  
Кад с` хајдуци напојише вина,  
Онда рече дели Радивоје:  
„О мој брате Старина Новаче,  
Јеси л` чуо, је л` ти ко казао,  
Да ће данас уз гору зелену,  
Баш уз нашу гору Романију,  
Да изађе Мехмед Арапине,  
Са његово тридесет Арапа  
И протерат шест камила блага,  
Ситне рушпе и дуката жута,  
Што су оно благо покупили,  
Све од српске сиротиње раје,  
А наиме царевога данка;  
Но хајдемо да га дочекамо,  
Да од њега благо плијенимо,  
Како би нам за зимницу било.“  
Но говори Старина Новаче:  
А не лудуј брате Радивоје,  
Пијан човек није за мегдана,  
Поћи ћемо и сви изгинути!  
Није лако уд`рит` на Арапа,  
Него седи и одмори друштво,  
Ман` се Раде царевога блага  
И мани се црније`Арапа.“  
Но кад Раде разумио речи,  
Наљути се као гуја љута,  
Па од земље на ноге скочио

И џефердан зграби у рукама,  
 Па повика грлом јуначкијим:  
 „За мноm одма` тридесет  
 јунака.“  
 Сви хајдуци на ноге скочише,  
 Џефердане своје узимаше,  
 Па за Радем право низ планину.  
 Кад су били на раскршће  
 стигли,  
 Поче Раде да бусије гради  
 И распоред хтеше учинити,  
 Но ће среће ту је и несреће,  
 Пристигао Мехмед Арапине,  
 Недаде му распоредит страже,  
 Но Арапи сабље повадаше,  
 У хајдуке загон направише,  
 И тридесет глава одсекоше,  
 Радивоја жива уватише,  
 Везаше му руке наопако  
 И везана гоне уз планину,  
 Још нагоне да им попијева!  
 Оде певат дели Радивоје:  
 „Бог т` убио горо Романијо`  
 Не храниш ли сивог сокола?  
 Кој` поведе јато голубова,  
 Сусрета га` тица головрана,  
 Су његових тридес` головрана,  
 Побише му јато голубова,  
 А сокола жива у`ватише  
 Бијела му крила савезаше!“  
 Мисли Раде нико г` не чујаше,  
 Но то чуо дијете Грујица,  
 Па се брзо вратио Новаку,  
 Сву му песму редом казиваше.  
 Тад се Новак јаду досетио,  
 А Грујица оцу говорио:  
 „Хајмо бабо, уз гору зелену,

Можда пева чича Радивоје?  
 Колико сам мого` разумети,  
 Јесте то глас чича Радивоја.  
 `Ајде бабо, да му помогнемо!“  
 Новак деци `вако говораше:  
 „За мноm одма` два сокола  
 сина.  
 Арапи су Рада у`ватили,  
 А његово друштво погубили.“  
 Па скочише, пушке до`ватише,  
 Оде Новак пријекијем путем  
 И претече црна Арапина.  
 Новак ћецу око себе храбри,  
 Овако им Новак говорио:  
 „Ви немојте пушке изметати,  
 Док не палим свога џефердана,  
 Онда сваки удрите Арапа,  
 После оштре сабље повадите,  
 У Арапе загон направите.“  
 Тек што они у ријечи били,  
 Док ево ти црног Арапина,  
 Мехмед јаше своју бедевију,  
 А пред собом тера Радивоја,  
 За Арапом тридесет Арапа,  
 Сваки носи џиду на рамену,  
 До по џиде опшивено шиком,  
 Да с` јунака не помиче рука;  
 Од по џиде жеженијем златом  
 И на џиду од хајдука главу.  
 Онда Новак к земљи с`  
 положио,  
 Нанишани Мехмед Арапина,  
 Посред паса, униде га с гласа!  
 Паде Арап с бедевије своје,  
 Паде Арап,а Новак допаде,  
 Те Арапу о`сијече главу  
 И узима сабљу Арапову,

Радивоју брзо долетео,  
Пресече му везе на рукама,  
Додаде му сабљу Арапову.  
У то доба деца припуцаше,  
Два Арапа на земљу падоше,  
Хитро деца сабље повадише,  
У Арапе јуриш направише:  
Што пропусти Старина Новаче,  
Не пропусти дијете Грујица;  
Што пропусти дијете Грујица,  
Не пропусти млади Татомире;  
Што пропусти млади Татомире,  
Не пропусти дели Радивоје!  
Исекоше тридесет Арапа,  
Шес` камила блага плијенише,  
Па седоше рујно пити вино,  
Тад говори дели Радивоје:  
„О мој брате Старина Новаче,  
Да нам твоје среће не бијаше,  
Не могосмо исећи Арапе,  
Ни пленити шес` камила  
блага.“  
Новак њему `вако говораше:  
„Овде среће и успеха нема,  
Кад ми наше друштво  
изгубимо,  
Без потребе све због луде  
главе,  
Што ме брате послушао ниси!  
С чиме мислиш по гори одити,  
Када чете ни хајдука немаш?“  
Тешко сваком ономе млађему,  
Ко не слуша свога старијега.

## Старина Новак и Дијете Грујица

Вино пију тридесет хајдука,  
Вино пију вр`у на планини,  
На планину под јелу зелену,  
Међу њома Старина Новаче,  
Вино служи Грујица дијете,  
То дијете од тридесет љета!  
Боже мили, дивнога јунака!  
А на њему дивнога одела!  
То одело срмом извезено,  
По леђима змије извезене,  
На рамена истурила главе,  
Позевале ка да јесу живе!  
Тад говори тридесет хајдука:  
„Јазук тебе Старина Новаче,  
Што па ниси оженио Груја?  
Грујова се суврс појенила,  
Прођоше му лета без детета!  
Ево нас је тридесет дружине,  
Свако има на оцак девојку  
И Грују би цуру поклонили!“  
Проговара Старина Новаче:  
„Хвала вама тридесет дружино,  
Ја би лако оженио Грују,  
Но где нађо за Грују девојку,  
Туне нема за ме пријатеља!  
Гда ја нађо мене пријатеља,  
Туне нема за Груја девојке!  
Дан по дану, земан по земану,  
Оженићу Грујицу Дијете!“  
Тад говори Грујица Дијете:  
„Вала вама тридесет дружине,  
Од те ваше, ја ни једну нећу!  
Ја се јесам млади зарекао,  
У Удбину у турску Крајину,

А наине Мркића Осмнана,  
Милу ћерку Росанду девојку!“  
Кад то чуо Старина Новаче,  
А он скочи на ноге лагане,  
Па удара Грујицом шамаром.  
Колико га лако ударио,  
Три му зуба с места померио  
И четврти низ грло сасуо,  
Пуна уста крви напунио!  
Грујо паде, богу душу даде!  
Уплаши се Старина Новаче,  
Па он скочи на ноге лагане,  
Удари се руком по колену:  
„Авај, мене до бога једнога,  
Што остаде без сина једнога!“

## Освета Старине Новака

Поранио Старина Новаче,  
У зеленој гори Романији,  
Па с`умио и богу молио,  
А на јутро ракију попио  
И до друма пута силазио;  
Покрај друма ватру наложио,  
А уз ватру каву пријарио,  
А дугачки чибук прстурио;  
Тегли старац из луле дувана,  
Присркује кафу из вилџана!  
Нешто му се даде погладати,  
Тамо доље низ поље широко,  
Док се прамен запођеде таме,  
Прамен миче из њег јунак ниче,  
На Зекаљу к`о на горској вили,  
У црвеној васомотан свили;  
Зекан био па поцрвенио,  
Црвена га обасука крвца!  
То не бјеше јунак на Зекаљу,  
Него дивна прикладна ђевојка,  
Сва у срми и у чисту злату,  
Ама злато у крв оматато!  
Тад говори Старина Новаче:  
„О ђевојко, лоше среће била,  
Откуда те имадосмо саму,  
Што си тако у крв обливена?  
Што је свила од крви црвена?“  
„Макни ми се из горе хајдучке,  
Што ме питаш, кад помоћ не  
можеш?  
Већ уклони чибука са пута,  
Да га не бих коњем саломила,  
Јер ме можеш резил учинити,  
А ја немам са чиме платити;  
Јербо има три бијела дана,

Да нијесам љеба заложила,  
Нит` студене воде окусила!“  
А кад зачу Старина Новаче,  
Он високо чибук подизаше,  
Па Зекаља куцка по прсима  
И овако старац проговара:  
„Скин` се с коња лијепа ђевојко,  
Ако `с гладна `љеба бијелога,  
Старац ће те `љебом нахранити  
И напојит вином црвенијим!“  
Кад ђевојка ово разумјела,  
Она скочи у зелену траву,  
Баци старцу у криоце главу,  
Сузе рони, тако проговара:  
„О јуначе, из горе хајдуче,  
Кад ме питаш, да ти право  
кажем,  
Ја сам ћерка Јајчанина Вука,  
Баш Ружица божја несрећница!  
Кад ми било дванаест година,  
Тад ми мајка сплела плетенице,  
А бабо ми кавез начинио,  
Те ја растох у кавезу тужна,  
Док напуних шеснаест година  
И саплетох шеснас`т  
плетеница;  
Тад ми просци многи  
навалише,  
Навалише са свакоје стране,  
Једно јутро бијох поранила,  
На демир се пенџер наслонила,  
Баких очи преко поља равна,  
Док се прамен запођеде таме,  
Магла, тама, никад није сама,  
Ил` без коња, или без јунака;  
Ил` без вука, или без хајдука!  
Магла миче из ње јунак ниче,

На Гаврану коњу помамноме,  
Докле паде под бабову кулу;  
Гологлаве слуге истрчале,  
Те под њиме коња у`фатиле,  
Воде коња у подруме доње,  
А делију на бабову кулу,  
То бијаше Новаковић Грујо,  
Љепши Грујо од мене ђевојке!  
Куку Грујо, мој очињи виде,  
Никад тебе заборавит нећу!  
Љепо га бабо дочекао  
И чашћава су чиме имава.  
Но кад пише и кад вечераше,  
С по једном се чашом  
обредише;  
Проговори Новаковић Грујо:  
„О чујеш ме, Јајчанине Вуче,  
Нијесам се тебе ужелио,  
Нит` твојега вина ожеднио,  
Но сам чуо ће говоре људи,  
Да ти имаш лијепу ђевојку,  
Баш Ружицу, твоју мјезимицу,  
Па сам дош`о да ти цуру  
тражим,  
На чис` мени за вијерну љубу,  
Да будемо пријатељи главни,  
Да идемо један код другога,  
А питамо један за другога!“  
Кад то чуо мој милосни бабо,  
Пуну чашу вина наточио,  
А од земље на ноге скочио,  
Па Грујици ријеч говорио:  
„О делио, Новаковић Грујо,  
Мени чаша, а теби ђевојка!“  
Кад то зачу Новаковић грујо,  
Он извади прстен и јабуку,  
Па их мене из деснице дава



И овако Грујо проговара:  
„Ова свадба до Митрова дана,  
Докле одем двору бијеломе  
И покупим пет стотина свата;  
Докле роди пшеница бјелица  
И у брду винова лозица  
И натраг се за ђевојку вратим!“  
То је рек`о, на ноге устао,  
Од бабовог двора отишао.  
Мало било, дуго не трајало,  
Док се прамен запођеде таме,  
А из таме ниче коњаниче,  
На Дорату коњу од мегдана,  
Топузину баца у облаке,  
У бијеле дочекује руке,  
Докле паде под бабову кулу;  
Гологлаве слуге истрчале,  
Те под њиме коња у`ватиле,  
Воде коња у подруме доње,  
А делију на бабову кулу,  
То бијаше Бановац Секула.  
Лијепо га бабо дочекао  
И чашћава су чиме имава!  
Но кад пише и кад вечераше,  
Проговори Бановац Секула:  
„Чујеш мене, Јајчанине Вуче,  
Нијесам се тебе ужелио,  
Нит` твојега вина ожеднио,  
Но сам чуо ће говоре људи,  
Да ти имаш лијепу ђевојку,  
Баш Ружицу, твоју мезимицу!  
Хоћеш ли ми ћерку поклонити,  
На час` мене за вијерну љубу?  
Да будемо главни пријатељи,  
Да идемо један код другога!“  
А кад зачу мој милосни бабо,  
Он Секулу `вако говораше:

„О чујеш ме, Бановац Секула,  
Ја сам цуру другом поклонлио,  
Баш јунаку Новаковић Грују,  
Да нијесам, за тебе би била!“  
Бог убио моју стару мајку,  
Она мене и Секулу дава  
И овако мене проговара:  
„Узми `ћери, Бановац Секулу,  
Грујица је хајдук из планине,  
Он не има куће ни кућишта;  
Кућа му је студена пећина,  
Подкућница гора Романија.“  
Ја послушах моју стару мајку,  
Те покупих прстен и бисерје.  
Кад то виђе Бановац Секула,  
А он оде, ријеч проговара:  
„Ова свадба до Митрова дана,  
Док отиднем двору бијеломе  
И покупим пет стотина свата,  
Па се с њима по ђевојку  
вратим;  
Докле роди пшеница бјелица  
И у брду винова лозица.“  
Ово рече на ноге устаде,  
Па отиде свому бјелу двору.  
Мало било, дуго не трајало,  
Док се прамен запођеде таме,  
А из таме ниче коњаниче,  
На Зекаљу коњу од мегдана,  
Топузину баца под облаке,  
На своја је дочекује леђа,  
То бијаше деспоте Јоване.  
Јован паде под бабову кулу.  
Гологлаве слуге истрчале,  
Те под њиме коња у`фатиле,  
Воде коња у подруме доње,  
А делију на бијелу кулу.

Лијепо га бабо дочекао  
И чашћава су чиме имава!  
Но кад пише и кад вечераше,  
Проговара деспоте Јоване:  
„Чујеш мене, Јајчанине Вуче,  
Нијесам се тебе ужелио,  
Нит` твојега вина ожеднио,  
Но сам чуо ће говоре људи,  
Да ти имаш лијепу ђевојку,  
Баш Ружицу, твоју мезимицу!  
Хоћеш ли ми ћерку поклонити,  
На час` мене за вијерну љубу,  
Да будемо главни пријатељи,  
Да питамо један за другога,  
Да идемо један код другога!“  
А кад зачу мој милосни бабо,  
Он Јовану `вако говораше:  
„О чујеш ме, деспоте Јоване,  
Ја сам цуру другом поклониио,  
Баш јунаку Бановац Секулу,  
Да нијесам, за тебе би била!“  
Бог убио моју стару мајку,  
Она мене и Јовану дава  
И овако мене проговара:  
„Узми `ћери, деспота Јована,  
Секула је момче змајовито,  
Његове су посестриве виле,  
Могле би га устријелит млада,  
Остаћеш ми млада удовица!“  
Ја послушах моју стару мајку,  
Па ја савих скуте и рукаве,  
Те покупих прстен и бисерје.  
Кад то виђе деспоте Јоване,  
Он овако ријеч говораше:  
„Ова свадба до Митрова дана,  
Докле роди пшеница бјелица  
И у брду винова лозица;

Док отиднем двору бијеломе  
И покупим пет стотина свата  
И док опет за ђевојку дођем!“  
Ово рече, на ноге устао,  
Од бабова двора отишао.  
Тако било па вријеме прође,  
Мој јуначе, да ти даље причам,  
Што год иде, то долази брзо!  
Дан по данку, конак по конаку,  
Докле дође бијел Митров  
данак.

Једно јутро бијех поранило,  
Тутањ стаде са свакоје стране,  
Ево иде кита и сватови,  
А пред њима Новаковић Грујо.  
Кад сватови под кулу падоше,  
У широко поље починуше,  
А Грујица на бабову кулу;  
Мало било, дуго не трајало,  
Док ево ти Бановац Секуле  
И за њиме пет стотина свата,  
Па`ше свати под бабову кулу,  
Ево Секул` на бијелу кулу.  
Мало било, не би ни колико,  
Док ево ти деспота Јована  
И за њиме пет стотина свата,  
Сташе свати у поље под кулу,  
Јован дође на бабову кулу.  
Младожење кад све сагледаше,  
То ниједном мило не бијаше.  
Ал` завика мој милосан бабо:  
„Ја вас богом од невоље кумим,  
Ви немојте заметати кавгу,  
Но извадите јабуку од злата,  
Ја ћу позват лијепу ђевојку,  
Ђе се прво за јабуку маши,  
Нек му буде вијерница љуба,

Други нек је ђевер уз ђевојку,  
Трећи нека кум вјенчани  
бидне!“

Тако рекли, тако учинили.  
Ал` ми стара дошаптава мајка:  
„Узми `ћери, деспота Јована!“  
А ја савих скуте и рукаве,  
Те јабуку узех од Јована,  
Оста Грујо за ручна ђевера,  
А Секула за вјенчана кума.  
Тако било, док вријеме прође,  
Чауш викну, дабурала рикну:  
„Азур свати, азур је ђевојка!“  
Тад поскочи кита и сватови,  
Те одосмо преко поља равна,  
А кад бисмо преко поља равна,  
Тада дуну ветар са планине,  
Те ми диже дувак са образа,  
Свину лице к`о на гори сунце!  
Кад ме виђе Новаковић Грујо,  
Заболје га и срце и глава,  
Око њега окрену се трава!  
Па потеже сабљу од појаса,  
На Јована загон учинио:  
„Лакше курво, деспоте Јоване,  
Није твоја лијепа ђевојка,  
Но на сабље да је дијелимо!“  
Ово рече, сабљом замахнуо  
И Јована сабљом ошинуо!  
Ал` га моли деспоте Јоване:  
„Прођи ме се Новаковић Грујо,  
Немој Грујо, заметати кавге,  
Јер је тешко џеваб дати кавзи  
У нашијех гомилу сватова !“  
Али Грујо њега не слушаше,  
Већ га оде сабљом ударати.  
Разљути се деспоте Јоване,

Па потеже сабљу од појаса,  
На Грујуцу јуриш учинио.  
Куд удара Новаковић Грујо,  
Куд удара деспота Јована,  
Испод сабље огањ сијеваше,  
Те варнице око њега скачу!  
Куд удара деспоте Јоване,  
Куд удара Новаковић Груја,  
Ту црвена сијеваше крвца  
И комади полијећу меса!  
Док најпосле посјече му главу.  
Кад то виђе Бановац Секула,  
Он потеже сабљу димискију,  
На Јована јуриш учинио:  
„Лакше курво, деспоте Јоване,  
Није моја ни твоја ђевојка,  
Но је била Новаковић Груја,  
Њему ј` даде и отац и мајка!“  
Па га оде сабљом ударати.  
Три пут га је Јован братимио:  
„Богом брате, Бановац Секула,  
О тако ти бога великога  
И нашега кумства скорашњега,  
Немој мене више ударати,  
Ово ћу ти досад опростити!“  
Но га Секул` не шће послушати,  
Већ га оде даље ударати.  
Разљути се деспоте Јоване,  
Па потеже сабљу од мегдана,  
Те Секула оде ударати.  
Куд удара Бановац Секуле,  
Испод сабље огањ сијеваше,  
Јер се Јован штитом заштитио!  
Куд удара деспоте Јоване,  
Од Секуле крвца сијеваше,  
А комади полијећу меса,  
Са крила му полијеће перје

Полијећу крила и окриље!  
Док најпосле посече му главу.  
Сад да ти је погледати било,  
Мој јуначе, да ти даљем  
причам“...

А завика старина Новаче:  
„Причај цуро, муком замукнула,  
Кад си такве гласе донијела!“  
„Сад да ти је погледати било,  
Свадише се кићени сватови,  
Није шала, троје свата били,  
Међу се грдно завадише,  
Па удари јунак на јунака,  
Докле мртви прекрише  
пољану.

Велика се ухватила тама,  
Од силнога праха и олова.  
Ја у томе јаду великоме,  
Прихватих се претила Зекаља,  
Добра коња деспота Јована,  
Па побјегах преко поља равна.  
За мнош су се свати натурали,  
Пред њима је деспоте Јоване,  
Не би ли ме како ухватили  
И брзо ће мене сустигнути!“  
Кад то зачу Старина Новаче,  
Нит` сједнуо, нити дангубио,  
Но од земље на ноге скочио,  
До пећине, па се повратио,  
А подвикну из грла бијела,  
Те по гори покупи хајдуке,  
Па до друма пута силазио;  
Око друма друштво распореди,  
Од јелике грану откинуо,  
Па је поби на сред друма пута,  
За њоме се старац заклонио.  
Док ево ти гомиле сватова,

А пред њиме деспоте Јоване.  
До Новака кад је долазио,  
Новак скочи на ноге лагане,  
Ухвати га за прси јуначке,  
Па га баци на земљицу црну,  
На прси му игра кољенима!  
Поскакаше из траве хајдуци,  
У сватове јуриш учинише,  
Разагнаше и нешто побише,  
А у помоћ старцу прискочише,  
Те свезаше деспота Јована,  
Везаше му руке наопако,  
До пећине њега доведоше.  
Ал` завика Старина Новаче:  
„Бецо моја, из горе хајдуци,  
Донесте ми стару палошину,  
Што је у њој дванаест педаља,  
Да окушам гвожђе на јунаку!“  
То хајдуци њега послушали,  
Доносоше стару палошину,  
Што је у њој дванаест педаља,  
Дадоше је Старини Новаку;  
Прихвати је Старина Новаче,  
Па из обје замахнуо руке,  
Те он гађа деспота Јована,  
По средини њега ударио,  
На двије га поли начинио!  
А за руку узо ђевојку,  
Па добави и попа и кума,  
Те привјенча Ружицу ђевојку,  
За дијете дели Татомира.

## Вид Дољанин

„Шта протужа на друму  
цареву?

„Да је вила, у гори би била,  
„Да је змија, у стени би била,  
„Већ то јесте неко од јунака.  
„Хајдм`о, браћо, да га  
потражимо!“

То је главом Дољанине Виде,  
Па беседи Дољанине Виде:  
„Браћо моја, незнане делије,  
„Отуд иду Турци јањичари,  
„Они носе много пусто благо,  
„Хајд`те, браћо, да их дочекамо.  
„Ако ли их ви сви пропустите,  
„Ја их јунак пропустити нећу.  
„Напред иде Терзит Туре  
младо,

„У седлу је ноге прекрстио,  
„Лулу пије, у тамбуру бије,  
„Нуз тамбуру по танко попева,  
„И са њиме триест кочијаша,  
„На њему је танана кошуља,  
„Троје токе и троје ђечерме,  
„На њему је калпак и челенка.  
„Ко ухвати Терзит-Туре младо,  
„Ко ухвати Туре за ождрље,  
„На част њему танана кошуља,  
„Троје токе и троје ђечерме,  
„И на част му калпак и челенка,  
„Благо ћемо братски поделити.  
То рекоше и наместише се,  
Сваки своју бусију ухвати.  
Отуд иду турци јаничари,  
Све их редом пропустише лепо,  
Не пропусти Дољанине Виде,

Цикну јунак канда се помами,  
Па ухвати Туре за ождрље,  
Удари га о земљицу црну,  
Пуче Туре ко`но лубеница,  
Разбежа се караван кочијаша,  
Ту остаде много пусто благо.  
Кад то виде Дољанине Виде,  
С њега слачи, на себе облачи:  
С њега слачи танану кошуљу,  
С њега слачи, на себе облачи,  
С њега скида токе и ђечерме,  
С њега скида, око себе меће,  
С њега скида калпак и челенку,  
С њега скида, а на себе меће,  
А благо су братски поделили.  
Ал` беседи харамбаша Плавша:  
„Ој бога ти, дољанине Виде,  
„То је за ме ко` за арамбушу,  
„Није за те ко`но за хајдука.“  
„Ал` беседи дољанине Виде:  
„Јесмо, брате, тако говорили:  
„ „Ко ухвати Терзит-Туре  
младо,  
„ „Ко ухвати Туре за ождрље,  
„ „На част њему од злата  
кошуља,  
„ „И на част му токе и ђечерме,  
„ „И на част му калпак и  
челенка.“ “  
Расрди се харамбаша Плавша,  
Па удари Дољанина Вида,  
Удара га и два и три пута,  
Не погоди Дољанина Вида,  
Већ погоди по зеленој јели,  
Па полак је пресекао јеле  
И мало му је ј`меса захватио.  
Кад то виде Дољанине Виде,

Он удара харамбашу Плавшу,  
А полак је пресекао јеле,  
Пресече му танану кошуљу,  
Пресече му свилена појаса,  
За појасом до две пушке мале,  
Мало му је меса захватио:  
Да му крвца ране не залива,  
Видла би се цигерица бела.

Кад то виде харамбаша  
Плавша,

А он јунак три књиге написа:  
Једну шаље Вицковић-Осман,  
Другу шаље Талу на кулашу,  
Трећу шаље по Прженовићу.  
Кад у јутро бео дан освану,  
Дан освану и сунце ограну,  
Чиј је редак за гору на воду?  
То је редак Дољанина Вида.

Ал` беседи Дољанине Виде:  
„Ој дружбино моја браћо драга,  
„Немојте ме на воду шиљати,  
„Ја сам ноћас чудан санак снио,  
„Чудан санак, а у чудан данак,  
„У суботу, у очи недељу:  
„Напало ме до три љуте гује,  
„До две убих, трећа ме уједе.“

Ал` беседи дружина остала:  
„Ао Виде, једна страшљивице?“  
То се Виду срамота учини,  
Узе ведро он у леву руку,  
Пушку узе у десницу руку.  
Мирно Виде кроз гору прошао  
И мирно је воде захватио,  
Кад се јунак натраг повратио,  
Пуче пушке из горе зелене,  
Не погоди Дољанина Вида,  
Већ за Видом у зелену јелу.

Спусти ведро Дољанине Виде,  
Окрену се и десно и лево,  
Нигде никог јунак не опази,  
Већ опази пуце на јунаку:  
Пуце гледи, у срце погађа.

Узе ведро у лијеву руку,  
Узе пушку у десницу руку,  
Па он оде кроз гору зелену.  
Пуче друга из горе зелена,  
Не погоди Дољанина Вида,  
Већ за видом у зелену траву.

Спусти ведро Дољанине Виде,  
Окрену се и десно и лево,  
Нигде никог јунак не опази,  
На јунаку опази челенку:

Челенку гледи, у чело погађа,  
Узе ведро у лијеву руку,  
Пушку узе у десницу руку,  
Па он пође кроз гору зелену,  
Пуче трећа из горе зелене,  
Пуче пуста, канда се распаде,

Паде Виде у зелену траву,  
Виде паде, а Турчин допаде,  
С њега слачи, на себе облачи:  
С њега слачи танану кошуљу,  
С њега слачи токе и ђечерме,  
С њега слачи па себе облачи,  
С њега скида калпак и челенку,  
С њега скида, а на себе меће.  
Лов ловио, Груја дете младо,  
Па беседи Груја дете младо:  
„Да мој бабо, Старина Новаче,  
„Пуче пушка нашег стрица,  
бабо,

„нашег стрица, Дољанина Вида,  
„Да он не ће без нужде пуцати.  
„Хајде, бабо, да ми то видимо?“

Кад то види Груја дете младо,  
Пушком бије Груја дете младо,  
Па погоди Вицковић-Османа,  
Паде Осман у зелену траву.  
Ал` беседи Груја дете младо:  
„Лез`те сада један поред  
другог.“

## Женидба Краљевића Марка

Пије вино Марко Краљевићу  
А са својом мајком остарјелом  
Кад се л`јепа вина напојили  
А мајка му приче говорити:  
„О мој сине Марко Краљевићу  
Мати ти је врло остарила  
Не море ти измет починити  
И готова љеба уготовити  
Врсници се твоји иженише  
А врснице пород изродише  
Јера сине срамота је љута.“  
Онда Марко стаде казивати:  
„Мајко моја стари родитељу  
Ласно ми се није оженити  
Гдје год нађох са себе дјевојку  
Онда за те пријатеља нема  
Гдје год нађох за те пријатеља  
Ондје нема за мене дјевојке  
Не море ми домом управити  
И дочекат моје пријатеље.“  
Онда мајка приче говорити:  
„О мој сине Марко Краљевићу  
Дедер тражи за себе дјевојку  
А ласно ћеш за ме пријатеља  
За живота мени замјену  
Не би ли се синко замијенила.“  
Онда Марко вако разговара:  
„Мајко моја стари родитељу  
Дај ми кувај лаке брашненице

А ја одох спремити Шарина.“  
А једва је стара дочекала  
Па од земље на ноге скочила  
А уз руке узгрну рукаве  
Па отиде у своје мутваке  
Па закува медом брашненицу  
Па је мајка онда опремила  
Опремила бурме и прстење  
Уз прстење што год требајаше  
Дако Марко опреми Шарина  
Готове му бјелу брашненицу  
И мати му благо донијела  
Што му мора бити за трошкова  
А кад Марко сиђе на кулу  
Па се свуче те се преобуче  
Па обуче сајали чакшире  
А навали калпак и челенку  
По калпаку тридес перјаница  
Међу рогима грива позлаћена  
Штоно хода а челенке вода  
Сваки сахат по дванаејест пута  
Па обуо чизме и кацигу  
А прихватио оштро копље  
бојно  
А у другу тешку топузину  
Па он вјеша о коњу Шарину  
А мати му даде брашненицу  
Па отури на Шарина свога  
А матери приступио руци.  
„Остај с Богом моја мила мајко  
Опрости ми и алали ми ти  
Туђа земља калауза нема

Туђи људи не знамо им ћуди  
Па отален остај збогом.“ викну  
Њему мајка хаир дову спрема  
Пођи збогом Марко Краљевићу  
Душмани ти под ногама били  
А и теби и твом Шарину  
Куд год иђе здраво силазио  
Куд гођ иђе Марко Краљевићу  
Под краљеве дворе приступио  
Салазио у вели Будима.  
Краљ угледа Марка Краљевића  
Па је вјерне оправлио слуге  
Па оваку ријеч разговара:  
„Моје слуге моја крила златна  
Полетите бирдем у сретање  
Ет отуда некаква јунака  
А под њиме некакав коњ  
шарени  
Вјере ми бог крвав под очима  
Наког коња видео нијесам  
У војводе нашег ни једнога  
Море бити наше вјерне слуге  
Да је оно наша муштерија  
Приватит му Шарца од мејдана  
Повед те га у топле подруме  
А једнака мени на чардака.  
„Кад то чуле слуге свеколике  
Полећеше јадан за другијем  
Од млађега није поговора  
Дочекаше Марка крвавога  
И Марко им божју помоћ даје  
Вјерне слуге вјерно продивају



Да си здраво Марко Краљевићу  
Онда Марко одјаши Шарина  
Слуге вјерне коња прихватише  
Одведоше у топле подруме  
Марко и сам оде уз скалине  
Кад униће у бојеве горње  
Где оно сједи краље од Будима  
А Марко му добро вече виче  
И пред њиме на ноге скочио  
Лијепо се за здравље питају  
Кад рекоше да су здраво били  
Донесеше кахву и ракију  
И бојали чибук припалише  
И велики еглен отворише  
Кад је мало у сијело било  
Онда Марко вако разговара:  
„Господаре краље од Будима  
Молимо те како старијега  
Чуо јесам видео нијесам  
Да имадеш дјеву на удају  
А ја јесам момак за женидбу  
Па сам дошо заискат дјевојку  
А на љубав да је поклоните  
Да режемо на цуру аљине  
Да бројимо хадет за дјевојку.“  
А краљ се мало осјетнуо  
Ала Ана чудна јебанције  
Бирдем дође заиска дјевојку  
А Марко се мало осмјехнуо  
Онда рече краље од Будима:  
„О дијете Марко Краљевићу  
Почекај ме у мушкој одаји

Док отидем мало у кафеза  
Па упитам мајке и девојке  
Јесул кајил цуру поклонити.“  
А пргну дивак кабаници  
А припали бојали чибука  
Те одлеће у кафез одају  
Па он њима божју помоћ викну  
А госпоје на ноге скочиле  
И лијепо бога одазвале  
Кад су краљу мјесто начиниле  
Приче краљу вако казивати:  
„Бора вам госпође краљице  
Сад имате добру муштерију  
Муштерију Марка Краљевића  
Јестил кајил цуру поклонити  
За дјетића Марка Краљевића  
Да вам броји хадет за дјевојку  
Да на цуру пореже хаљине  
Већ ако ћеш цуру поклонити  
Колико ћеш рува оставити.“  
Онда рече госпоја краљица:  
„Господине краље од Будима  
Примакни му од злата тевсију  
Нека броји хадет за дјевојку  
И на цуру пореже хаљине  
Да видимо каки су трошкови  
Да видимо били за нас било  
Готова ће му бити дјевојка.“  
Онда вако краље разговара:  
„Сад ћу тако касти у одаји.“  
Па им рече па се натраг врати  
Па ето га у мушку одају

Гђе но Марко сједи у одаји  
И вако му одговара краље:  
„Поздравља те госпоја краљица  
Поздравља те лијепа дјевојка  
Да избројиш хадет за дјевојку  
И на цуру порежеш хаљине.“  
Кад се Марко виђе на невољи  
Па зарави у џепове руке  
Краљ потиште од злата тевсију  
Онда Марко хадет избројио  
Баци Марко хиљаду дуката  
Па му бурме и прстење баци  
И баци му од злата јабуку  
На јабуку стотине цекина  
А кад виђе краље од Будима  
Насмије се грохотом на тевсију  
Па докопа од злата тевсију  
Па однесе у кафаз одају  
Гђено мајка сједи и дјевојка  
Онда вели госпођа краљица:  
„О дјевојко добре среће била  
Види добар адет и аљине  
Море ли ти срцу прионити.“  
Ондај вели лијепа девојка:  
„О госпоја будимска краљице  
А како од злата тевсија  
Још је мајко залтнији ђувегија.“  
А кад зачу госпоја краљица  
Док је тако благо окићена  
И дјевојци мило врло било  
Онда краље вели од Будима:  
„О чујеш ме госпојо краљице

Колико ће те рока отказати  
Док покупи кићене сватове  
И сведе на у веки Будима  
Колк`о ће свата закупити  
А кад ли ће доћи по дјевојку.“  
А кад то чула госпоја краљица  
Овако се сњима разговара:  
„Ништа мање три мјесеца дана  
Прије краље бити не могаше  
Нека купи хиљаде сватова  
Нек не купи господе сватова  
Који носе у џепове руке  
Већ нек купи сватове све арјате  
Који носе силак и оружје  
Све јунака бољег од бољега  
Од зла оца од горе матере  
Који море стићи и утећи  
И на страшном мјесту дочекати  
На запету пушку ударити  
И голему рану дочекати  
И рањена друга причекати  
Таке ћеш ми наредити свате.“  
А овако краље разговара:  
„Гдје ћеш таке изнаћи сватове  
Није му их ласно закупити?“  
А госпоја вако разговара:  
„Господаре од Будима краље  
Свашта сада у свијету има  
Мора таке искупит сватове  
Јер знадеш јади те не било  
Шта имаде Пролога планина  
Да су туда друми затворени

У прологу високој планини  
Не пролазе цареви харачи  
Већ се чудо чуло на свијету  
И туде се вила огласила  
Не смије се кроз планину  
проћи  
Од те пусте виле загоркиње  
Нити смију проћи харачлије  
Зарасли су друми кроз планину  
Не види се пута ни једнога  
Преко друма и тамо и амо  
Све су јеле гране саставиле  
Већ ћеш вако Марка  
поздравити  
Кад покупи кићене сватове  
Нека купи паметне јунаке  
Који млађе могу сјетовати  
Кад буду кроз Пролог планину  
Нека добре коње не играју  
Нек` не пали малијех пушака  
Нек јунаци каже не пјевају  
Ако шутке кроз планину прођу  
Тако могу провести дјевојку  
И без рана и мртвијех глава.“  
А кад чуо краље од Будима  
Пас` отален натраг повратио  
Па ето га у мушку одају  
Па он Марку наустице каже:  
„О мој зете Марку Краљевићу.“  
И овако Марку разговара  
И све што је и како је било:

„Кад будете кроз Пролог  
планину  
Ти ћеш наћи пметне јунаке  
Који море млађе сјетовати  
Нека добре коње не играју  
Нек не пале малијех пушака  
Да јунаци танко не пјевају  
Јер се Марко тако проћ не може  
Знаш ли да се вила огаласила  
Туда пута кроз Прологу нема  
Туј су јеле гране сатавиле  
Преко друма и тамо и амо.“  
Кад то чуо Марко Краљевићу  
То је Марку врло тешко било  
Мало лакше него мртва глава  
Па од земље на ноге скочио  
Па се с тастом у лице пољуби  
И свом тасту пољубио руку  
И пред њиме чизму и мамузу  
Па дарује што је за кога било  
Свој господи остај з богом  
викну  
Па` с он прихвати бијесна  
Шарина  
Кад с у седло навали Шарину  
Па отишће коња уз Будима  
Здраво Марко кроз Прологу  
сиће  
Кроз Пролога високу планину  
Памоли се бијелу Прилепу  
Али Марко сједи невесело  
У Шарина дизгин попустио

И на очи мрље напустио  
А обрве очи притиснуле  
По прсима брзе опустио  
Па он гледа у земљу преда се  
А мајка га стара угледала  
Ди је Марко врати невесео  
Па овако дама говорила:  
„Мили боже ја што ми је Марку  
Дал је тамо цуру неопросио  
Ја загледо за себе дјевојку  
И за мене старе замјеника.“  
Па полеће сама на авлују  
И отвори канат од авлије  
У то доба Марко на Шарину  
Како раде добро јутро јаде  
А стара му љевше одазвала:  
„Да си здраво мој сине једини.“  
А Марко је Шарца одјашио  
Па он оде сатли невесео  
Уз бијелу кулу из шетао  
Па је сјео те се одморио  
Стара мајка рашири Шарина  
Примаче му зоби и сијена  
Пак ето је у мушку одају  
Па казује Марку Краљевићу:  
„О мој сине Марко Краљевићу  
А што си ми сатли невесео  
Јесил игди цуру испросио  
Загледао ја је испросио  
Себи златку мени замјеника?“  
А кад Марко отворити бесједу  
Па матери приче казивати:

„Мајко моја стари родитељу  
Ја сам за се загледао дјевојку  
Загледао је па је испросио  
И на цуру порезо хаљине  
Што сам своје благо оставио  
А за луду моја мила мајко  
Кад ће остат за другог дјевојка  
Јесил чула јел ти ико казо  
Што имаде Пролога планина  
Та планина сад је затворена  
И туде се вила огласила  
Па не смије нико кроз Прологу  
Већ су туди друми затворени  
И зарасли друми кроз планину  
А јелике саставиле гране  
Преко друма и тамо и амо  
Не пролазе цареви харачи  
Нити смију харачлије проћи  
Па ваљаде свате покупити  
Све орјата горег од горега  
Који море стићи и утећи  
И на старашном мјесту  
причевати  
На запту пушку ударити  
И голему рану дочекати  
Да од рана јаукнут неће  
И рањена друга причекати  
Па требају сватовске  
старјешине  
Нека буду паметни јунаци  
Који могу млаће сјетовати  
Таке ваља повести сватове

Веће сада што ћу и како ћу.“  
Онда вако мајка разговара:  
„Сад ћеш сине књигу накитити  
Па је спреми до Топлика равнoг  
На кољено богом побратима  
Побратиму Топлици Милану  
Нек ти Милан дође у сватове  
И поведе стотину момака  
Све момака као дјевојака  
Нек ти буде сватска  
старјешина  
А другу ћеш ситну накитити  
Па је спреми на Вучитрн равни  
На кољено Косанчић Ивану  
И оно је богом побратиме  
Нек ти Иван дође у сватове  
И војвода буде у сватовима  
Нек поведе стотину авапова  
Све момака кано дјевојака  
А трећу ћеш ситну накитити  
Па је спреми гори Романији  
У пећину староме Новаку  
Он ми је богом побратиме  
Нек ти опреми дијете Грујицу  
Да, ти ђевер буде уз дјевојку  
Знаш ли да је чиста срца свога  
И момак је присто у ђеверство  
А љепши је од сваке дјевојке  
А повиши од копља свакога  
Барем би му сине писало  
Кад би Грујо био у ђеверству  
Имали би шта виђет сватови

Када Грујо узме ђеисију  
Па обуче ђеисију на се  
Сав се сјаји као мјесечина  
На ђогату ко на горској вили.“  
А кад чуо Марко Краљевићу  
Па он скочи на ноге лагане  
Љуби мајку у скут и у руку:  
„Фала теби мати на бесједи  
Која си ме тако сјетовала.“  
Па прихвати дивит и хартију  
И мурећеп чим се књига пише  
На кољену књигу потписује  
И овако Марко разговара:  
„Богом брате Топлица Милане  
Јел си чуо јел ти ико казо  
А ђе ти се женим у добри час  
Далеко сам цуру испросио  
У Будиму краља Будимскога  
Рок ми има три мјесеца дана  
Док покупим хиљаду сватова  
Ајде мени богом побратиме  
Ајде мени сада у сватове  
Да ми свтовски будеш  
старјешина  
Поведи ми стотину сватова  
Све момака кано ђевојака.“  
Ову шаље другу потписује  
Па је спрема на Вучитрн равни  
Овако је Марко укутио:  
„Побратиме Коосанчић Иване  
Јесил чуо јел ти ико казо  
А ђе ти се женим у добри час

Далеко сам цуру испросио  
У Будиму граду бијеломе  
Рок имаде три мјесеца дана  
Пођи мени сада у сватове  
Да војвода будеш у сватовима  
И поведи стотину сватова  
Све момака кано дјевојака.“  
Таман ову ситну отписао  
Па и трећу на кољену пише  
Па је спрема гори Романији  
У пећину староме Новаку:  
„О даица старина Новаче  
Ево теби књига шаровита  
Јеси л` чуо је л` ти ико казо  
Ја се сада женим удобри час  
Далеко сам цуру испросио  
У Будиму краља Будимскога  
Рок ми има три мјесец дана  
Док покупим хиљаду сватова  
Па `и сведем у ески Будима  
Сад ми спреми дијете Грујицу  
Нек ми Грујо пође у сватове  
Јер ће бити ђевер уз дјевојку  
Барем би му старче уисало  
Кад ђевер био ђевојки.“  
Када Марко књиге отпратио  
Отален се н`а ноге скочио  
Па још Марко јави на кнезове  
На кнезове и на витезове  
Па он купи орјате сватове  
Све горега од горега друга  
Кад покупи 800 свата

Па се мало одморише момци  
Таман бјеше задуго не било  
Док кад стаде јека из пријека  
Вјетра нема по Прилипу звечи  
Мисли Марко шта би сада било  
Док изникну јунак на дорату  
На дорату ко на горској вили  
Сав у свили и у чисту злату  
И са њиме 100 сватова  
Све момака како дјевојака  
То бијаше Топлица Милане  
Пред њег` Марко лети у  
сретање  
Руке шире у лице се љубе  
За јуначко се питају се здравље  
Кад рекоше да су здраво били  
Па Милана води уз чардака  
А младину по росној ливади  
Кад су били на горње бојеве  
Јевросима донесе ракију  
А млађи им каву донесоше  
А млађијим пиво послужише  
Док се мало момци одморише  
Мало вријеме за тим постојало  
Док испадне други на Гаврану  
На Гаврану коњу од мејдана  
И са њиме стотину сватова  
Све момака кано дјевојака  
Боже мио ко је од војвода  
То бијаше Косанчић Иване  
Пред љега Марко бјеше ишетао  
Сретоше се па се пољубише

За јуначко здравље упиташе  
Кад рекоше да су здраво били  
Одоше у високу кулу

Па им рујна послуживали вина

А млађи су развили чадоре  
Мили боже на свему ти вала

Кад се сабра иљаду сватова

У Прилипу бору приватише

До мајкове куле приватише

Када друго јутро освануло

Док се мало магле отпођело

Од истока магла налећела

Док из магле јунак изникнуо

На Ђогату ко на горској вили

Сјаје му се токе кроз бркове

Баш ко мјесец кроз јелово

грање

Познају га који је војвода

То вам бјеше Новаковић Грујо

Спремио се момак у ђеверство

Да је коме стати па гледати

Мили Боже ја главна јунака

Јесте виши од копља свакога

А љевши је од сваке дјевојке

И на момку и на његовом Ђогу

Ђеисија златна и сребрна

Ишетала стара Јевросима

Па је пред њега ишетао Марко

Шире руке у лице се љубе

За јуначко питају се здравље:

„Јесте л` здраво и јесте ли

мирно

Како нам је старина Новаче

Јели здраво друштво

свеколико

Јели здраво стари Радивоје?“

Грујо њима одговоре каже:

„Сви смо здраво и весело са

друштвом

И васке су старци поздравили

Од младине ко се припознаје

И они су васке поздравили.“

Добра су му Ђога прихватили

Одведоше у топле подруме

А Грујицу на бојеве горње

Ђе војводе сједе на чардаке

Лијепо се здравље питају

Па сједоше један до другог

И рујна се вина напојише

Па од земље на ноге скочише

Сва готова спрема за сватове

Па отале коње зајаше

И викнуше огњени чауши

Хазурала кићени сватови

Да раније путујемо данас

Кратки данци а дуги конаци

Туђа земља калауза нема

Туђи људи не занамо им ђуди

Па отален здраво полазили

И за њима Марко пристануо

Један сахат њих отпратио

И овако ријеч разговара:

„Ој Милане сватовска

старјешино

О Иване наша војеводо  
 Ја вас молим као браћу своју  
 Дозивајте младину сватове  
 А сјетујте ако Бога знате  
 Не дајте им много пити пива  
 Кад будете у ески Будима  
 Хаир да је зазор пити пиво  
 И вако ћеш таста поздравити  
 Нек младина поустегне пиво  
 Јера кад се баш надробе вина  
 Онда млаћи не зна старијега  
 Па ће те ми оставити дјевојку.“  
 А кад чуо Топлица Милане  
 И војвода Косанчић Иване  
 Сазивају огњене чауше  
 И овако ватру ударише:  
 „Ђецо моја огњени чауши  
 Дозивајте сваког у дружини  
 Па им вако јавно казивајте  
 Да не пију много вина данас  
 Кад будемо кроз Пролог  
                         планину  
 Знате да су друми затворени  
 Ту имаде вила нагоркиња  
 Кроз Прологу друме затворила  
 И туда су друмови зарасли  
 Све јелике гране саставиле  
 Преко друма и тамо и амо.“  
 Сви чауши викнуше огњени  
 И тако им на устице кажу  
 Кад то чули кићени сватови  
 Док тријезни дотле и паметни

Примише им и таке бесједе  
 И лијепо сваки салушао  
 И прођоше мирно кроз  
                         планину  
 Док сиђоше до ески Будима  
 Примише се под краљеве дворе  
 Колико је Марковијех свата  
 Још у краља више аирџија(?)  
 Сеир чине Маркове сватове  
 А њима су коње прихватили  
 Па им добре коње провађају  
                         Краљ избира сватовске  
   старјешине  
 И Грујицу ђевера ђевојци  
 Па их зове себи на чардаке  
 Кад су дошли у мушку одају  
                         Лијепо их части почастио  
                         И црвена вина надробило  
 Док ето ти госпоје краљице  
                         Како паде у мушку одају  
 С Гријицом се у лице пољуби  
 Њојзи Грују у скут пољубио  
                         Узе Грују за бијелу руку  
 Па г` одведе у кафаз одају  
 Кад Грујица дође у кафаза  
 Он дјевојци Бога називаше  
 А дјевојка љепше прихватила  
 Одмах Грују сједе до дјевојке  
 Па на шиљте сјели у кафезу  
                         И дјевојку Грују прстенује  
 На прстен је стотину дуката  
 Нек се знаде да је уз дјевојку



Па јој пешкеш ђевер доносио  
И тако су ноћцу преноћили  
Кад је друго јутро освануло  
Освануло и сунце грануло  
Подвикнуше кићени(?) чауши  
А зурлама кићени сватови  
А зурлама ђевер и ђевојка  
Да раније конак уватимо  
Јер нас има множина сватова  
Туђа земља калауза нема  
Туђи људи не знамо им ћуди  
Док су стали азурит сватови  
Удараше свирке свакојаке  
А зурла коње поклопише  
А дјевер им изведе дјевојку  
Уз Милана иђе саисана  
Све свилено златом оплетено  
Дариваше иљаду сватова  
Како који дара приватио  
Нако г` редом дариваше свати  
И господу што је за њи било  
И њихове славне муштерије  
Краљ за њима далеко пристао  
Па дозива српске поглавице  
Поглавице сватске старјешине:  
„Ја вас молим како синке своје  
Кад будете кроз Пролог  
планину  
Немој те се који преварити  
Не палите малије пушака  
Не играјте коња кроз планину  
А немојте пјеват гласовито

Да вас не би вила потпазила  
Љуто бисте туна изгинули  
Оставили другоме дјевојку.“  
Кад зачуше сватске старјешине  
Завикаше грлом бијелијем  
На чауше ватру ударише  
Заузбите хиљаду сватова  
Па кажите сваком наустице  
Да не смију коња заиграти  
Нити смију палити пушака  
Нити смију пјеват` кроз  
планину  
И боље би за пошљетка било  
А кад чуло хиљаду сватова  
А залуду свајде не имаде  
Кад су млађи вино навалили  
Раздвојили по двојицу друга  
По двојицу и по четв`ерицу  
Па на сваку по мјешину вина  
И остале сваке ђаконије  
У момцима крвца узаврела  
А вино је од три године  
Како који сахат пролазаше  
Све пјанији несретни сватови  
Док сиђоше у Пролог планину  
Па до пола пријешли планину  
Док стадоше свати попијевати  
И палити мале пушке пуне  
Пријечају коње кроз планину  
Како пјани, како будаласти  
Дока јекну вјетар кроз планину  
Студен вјетар како од снијега

Све повија гору по земљици  
А од земље трава одлијеће  
Па заузби хиљаду сватова  
Попадоше коњи и јунаци  
Кад с` јунаци с коњма  
растав`ише  
Попадоше свију без узглавља  
Бир падоше очи изгубише  
Нуто види јада големијех  
Стоји јека пустога јунака  
Стоји ниска хата и парипа  
Би ти реко планина се звечи  
Све од коња и још од јунака  
Јунацима мука дотуњила  
Јер се ништа заложити нејма  
А и коњима није ништа нејма  
Који нађе зелено омарје  
Све до дебла поткидају гране  
Колико је коњима дотуњило  
Тако стало дана неђељицу  
Кад изашла једна хефта дана  
А Марко се сватовима нада  
Од сватова ни хабера нејма  
Нема никог да му јаде каже  
Шта је било од његових свата  
Већ се Марко љуто узмучио  
Па он хода сатим невесело  
Ходајући мајци разговара:  
„Мати моја стари родитељу  
Одавно је вријеме за сватове  
Да нам дођу, доведу дјевојку  
Ал` нам нема хабер од сватова

Бог знај један шта је од њих  
било  
Донеси ми брже брашљенице  
А ја одох у потају сићи  
Да наточим једно мјеше вина  
Док увељем на коња Шарина  
Донеси ми лахку брашљеницу  
Да их свежем на Шарина свога.“  
Кад то рече лети низ скалине  
У пивници пива наточио  
Па он трену мјеше у авлију  
А извуче Шарца из подрума  
Увеза му мјеше у теркију  
Док ето ти мајке брашљеницом  
Увеза их на коња Шарина  
Па заведе коња до бељега  
Бога хвали на Шарца се свали  
А од куле одвоји Шарина  
Куд год иђе здраво силазио  
Кад је сишо у Пролог планину  
Нешто му је Шарац осјетио  
Ногом копа а ушима стриже  
Марко се је јаду осјетио  
Па одјаши од свога Шарина  
Па повуче за собом Шарина  
Кад је био насреди планине  
Кад сватови пали око пута  
Преврће их једног по једног  
Док он нађе Топлицу Милана  
Па га сједа као д`јете мало  
И вако га Марко запиткује:  
„О милосни Богом побратиме

Шта је вама у планини било  
Каква вас је сила оборила  
Па сте своје очи изгубили.“  
Милан вако Марку разговара:  
„Побратиме Марко Краљевићу  
Ја ти брате казат не умијем  
Шта је нама у планини било  
Ал` се млађи сјетоват не море  
Јер су много вина захватили  
Здраво прешли до пола  
планине  
Док нас студен вјетар заузбије  
Студен вјетар како од снијега  
Све од коња одваја јунаке  
Како пали вид смо изгубили.“  
Онда рече Марко Краљевић:  
„О Милане мили побратиме  
Ја шта вам је од ђевојке било?“  
„Ништа Марко не знам за  
дјевојку  
А не знадем ни за своју главу  
А камоли за твоју дјевојку.“  
А кад Марко откити бесједу,  
Па га носи кроз планину пусту  
Издријеши мјеше из теркија  
Па дријеши грло од мјешине  
Па га зали вином црвенијем  
Кад Милана мало одпитао  
Па завеза грлић на мјешини  
Па упрти на плећи јуначке  
П`онда зађе по Пролог планини  
А преврће једног по једног

А заљева једног по једног  
Док он нађе Косанчић Ивана  
И Ивана сједе у травицу  
Па га мало вином заљевао  
И пита га Марко Краљевић:  
„О Иване наша војеводо  
Шта је вама у планини било  
Шта је васке сила зауставила  
Те сте, јадан очи изгубили?“  
А Иван му вако разговара:  
„О бора ми Марко побратиме  
Пријешли смо до пола планине  
Пријешли смо здраво и мирно  
А залуду фајде не имаде  
На млађе су вино навалили  
Раздвојили по двојцу друга  
По двојцу и по четворицу  
А на сваку по мјешину вина  
Па кад били усреди планине  
Дока хукну вјетар из планине  
А раздвоји од коња јунака  
Бир падосмо очи изгубисмо.“  
„Ја шта вам је било од  
ђевојке?““  
А Иван му одговоре каже:  
Ја не знадем ни за своју главу  
Ђе сам пао виш` се и не дижем  
А камо ли за твоју дјевојку.“  
Кад то Марко откити бесједу  
Одријеши грлић од мјешине  
Па заљева Косанчић Ивана  
Кад га мало отпитао вином

Па мимо њ`га провуче мјешину  
А преврће једног по једног  
А заљева једно по једног  
Док он нађе дијете Грујицу  
А крај њега бијесна ђогата  
Сва омарју огулио грање  
Све од глади и бранећ Грујицу  
Па га сједе као дјете мало  
И зали га вином руменијем  
Па Грујицу пита у планини:  
„О мој Грујо моја гујо љута  
Каква вас је сила заставила  
Одвојила од коња јунака  
Ја шта вам је било од ђевојке?“  
Груја јадан казати не знаде:  
„Кад нас студен вјетар застануо  
Па падосмо од коња јунаци  
Па не знам ни за своју главу  
А камо ли за твоју дјевојку.“  
Онда Марко грлић завезује  
Па запрти на плећи јуначке  
До Шарина довуче мјешину  
Па је Шарцу свеза у теркију  
А изводи оштро копље бојно  
На копље се Марко одапире  
Па он чува грање под ногама  
Да се не би грана преломила  
Да га не би вила опазила  
Привуче се црвеној пећини  
Па погледа Марко у пећину  
Када сама Будимка ђевојка  
Виле нејма ни од виле гласа

Марко јој је бога називао  
Кад дјевојка бога прихватила  
У пећини на ноге скочила  
А пита је Марко Краљевићу:  
„Ој ђевојко добре среће била  
Ја ће ти је вила нагоркиња?“  
А дјевојка вако говораше:  
„Господаре Марко Краљевићу  
Како вили рана зора дође  
Одмах вила оде у планину  
А у вече у пећину дође  
Како буде по заходу сунце.“  
„О бора ти лијепа ђевојко  
Кад ти вила дође у пећину  
Па буде ти дјево усијела  
Па упитај вилу нагоркињу  
Боји ли се икога до бога  
Може ли је ико погубити  
Па ћу опет сутра теби доћи  
Казаћеш ми таке разговоре  
Шта је вила теби казивала.“  
А дјевојка вако говорила:  
„Господаре Марко Краљевић  
Ако сијела ја ћу упитати.“  
Одмах Марко натраг се  
поврати  
На своје се копље дочекује  
Да не прасне грана под ногама  
Кад се свуче до коња Шарина  
И код Шарца Марко занотио  
Док ето ти виле нагоркиње  
Како пада у пећину вила

А дјевојци добро вече виче  
Дјевојка јој бога одазвала  
А пред вилом на ноге скочила  
Како вила дође у пећину  
На дјевојку очи исколачи:  
„О крмачо Будимко дјевојко  
Ко је дошо данас од јунака?“  
Све се куне и право и криво:  
„Није више нико долазио.“  
„Што се чује вином и дуваном  
Кад ти нико није долазио?““  
Тако мало у сијелу били  
Кад је брате по вечери било  
Па су доста у еглену били  
Онда вели лијепа дјевојка:  
„О бора ти вило нагоркињо  
Били мени право казивала  
Бојиш ли се икога до бога  
Може ли те ико погубити?“  
Овако јој вила одговара:  
„О бога ми лијепа дјевојко  
Кад ме питаш право ћу ти  
казат`  
Не бојим се никога до бога  
Нит ме ико море погубити  
Док је мени у Пролог планини  
У језеру утве шестокриле  
И док ми је срне свилоруже  
Мене нико ни виђет` не море  
А камо ли да би погубио.“  
Када дјевојка разумије бесједу  
Не шћеде је више ни питати

Бирдем вила зору опазила  
Од земље на ноге скочила  
Па замаче одмах у планину.  
И лијепо сунце обасјало  
Док ето ти Марка веселога  
На своје се копље дочекује  
Привуче се црвеној пећини  
Па он пита лијепу ђевојку:  
„Је си л`ђево упитала вилу  
Шта ти вила одговоре прича?“  
А дјевојка вако казиваше:  
„Доиста сам вилу упитала  
И вила ми је вако казивала:  
Не бојим се лијепа дјевојко  
Не бојим се никога до бога  
Нит ми ико море погубити  
Док је мени утве шестокриле  
У језеру у Пролог планини  
И док ми је срне свилоруже  
Мене нико ни виђет` не море  
А камо ли да би погубио.“  
Кад те Марко зачуо бесједе  
Не шћеде је више ни питати  
Већ побјеже натраг кроз  
Прологу  
На своје се копље дочекује  
Док Шарину коњу приступио  
Па Шарину покупи дизгине  
Па усједе на седло Шарину  
И из чизме истеже канџију  
Па га шини с обадвије стране

Касом Марко преброди  
планину  
Док испаде бијелом Прилепу  
Угледа га стара Јевросима  
Па пред Марка лети у сретање  
Па га пита за јадне сватове:  
„Шта л` је нама од сватова било  
Јесу л` тамо игди свати били?“  
И Марко јој бога називаше  
Јевросима остила(?)  
прихватила:  
„Шта је сине од сватова било  
Јесу л` тамо игди свати били.“  
„Живи јесу у танку животу  
Јере их је вила зауставила  
У Пролози среди планине  
Па попали коњи и јунаци  
Бир попали очи изгубили  
А шта ћемо од живота свога  
Вила ми је цуру заробила  
Пак ено је с вилом у пећини  
Што ћу сада мати и како ћу  
И вако јој вила казивала  
Казивала лијепој ћевојци  
Да се не боји никога до бога  
А на земљи никака јунака  
Нит` је ико море погубити  
Док имаде утву златокрилу  
У језеру у Пролог планини  
И док има свилоружу срну  
Већ ја велим моја мила мајко

Да покупим до триста авџија  
(ловаца)  
Нек понесу од злата стријеле  
А поведу хрте и огаре  
Да иђемо у Пролог планину  
Да планину редом опколимо  
Да огаре силне запушћимо  
Нек њезину срну поћерају  
Не би ли је како ухватили  
Ако ли би срну ухватили  
Онда ћемо околит језеро  
Па уватит утву шестокрилу.“  
А мати му рече лакрдију:  
„Ја те за то сјетоват` не могу  
Већ провиђај весела ти мајка  
Не`шли своје свате окријепити  
Не ћеш ли их муке опростићи.“  
А кад зачу Марко Краљевић  
Брже књиге на кнезове спрема  
На кнезове у сваку махалу:  
„Дајте мени до триста авџија  
Све из сваког села искупите  
Нек понесу од злата стријеле  
Нек поведу хрте и огаре  
Да скруњину Пролог планину  
Не би л` бог фајду учинили.“  
Бржо Марко покупи авџије  
Повезаше хрте и агаре  
Сваки носи од злата стријелу  
Понесоше хране и џебане  
Поћераше кола низ планину  
Па авџије хрте испустише

Окружише Прологу планину  
Стадоше се хрти склепатати(?)  
Окружише срну у Прологу  
Бога ми је хрти ухватише  
А авџије живу је отеше  
Свежаше јој ноге све четири  
Свезану је Марку доведоше  
Кад свезану срну доведоше  
Скиде Марко своју кабаницу  
Па покрио срну свилоружу  
А састави до триста авџија  
Па се с њима напојио вина  
Па се онда дигоше авџије  
Док нађоше зелено језеро  
Кад језеро сунце обасјало  
А изашла утва златокрила  
Па се грије код језера сунца  
Кад авџије утви опазили  
Одмах скочи у воду студену  
Кад замаче утва у језеро  
Кад се Марко виђе на невољи  
Он извати двије видре љуте  
Па их одамах пусти у језеро  
Полећоше видре у језеро  
Ал` је утва силна и бијесна  
Све видрама крила облачила  
Из језера сину под облаке  
Кад се Марко виђе на невољи  
Па он пушћи два сокола сива  
Полећеше небу под облаке  
Ухватише утву под облаком  
Ал` је силна и бијела

Соколима крила обломила  
Стаде писка два сокола сива  
Па падоше у траву зелену  
Жао Марку тића соколића  
Па се виђе на невољи Марко  
Он пушћио мрке јастребове  
Полећеше небу под облаке  
Ухватише утву под облаком  
Ал` су силни црни јастребови  
Па су утви крила обломили  
Свукоше је у траву зелену  
Ухвати је Марко Краљевићу  
И искупи до триста авџија  
Па сједоше под танком јеликом  
Дријшише грлић од мјешине  
Па наздрави један на другога  
Таман су се људи одморили  
Па се Марко на ноге скочио  
А извади ножић од појаса  
Да закоље срну свилоруну  
И да коље утву златокрилу  
У та доба стара бабетина  
На двије се штаке послонила  
Хуче стара те се разговара  
Јунацима божју помоћ даје  
А авџије љепше прихаватиле  
И овако Марко разговара:  
„Да си здраво стара бабетино.“  
Онда бака штаке потурила  
А Марку је руци прилазила  
Па га љуби и у скуте и у руку  
И пред њиме у земљицу црну:

„Богом брата Марко  
Краљевићу  
Немој мени срне погубити  
Немој згубит` утве златокриле  
Јер да није срне свилоруне  
И да није утве златокриле  
Ђе би вила у планини била  
Не би сте је никад ни уснули  
А камо ли вилу угледали  
Кад би Марко обје погубио.“  
Ал` то Марко не слушати не  
шће  
Већ обје шћаше погубити  
А кад виђе стара бабетина  
И овако Марку заклињаше:  
„Богом брата Марко Краљевић  
Немој мени погубити срне  
Згубит утве златокриле  
Већ` их одмах пушћи у планину  
Све ћу твоје издравит сватове  
Биће здрави као што су били.“  
Кад то зачу Марко Краљевић  
Ни опет се вјеровати неће  
Овако му бака разговара:  
„Побратиме Марко Краљевић  
Ја ћу тебе богом побратити  
И ја ћу ти вјеру заложити  
Кад гођ теби буде при невољи  
Ја ћу ти се у невољи наћи  
Само брата Марко Краљевић  
Немој јадан кавге заматати  
Немој кавге у свету неђељу

Ја ти онда помоћи не могу  
Бог ме чува а неђеља брани  
Па се бојим бога истинога  
И бојим се свете неђељице.“  
А кад Марко откити бесјеђу  
Па се скочи на ноге лагане  
Опрости је срну свилоруну  
И опрости утву златокрилу  
Побјеђоше обе уз планину  
А огари бјеђу повезани  
Ну то виде стара бабетина  
Из руку јој штаке испадоше  
Сину лице како жарко сунце  
Ко би реко да је баба била  
Већ је вила ја` њезина друга  
Па одмота ситне плетенице  
Примаче се врелу студеноме  
Па савила ситне плетенице  
Покваси их у врело студено  
Плетеницом дохваћа јунаке  
По очима и по обрвама  
Тако коње добре дохваћаше  
Како кога хвата плетеница  
И студена вода захваћала  
У јунака очи прогледаше  
И у коња очи прогледаше  
Јунаци се сташе сазивати  
А коњи се сташе хрзавати  
Донесоше вино у мјешини  
Зањевају једног по једнога  
Онда вила вако разговара:  
„Мало Марко мене очекајте



Док се мало вина напојите  
Ето мене сада са дјевојком  
А тебе ћу тамо отпратити.“

И рујна се вина напојише  
Док јунаци мало издравише  
И бијела љеба заложеше  
И печена меса овнујскога  
Таман су се свати опремили  
И спремише сеисану бојну  
У та доба вила и ђевојка  
Допадоше баш у шаке Марку  
Кад Грујица угледа ђевојку  
Па долеће бирдем до ђевојке  
Па је баца на коља алата  
А на коња каже кумовскога  
Подвикнуше огњени чауши  
Запјеваше од боја јунаци  
Заиграше коње од мејдана  
Ударише свирке свеколике  
Појавише хиљаду сватова  
И за њима вила запристала  
Препрати их кроз планину  
мутну

Кад планину здраво прегазише  
До Прилипа здраво силажише  
Добро их је стара дочекала  
А бијаше доста измећара  
Јунацима коње прихватише  
Те су добре коње одморили  
Свадбу чине и чине весеље  
За пунијех дана неђељицу  
Дивно било када се чинило

Истом сада да се веселимо

## Новаковић Грујо и Арап

Вино пију тридесет `ајдука,  
У зеленој гори Романији.  
Док завика Старина Новаче:  
„Радивоје, брате од матере,  
Јестел` чули јел` ва` ико  
казивао  
Ђе се црни Арап учинио,  
Чак далеко у Новом Пазару,  
Па никоме пролазит не даде.  
На друмове засреће трговце,  
Те отима трговачко благо.  
Султан дава три товара блага,  
Ко погуби црна Арапина.  
Ако бисте мене послушали,  
Да сиђемо до Горажда равна,  
До Горажда и Устиколине,  
Покрашћемо коње кириџијске,  
Начинити јелове сандуке,  
Нагрпати листа буковога  
И од мог сина Новаковић Груја,  
Начинити лијепу ђевојку;  
А нас тридесет од горе `ајдука  
Нећемо л` га како погубити.“  
Те рекоше да га послушају,  
Па сиђоше до Горажда равна,  
До Горажда и Устоколине,  
Покрадоше коње кириџијске,  
Начинише јелове сандуке,  
А тридесет од горе `ајдука,  
Начинише тридесет сватова,  
А од Груја кићену ђевојку,  
Јер је Грујо врсан и бијесан,  
Грујо браде и бркове нема,  
Бих ти реко` лијепа ђевојка.  
Те одоше Новом Пазару,

Па пјевају од горе `ајдуци,  
Баш као кићени сватови.  
Кад их виђе црни Арапин,  
Сједе спремат себе и кобилу.  
Кад га виђе тридесет `ајдука,  
Побјегоше пољем или ровијем.  
Сам остаде Новаковић Грујо,  
Проли Грујо сузу од очију,  
Сам у себи Грујо помислио:  
„Мили Боже на свему ти фала!  
Лудо ти ћу изгубити главу  
У Пазару пољу широкоме.“  
Утом стиже црни Арапине,  
Па завиках Новаковић Грују:  
„Срце, душо лијепа ђевојко,  
Зашто рониш сузе од очију?“  
Тада рече Новаковић Грујо:  
„Чујеш мене ага, Арап-ага,  
Ја Арапа ни виђела нијесам,  
Ос стаха сам задрхтала млада,  
Па ми златне бурме полећеше,  
Бурме златне стотину дуката,  
Па ја жалим своје бурме  
златне.“  
Тада завика црни Арапине:  
„Срце, душо лијепа ђевојко,  
Подржи ми витку бедевију,  
Да потражим бурме  
позлаћене.“  
Тад се преге црни Арапине,  
А да видиш Новаковић Груја,  
Ђе потеже мача зеленога,  
Па у страну удари Арапа.  
Колико га је лако ударио,  
У двије га пале преставио.  
Те завика мила баба свога:  
„Врат` се, бабо, Старина Новаче,

Не бојте се црног Арапина,  
Ником ништа више учинити  
неће.“

Па се врати Старина Новаче,  
Са Арапа главу одсјекоше,  
Однесоше до Стамбола града,  
Па Арапа главу предадоше.  
Њих дарива султан Сулејмане,  
Даде њима три товара блага  
„Ајте моји од горе `ајдуци,  
Па немојте робит и палит,  
Већ радите па с`фино раните.“  
И даде им три коња велика,  
Оћераше три товара блага.

## Ђерђелез Алија и Вук Јајчанин

Дворбу двори слуга Хусејине,  
У Сарајеву, паши од Сарајева  
Брез промјене дванаест година.  
Пашу двори, пашаницу љуби.  
Прознаје му паша од Сарајева.  
Кад то виђе млада пашаница  
Она каже слузи Хусејину:  
„Бјежи слуго, жалосна ти мајка!  
Паша знаде, да ми љубиш  
лице.“

Ја кад слуга чуо, разумио,  
Он побјеже Јајцу на Крајини,  
А некакву Јајчанину Вуку,  
Те његову пољуби руку.  
Уз Вука се слуга придворио.  
Њега двори једну хевту дана,  
Док почеше долазит`Јајчани  
Па говорит`Јајчанину Вуку:  
„Што ће теби Туре уз кољено,  
Издаће ти Јајац на Крајини.“

А кад Вуче чуо, разумио,  
Он дозива слугу Хусејина:  
„Хусејине година ти црна  
Хоћеш издат Јајац на Крајини?“  
Куне му се слуга Хусејине:  
„Нећу, Вуче, живота ми мога!  
Већ те дворит`до Ђурђево  
дана,

Онда ћу ти пољубит`у руку,  
Па од тебе заискат војску.  
Дигнућемо војску убојиту,  
Ударити уз Посавље равно,  
Док сићемо шехер Сарајеву,  
Сарајево бутул поробити,

До великог хана пашихана,  
О до оне пуне Колобаре,  
До велике бегове џамије,  
До текије хаџи Синанове  
И до куле Ђерђелез Алије.  
Ондје ћу те оженити Вуче,  
Истом сестром Ђерђелез Алије,  
А на име лијепом Ајкуном,  
А себе ћу младом пашиницом.“  
Тако њему говорио Хусо.  
Вјеровало му Јајчанин Вуче.  
Двори њега до Ђурђевога дана.  
Када њима Ђурђево данак дође,  
Покупи војску силовиту,  
Ударише из Посавље равно,  
Па сиђоше шехер Сарајеву.  
Сарајево бутун поробише,  
До великог хана пашинога  
И до оне пуне Колобаре,  
До велике бегове џамије,  
До текије хаџи Синанове,  
И до куле Ђерђелез Алије.  
Таман рана зора ударила,  
Вуче паде пред Алину кулу,  
А Хајкуна у кули бијаше;  
Види Хајка, гђе се шехер роби,  
Па узела верна огледала,  
Огледала своје бијело лице,  
Говорила млада у одаји:  
„Пусти лице, младе годинце,  
За кога сам тебе одгојила,  
За Ђидија Вука Јајчанина.“  
А то Вуче и слуша и гледа,  
Па наџаком удари у врата,  
Па извади лијепу Ајкуну,  
Па је баца за се на вранчића,  
Па побјеже из шехер Сарајева,

Па побјеже и поведе војску,  
Погибе му слуга Хусејине,  
Оде Вуче пољем сарајевским.  
Ето њега равној Лепеници.  
Тамо дође у Лугове тврде.  
Ту разјаха дебела вранчића,  
Да одмори своју бројну војску,  
И Ајкуну прикладну ђевојку  
И њезиних тридесет ђевојака.  
Ђерђелез дома не бијаше!  
Отиша` је до Стамбола града,  
Отишао је на цареву војску,  
Таман пуне три године дана.  
Отуда се вратио Алија.  
На Гласинцу био на конаку  
У некаку хану маленоме.  
Ту је био санак боравио,  
Па је љуте он сане уснио,  
Ђе је Вуче шехер поробио  
И одвео лијепу Ајкуну  
И младијех тридесет ђевојака.  
Па иза сна на ноге скочио,  
Па он виче од хана ханџији:  
„Устај амо, да ти харче платим.“  
Ето њему од хана ханџије,  
Ханџија је харче наплатио,  
А Алија отпреми дорота  
Па притиште дебела дорота,  
Поћера га преко Романије.  
Таман био кроз тијесне кланце,  
Потпази га Старина Новаче,  
Па Грујици говорио сину:  
„Хајде Грујо, хајде дјете моје,  
Стани Грујо друму утренику,  
Да хватамо овог серхатлију.“  
Па падоше друму утренику,  
Потпази их Ђерђелез Алија,

Па под собом поћера дорина,  
Па потеже челикли наџака  
Па Новака удари наџаком,  
А Грујицу дршком од наџака.  
Обојици повезао руке  
Па привеза једног за другога.  
Пребаци их пре`о коња дорина,  
Понесе их шехер Сарајеву.  
Кад то виђе Старина Новаче  
Ондај пита Ђерђелез Алије:  
„Серхатлијо, ко си и како си?  
Да ми знамо, од ког смо  
гинули.“

Алија им по истини каже:  
„Ја сам главом Ђерђелез Алија.“

А Новак му вели лакрдији:  
„Дај нам б`јеле одријеси руке.“

А Алија њему говорио:  
„Ако ће те тврду вјеру дати,  
Да ви више четоват` нећете,  
Сад ћу вама одријешит руке.“

Дадоше му божју веру тврду,  
Обојици одријеси руке,

Па их пушта јунаку планину,  
А он маче под собом дорина.

Ето њега шехер Сарајеву.  
Сарајево бутун поробљено.

Одведена лијепа Ајкуна  
И још ш` њоме тридесет  
ђевојака.

Тад Алија проћера дората,  
Проћера га кроз шехер  
Сарајево.

Ето њега пољем сарајевским,  
Па ето га, Лепеницом равном,  
У лугове наћера дората.  
Туде био Јајчанине Вуче.

Сио Вуче, ладно пије вино,  
А служи му лијепа Ајкуна.  
А погледа низ Вукову војску,  
Она спази Ђерђелез Алију.  
Све се кроз плач посмијехује,  
А вели јој Вуче Јајчанине:  
„Што се јадна млада  
посмијехујеш?  
Та нијеси брата угледала?  
Нигда њега више виђет`  
нећеш.“

Вели њему лијепа Ајкуна:  
„Ено, болан, Ђерђелез Алије!“  
Кад погледа Вуче Јајчанине,  
Кад угледа Ђерђелез Алију,  
Тада скочи на ноге лагане,  
Па притиште дебела вранчића,  
А Ајкуну привезо` за руку,  
Па је за се на вранчића баци.  
Притеже је два, три пута пасом  
И четврти од сабље кајасом,  
Па побјеже на коњу вранчићу,  
Низ лугове однесе Ајкуну.  
А не знаде Ђерђелез Алија,  
А не знаде, што ј` од Вука било,  
Већ његову похашура војску.  
Док казаше Ђерђелез Алији,  
Да утече низ лугове Вуче,  
Гони њега Ђерђелез Алија,  
До некакве равне Бусоваче.  
Туде Вука стигнут` не могаше,  
А даље га гонит` не смијеше,  
Већ се врати шехер Сарајеву.

## Марко Краљевић продаје своју љубу

Мили Боже на све ти хвала,  
Кад у Марка понестаде пара,  
Он опрема своју вјерну љубу,  
Опрема је, што бит љепше  
може.

На њојзи су свилене димије,  
Белезма јој од сувога злата  
Лијеп ђердан око бјела врата,  
Фесић јој се жути од дуката.

Л'јепо марко љубу опремио  
Тако не бини танану сеју,  
Па је води собом на чаршији,  
Па је даје млађаном телалу,  
Да је прода по велике новце,  
Јера Марку пара понестаде;  
Оно мало, што на њој имаде,  
Ни недјељу не њему било.

Вико` телал читав дан до  
подне,

Вико` телал по турској  
чаршији.

Неко даје стотину цекина  
А по неки и двије стотине,  
Ал` се нађе Туре потурица,  
Оно даје за Маркову љубу  
Оно даје хиљаду цекина.

Што је Туре више сеизило,  
Све је више телалу нуђало.

Заброји му јоште шест стотина.

Дају му је за тол`ко цекина.  
Узе Туре Маркову госпоју.

Јерати је за бјелу руку,  
Па је баци за се на коњица,  
Три пута је припасао пасом,

А четврти од сабље кајасом.  
Кад то виђе Краљевићу Марко  
Он већ више одољет` не мога  
Већ удара Туре по образу.

Колико га лако ударио,  
Из образа крвца му пробила.  
Туре падне на зелену траву.  
Хитро Туре на земљицу паде,

Хитро паде, хитрије устаде,  
Па он Марку савезао руке,  
Па га стави коњу о ункаш,

Па га води кроз гору зелену,  
Кука Марко кано кукавица,  
А превија ка`но ластавица:

„Бе си данас Милош Обилићу,  
Обилићу мој брате рођени,  
Да ти мени будеш у невољи?“  
Истом Марко био у ријечи,  
Док ево ти Милош Обилића.

Пљесну пљеском Туре по  
образу,

Из образа крвца му пробила.

Туре паде на зелену траву,  
Хитро Туре на земљицу паде,  
Хитро паде, хитрије устаде,  
Па савеза Милоша јунака.

С` друге стране о седло објесио.

Јаше Туре даље пјевајући,  
Ал` с` зал`ијећу два врана  
гаврана.

Њима вели турско момче  
младо:

„Ајт` одатле два врана гаврана,  
Кад дођете на сред горе равне,  
Па је видите, гдје ј` највиша  
јела,

Ондје ћу вас месом наранити

И јуначком крвљу напојити.“  
Одлећеше два врана гаврана,  
Одлећеше кроз гору зелену,  
Али виче Краљевићу Марко:  
„Бе си данас Рељо од Пазара?  
Бе си данас, ако бога знадеш?  
Данас јесмо оба на белају,  
Да нам наше ти опростиш  
руке.“

Истом Марко био у ријечи,  
Ал` ето ти Реље од Пазара.  
Он удара турско момче младо,  
Удара га пљеском по образу,  
Туре паде у зелену траву,  
Хитро паде, хитрије устаде,  
Па савеза Рељу од Пазара,  
Па га метну коњу на седалце;  
Гони њиха сва три кроз горицу.  
Опет виче Краљевићу Марко,  
Грлом виче, ко` да јелен риче:  
„Бе си данас Дебелић Новаче?  
Са својим јуначкојим сином,  
Са својим дјететом Грујицом?  
Ево јесмо сва три повезата,  
Изиђи нам, мили побратиме,  
Па нас отми од клета  
душмана!“

Истом Марко био у ријечи,  
Ал` излеће дијете Грујица,  
Стан је њему зелена горица.  
Излетио па Туре пљеснуо.  
Паде Туре у зелену траву  
Хитро паде, хитрије устаде,  
Па Грујици савезао руке;  
Па га меће коњу о седалца.  
Ал` да видиш Дебелић Новака,  
Он не слази њему на видику,

Већ засједа на јелу зелену,  
Па он пруже дугу гранајлију,  
Пушка пуче, тренути не даде,  
Те погоди турско момче младо,  
Погоди га међу очи црне.  
Туре паде у зелену траву,  
Туре паде, Новаче допаде.  
Одсјече му од рамена главу.  
Силно благо у Турета нађе.  
Тад` одр`еши Краљевића  
Марка,

И одр`еши Милоша војводу,  
И одр`еши Рељу од Пазара,  
И нејако дијете Грујицу,  
Добра сина Дебелић Новака.  
Полоћеше она два гаврана,  
Полоћеше пеке загракташе,  
Ал` говори Краљевићу Марко:  
„Стан` те мало два врана  
гаврана

Крвљу ћу вас напојит` јуначком  
И дебелим наранити месом.“  
То је реко` па Туре исјеко`,  
Њим нарани два врана гаврана,  
И кврљу их напоји јуначком.  
Па сједоше рујно пити вино  
И горици под јелом зеленом.  
Кад се рујна поднапише вина,  
Устадоше на ноге јуначке,  
У лице се они ижљубише,  
Па рекоше један ка другоме:  
„Збогом остај брате, до  
виђења!“

Па одоше сваки својим путем.  
Некад било, сад се спомињало.

## Од Новог Алија и од Росна Иван

Књигу пише од Новог Алија,  
Па је шаље од Лезина бану,  
У књизи му `вако говорио:  
„Е да чујеш од Лезина бане!  
До сад јесмо пријатељи били,  
Сад желимо, да то поновимо,  
Тамо кашње по вашем Божићу.“

Иде књига од руке до руке,  
Док је дошла у банове руке.  
Књигу штије од Лезина бане,  
Књигу штије, а на њу се смије;

Па он другу књигу отписује,  
Па је шаље од Новог Алији,  
У књизи му, `вако одговара:  
„Чу ли мене од Новог Алија,  
А што ћу ти друго говорити.  
Ид` отален једна домузино!

Није за те лијепа Марија,  
Нити за те овдје цуре има,  
Што имао, другоме сам дао,  
Поклонио од Росна Ивану.“

Иде књига од до руке;  
Кад је дошла Алији у руке,  
Алија је књигу прегледао,  
Од љутине на ноге скочио:  
„Гле Влашета, куја га родила!  
Да је мене Влаиња родила,  
У папрати свиње чувајући,  
У прегачи да ме ј` однијела, -  
Ову бруку поднијети нећу.“  
Пао он пише од Лезина бану:  
„Е да чујеш од Лезина бане!  
Ти не мисли, да те сада лажем,

Мо`ш мислити, да истину  
кажем:

У суботу, која прва дође,  
Почисти ми камену авлију,  
И одвали на граду капију,  
Гдје ћу свести коње и сватове.  
На огниште хоћу и` сводити,  
Тебе хоћу, бане погубити,  
На срамоту одвести Марију!“  
Иде књига од руке до руке,  
Док је дошла у банове руке.  
Књигу штије од Лезина бане,  
Књигу штије, грозне сузе лије;

Гледала га лијепа Марија,  
Па је бану `вако бесједила:  
„Бога теби, мој стари бабајко,  
Оклен књига, од кога ли града,  
И шта у њој жалостиво пише?  
Да ти рониш сузе низ образе?

Одговара од Лезина бане:  
„Оди, Маро, боље да си сл`јепа,  
Него што си одвише ми л`јепа;  
Не би с тебе изгубио главе!

Ево пише од Новог Алија,  
У суботу, која прва дође,  
Да почистим камену авлију,  
И одвалим на граду капију,  
Гдје ће свести коње и сватове.  
На огњиште хоће и` сводити,  
Мене хоће, Маро, погубити,  
На срамоту тебе ми одвести.“  
Али скочи Марија дјевојка,  
Скупи скуте у бијеле руке,  
Па потрча доље низ калдрме,  
Те дозива Мијаила слугу:  
„Мијаило, вјерна слуго моја,  
А од сада мој по Богу брате,



Ти ми ајде у доње подруме,  
 Па оседлај банова Зекана,  
 Седлај њега седлом  
 сребрнијем,  
 И зауздај уздом позлаћеном.“  
 То је слуга Мару послушао.  
 Па опреми банова Зекана.  
 А како га бјеше опремио:  
 Бију ките до зелене траве,  
 А по њима речве ударане,  
 А на њима на алки цекини,  
 Који милу туку по бедрима.  
 Док је Миле коња опремио,  
 Дотле Мара књигу накитила,  
 Па је слуги тихо бесједила:  
 „Мијаило, мили побратиме!  
 Ти ми ајде од Рисна Ивану.  
 Ти ћеш, Миле, по заоду доћи, -  
 Донде има дваест-четир сата.“  
 Добар Зекан, стиже за  
 дванаест.  
 Понајбоље Миле погодио:  
 Кад је сунце по Рисну сијало,  
 А дјевојке у колу играле.  
 Далеко га угледао Иве,  
 А још ближе њега сусретао.  
 С коња `ита и за здравље пита:  
 „Како, Миле, пунац и пуница,  
 И Марија моја заручница?“  
 „Здраво јесмо, али мирно  
 н`јесмо!“  
 Узеше се бијеле руке,  
 У мрке се пољубише брке,  
 Упиташе се за јуначко здравље.  
 Па одоше кули на бедеме,  
 Те сједоше на меке душеке,  
 Окренуше рујно вино пити.

Кад се Миле поднапио вина,  
 Он се маша у ван-кесу пасу,  
 Па извади лист, књигу бијелу,  
 Па је даде од Рисна Ивану.  
 Кад је Иво књигу прочитао,  
 Од љутине на ноге скочио,  
 „Мијаило, мили побратиме!  
 Ти ми `ајде од Лезина бану,  
 Да Алија не учини квара;  
 Ја ћу знати гдје ћу га чекати.“  
 Па он зове свога вјерног слугу:  
 „Бога теби, моја вјерна слуго!  
 Ти ми `ајде кули на бедеме,  
 Па опали два-три аберника!“  
 То је њега слуга послушао,  
 Он опали два-три аберника.  
 По горици опадало лишће,  
 По земљици пол`јетела трава.  
 То је мало постајало било,  
 Постојало до два до три сата,  
 Ал` да видиш, мили побратиме:  
 Пољем јаши старина Новаче,  
 И он води силу и Крајину,  
 Којој броја ни есапа нема;  
 И за њиме Земљићу Стјепане,  
 И он води силу и Крајину,  
 Којој броја ни есапа нема;  
 А ето ти Зриновића бана, -  
 И он води силу и Крајину,  
 Којој броја ни есапа нема;  
 И за њиме Мијате ајдуче  
 А за њиме стотину ајдука,  
 Што јунаци воле у бој поћи,  
 Него пити жежену ракију.  
 Још ето ти Краљевића Марка,  
 Са својије` шездесет јунака.  
 Сви дођоше Иванову двору.

Лијепо их је Иван дочекао,  
Па их води у своје дворове,  
И он сједе с њима пити вино.  
А када се понапише вина,  
Тад говори Старина Новаче:  
„О Иване, мој лијепи сине,  
„Куда ли ћеш, на коју ли  
страну?“  
Кад Новаци Иван одговори,  
И јунаци разабраше гласе,  
Поскочише на ноге лагане,  
Закуцаше токе на прсима,  
Зазвекташе сабље на бедрима,  
Бацише се коњ`ма на рамена,  
Па одоше здраво до Биљећа,  
До Биљећа – поља Лезинскога.  
Јуначки се биљег наодили,  
Кудано су Турци проодили.  
Тад говори од Рисна Иване:  
„Чујеш мене, Старина Новаче!  
Стани с друштвом на  
Лезинском пољу,  
А ја идем од Лезина бану,  
Да ја видим што Алија ради.  
Ако мени до невоље дође,  
Ти, Старино, код мене се нађи!“  
Па он оде од Лезина бану.  
Кад је Иван тамо доодио,  
Алију је тамо наодио,  
И са њиме стотину Турака,  
А из једне луле дуван пију.  
Селам Иво њима турски виче.  
То су њему за Бога примили,  
Али неће од Новог Алија,  
Но овако њему одговара:  
„Здраво Влаше, од Рисна  
Иване!“

Још говори од Рисна Иване:  
„О Бога ти од Новог Алија,  
Не влаши ме кад невоља није!  
Ја нијесам од Рисна Иване,  
Него момче од Стамбола града.  
Служио сам цара честитог,  
Не заслужих дина ни амана,  
Већ овога ђогу од мегдана.  
Чуо јесам за твоје сватове,  
Пристао бих дјевер уз  
дјевојку!“  
То се њему за Бога примили,  
Уз дјевојку мјесто начинили.  
Сву ноћ Мара рујним вином  
служи,  
Вином служи, а до Бога тужи.  
Али виче од Новог Алија:  
„Не тужи де, Марија дјевојко!  
Одрубиху твоју русу главу!“  
Синоћ сам ти погубио Ива,  
Погубио на пољу Лезинском.“  
На то вели од Рисна Иване:  
„Јест, дјевојко, и ја сам видио!“  
У том Турке савладао пиће,  
Попадоше главом без  
узглавља.  
Тада скочи од Рисна Иване,  
Па узима злаћану тамбуру,  
Терезион од сувога злата.  
Да осјети лијепу дјевојку,  
Он запјева уз тамбуру златну:  
„Вије гњездо птица ластавица;  
Вила га је три година дана.  
Залеће се врабац-смордовранац,  
Да њезино развали гнијездо.  
Допадоше сиви соколови,  
Не дадоше гн`језда развалити.“

Насмија се лијепа Марија.  
 Није прошло ни два ни три  
     сата,  
 Али викну чауш из сватова:  
 „Азурала, кита и сватови!  
 Дошло доба да пођемо дома.  
 Кратки данци, а дуги конаци,  
 Нама ваља веће путовати.“  
 Од мајке се мучно растајати,  
 Растајати лијепој Марији;  
 Три пута се мајци повратила.  
 Али скочи од Рисна Иване,  
 Па узгрну дуак на дјевојци,  
 Пољуби је три четири пута,  
 Ко би број`о, стотина би била.  
 Али виче од Новог Алија:  
 „Чујеш момче од Стамбола  
     града:  
 Не љуби ми на очи дјевоку,  
 Русу ћу ти одсијећи главу!“  
 Одговара од Рисна Иване:  
 „Синоћ си се Мари по`валио,  
 Да с`на пољу Иву погубио;  
 Али, ево, васкрса`је Иве,  
 И на мегдан тебе је позвао.“  
 Али викну од Новог Алија:  
 „Чујеш ли ме од Рисна Иване!  
 Удри прије, да ти криво није!“  
 Одговара од Рисна Иване:  
 „Удри Але, издало те здравље!“  
 На њег Але топуз истурио,  
 Иво топуз шакам`ухватио,  
 На три га мјеста преломио.  
 Кад погледа од Рисна Иване,  
 Али Ала на мегдану нема.  
 Тад говори од Рисна Иване:  
 „О ћогине, десно крило моје,

У`вати ми од Новог Алију,  
 Ранићу те шеницом бјелицом,  
 Појићу те вином и ракијом.  
 Залагати љебом бијелијем!“  
 Мили Боже, чуда големога,  
 Кад потече од Рисна Иване,  
 На ћогину, коњу високоме;  
     Алију је брзо сустигао,  
     И по пола Алију разбио.  
 Па се врати трагом унатрага,  
 Па он виче из грла јуначког:  
 „Ђе си данас, моја вјерна слуго?  
 Води Мару к мору на обалу,  
 Онђе мене, Иву дочекајте!“  
 Мили Боже, чуда големога,  
 Кад погибе турска поглавица,  
 Побеше се Турци са Србима.  
 Паде тама од неба до земље.  
 Није тама од Бога послана,  
 Већ је тама од пра`и олова.  
 Али кликну лијепа Марија:  
 „Да Бог даде и недјеља млада,  
 Па да пу`ну вјетри са планине,  
 Да размакну маглу у висине:  
     Да ја виђу коње и јунаке  
     Која сада задобива војска,  
 Ако л`турска задобива војска,  
 Да ја скачем у то море сиње!“  
 Ту је њојзи врла срећа била,  
 Па пунуше вјетри са планина,  
 Размакноше маглу у висине.  
 Али виче од Рисна Иване:  
     „Гдје си, брате, Старина  
     Новаче?  
 Недај тамо, а ја недам амо!“  
 Али виче Старина Новаче:

„Гдје си, брате, Земљићу  
Стјепане?  
Навиј отуд, а ја ћу одуда!“  
Али виче Земљићу Стјепане:  
„Гдје си, брате, Зриновићу  
бане?  
Недај тамо, а ја недам амо!“  
Али виче Зриновићу бане:  
„Гдје си, брате, Мијате ајдуче?  
Гони отуд, а ја ћу одуда!“  
Али виче Мијате ајдуче:  
„Гдје си, брате, Краљевићу  
Марко?  
Држ` отуда, а ја ћу одуда!“  
Од Каура нико не погибе,  
Од Турака нико не остаде,  
До ли једног Тале од Таланца;  
Да је и он на мегдану био,  
Не би живе главе износио.  
Јесте био, од некуд вирио.  
То је мало тако постојало,  
Али јаше Старина Новаче,  
И зелени мач му у десници;  
До пола је у крв огрезао;  
За Старином од Рисна Иване,  
И за њиме Земљићу Стјепане,  
А за њима Зриновић бане,  
И за њима Мијате ајдуче,  
Још за њима Краљевићу Марко,  
Са својих шездест јунака.  
На сабљи су сваком три  
Турчина,  
Али Марко четири насука`.  
Тада скочи од Рисна Иване,  
Па он сједне у зелену траву,  
И он пише лист књигу бијелу,  
Па је шаље од Лезина бану:

„Бога теби од Лезина бане  
Када Мари у походе пођеш,  
Немој ићи од Новог Алији,  
Већ ти дођи од Рисна Ивану,  
Ти ћеш наћи лијепу Марију,  
А насади подоста купуса,  
Спремио сам подобрано меса.“

## Женидба бана од Будима

Цуру проси бане од Будима  
У Ђурђији, земљи питомој;  
У некаква од Ђурђије бана,  
Три товара блага потрошио,  
Док је цури прстен ударио,  
На прстен` су свадбу углавили;  
Три мјесеца рока оставили.  
Но завика од Ђурђије бане:  
Мили зете од Будима бане!  
Има тамо на води Јелави,  
Дванајст грдних, црнијех арапа,  
Међу њима троглав арапине,  
На ћуприји чардак оградили,  
Те узимају ћумрук на ћуприји,  
Сватовима даре и ђевојку,  
Те ђевојку на поређа љубе,  
Па је грдну у родбину врате;  
Није ласно провести ђевојку,  
Него купи Србе у сватове.  
А кад бане до у Будим дође,  
Он дофати дивит и хартију,  
Ситне књиге на кољену пише,  
Једну спреми у Поцерје равно:  
А на руке војводи Милошу,  
У књизи му бане бесједио:  
Побратиме војводи Милошу!  
Дођи мени побре у сватове,  
Да ми будеш сватовски војвода,  
Доведи ми Топлицу Милана,  
Не остави Косанчић Ивана.  
Другу спреми бијелу Прилипу,  
А на руке Краљевићу Марку,  
У књизи му бане бесједио:  
Чули мене побратиме Марко;  
Дођи мени у моје сватове,

Да ми будеш ђевер уз ђевојку.  
Па је трећу књигу начинио,  
Те је спреми бан војводи Јанку,  
У књизи му бане бесједио:  
Дођи бане мени у сватове,  
Да ми будеш сватски  
старјешина.  
А четврту књигу направио,  
Па је посла Рељи Бошњанину,  
И овако њему бесједио:  
Дођи Реља мени у сватове,  
Да крсташ носиш барјака.  
Па је пету књигу направио,  
Те је спрема гори Романији,  
А на руке Старини Новаку.  
У књизи му бане бесједио:  
„Чули мене Старино Новаче!  
Ја те молим као оца свога,  
Спреми мени твог Грујицу  
сина,  
Да ми буде за вјенчана кума,  
И дадни му твојега ћогата,  
И дадни му сабљу староковку;  
Што сјече под оклоп јунаке.“  
А кад бане књиге оправио,  
Мало доба за тим постојало,  
Почеше се свати окупљати:  
Дође јунак војвода Милошу,  
А за њиме Топлица Милане,  
За Миланом Косанчић Иване,  
Кад дошли од Будима бану,  
Дивно их је бане дочекао,  
Добро рани коње и јунаке.  
Мало прође неби колико,  
Ал` ево ти Краљевића Марка:  
На шарцу коњу од мегдана.  
Њега бане дочекао дивно,

Ал` ето ти од Сибиња Јанка,  
 И њег` бане дочекао дивно.  
 Пито бане ће су војеведе,  
 Кад` ал` ево Реље од Пазара,  
 И њег` бане дочекао дивно.  
 Војводе се биле прикупиле,  
 Али нема Новаковић Груја,  
 Чекаше га за петнајест дана,  
 Чекаше га ал` не дочекаше,  
 Па се свати тада подигоше,  
 И одоше у земљу Ђурђију.  
 А кад књига Романији дође,  
 Код Новака Грујо не бијаше.  
 Но је Грујо у чету пошао,  
 Са његово тридесет хајдука;  
 У Рибину више Невесиња,  
 Па дофати дивит и хартију,  
 Жалостиву књигу направио,  
 И у књизи Груји бесједио:  
 „О Грујице, моје мило дјете!  
 Ево има било мјесец дана,  
 Како си ме сама оставио,  
 Па сам ти се сине разболио,  
 Бог да знаде хоћу умријети,  
 Него брже дођи у пећину,  
 Да те стари благослови бабо,  
 А ти сине да сараниш баба,  
 Да га мртва не разносе вуци,  
 И не кљују вроне и гаврани.“  
 Књигу даде младо књигоноши,  
 Па он бјелу Невесињу сађе,  
 У Вележу находио Груја  
 Те му дава лист књиге бијеле.  
 Кад Грујица књигу проучио,  
 Троструке га сузе пропануле,  
 Жао њему родитеља сама.  
 Гледало га тридесет хајдука

Па овако њему бесједили:  
 „Одакле књига наша  
 харамбашо,  
 И зашто је тако жалостива?“  
 Грујица им све по праву каза,  
 И још њима ријеч бесједио:  
 „Остајте ми с Богом, браћо  
 драга,  
 Ви четујте и срећа ви била,  
 А ја одох похитати бабу,  
 Ако Бог да те би преболио,  
 Опет ћу се вама поврнути;  
 Ако би ми преминуо бабо:  
 Ја ћу њега дивно саранити,  
 Па се опет вама поврнути.“  
 Сви хајдуци жале за Новаком,  
 Па би шћели бити са Грујицом,  
 Ал` Грујица њима дао није.  
 Но поклопи својега ћогина,  
 Па га гони и дневно и ноћно,  
 Докле бабу у пећину дође.  
 Ту одсједе претила ћогина,  
 И уљеже бабу у пећину.  
 На ногама њега налазио.  
 Десницу руку је пољубио,  
 Па му тада ријеч бесједио:  
 „Зашто, бабо, ако Бога знадеш,  
 Ти ми посла књигу жалостиву,  
 Те сам свога уморио ћога  
 Нез невоље и муке витешке!?“  
 Новак свога сина загрлио,  
 Па му ситну књигу извадио,  
 А кад Груја књигу проучио,  
 Одвише је њему жао било;  
 Ће се није с бабом приденуо,  
 Да отиде бану на весеље,  
 А и да се види с војводама.

Но му стари Новак бесједио:  
„Ти ми данас, отпочини сине,  
Па ћеш сјутра рано поранити,  
И отићи бану на весеље,  
А даћи ти мојега ђогата  
И даћу ти сабљу староковку.“  
Ту Грујица ноћу коначио,  
А кад јутром зора осванула,  
Он на себе удари одјело,  
А најприје од злата кошуљу,  
Сврх кошуље зелену доламу,  
Сврх доламе токе оковане,  
А на главу капу натурао,  
А на капи крила и челенке,  
Па му Новак вади свога ђога  
И даде му сабљу староковку;  
Која сјече под оклоп јунаке.  
Па кад се Груја опремио,  
У руке је оца пољубио  
А отац му сирдове дава:  
„Хајде с Богом, мој милосни  
сине,  
На путу ти добра срећа била!  
Гони сине низ Гласинац ђога,  
Док га шћераш до града  
Зворника;  
Кад Зворнику приближиш се  
близу:  
По турски ћеш појахат` ђогина,  
По турски ћеш сабљу  
припасати,  
Око главе траболос зави,  
Пригрни се бугар-кабаницом,  
Да с` не виде токе и оружје  
И на глави крила и челенке.  
Па наћерај коња на капију,  
Селам давај а селам прифатај,

Да те почем не познаду Турци;  
Па кад свога проћераше  
ђогина,  
Ти га гони низ Подриње равно,  
Докле Сави и Морави доћеш.  
А тада се вози до Сријема,  
А из њега јаши до Будима!“  
Отолен се Грујо подигнуо,  
Низ планину нагна ђогина,  
Докле дође бијелу Зворнику,  
Тад по турски посиједе ђогино,  
И по турски сабљу припасао,  
Око главе траболос завио,  
Пригрнуо бугар кабаницу,  
Па наћера граду на капију.  
Селам дава а селам прифата,  
Док за собом оставио града,  
А на Саву воду долазио,  
Те превезе себе и ђогина,  
И у Сријем здрав долазио.  
А кад акшам паде на долину,  
Угазио у поље Маџарско,  
Ал` у пољу механе неима,  
Нити шире, ни касабе има;  
Ђе би јунак мога` коначити.  
На муку се Грујо нагонио,  
Па погледа на леву страну,  
Те угледа кулу на ђенару,  
Па пут куле ђога окренуо,  
Доћера га кули пред авлију,  
Па ђогату сејибију виче:  
„Сејибије! Је си ли на кули,  
Ђогин тебе чека пред авлију?“  
Ал` изађе Српкиња Маџарска.  
У рукама држи чедо лудо.  
Грујица јој назва: добар вече!  
А она му здрављем прифатила,

Па јој вели Новаковић Грујо:  
„О Бога ти, прикладна  
Српкињо!  
Чија ли је на ђенару кула?“  
На то му млада стидом  
одговара:  
„Ој Бога ми, незнана делио!  
Кула јесте Бијелић Јована,  
Ма на кули сајбије нема,  
Јер је Јован допануо мука;  
У тавници од Будима бана.  
Нема никог` у његовој кули,  
Осим мене и чеда његова,  
Мушког чеда скоро рођенога  
Које га ми под појас оставио.“  
Но Грујица са ђогата виче:  
„О Бога ти, лијепа Српкињо!  
Могул` овђе ноћу преноћити?“  
Па му вели Јованова љуба:  
„О Бога ти незнана делио!  
Одаклен си и од рода кога,  
Како ли се вичеш по имену?“  
А Грујо јој на то одговара:  
„Ја сам главом Новаковић Грујо,  
Од хајдучке горе Романије.  
Па сад` идем бијелу Будиму,  
У сватове бану будимскоме.  
Бан ме позива за вјенчана  
кума.“  
А кад` чула Јованова љуба,  
У кули је чедо оставила,  
А Грујици лоња прифатила:  
Уведе га у топле подруме  
И даде му јечма и сијена,  
А Грујицу одведе на кулу,  
Па му даде пива и јестива,  
Добре воље као мора слана.

Ту је Грујо ноћу преноћио,  
А када сабах зора осванула,  
Устанула Јованова љуба,  
Свештеника брже набавила,  
Па тад` свога прифатила,  
И даде га Новаковић Груји,  
И овако њему бесједила:  
„Прими, Бога, и светог Јована,  
Рад` ајтера Бога истинога!“  
А кад Грујо чедо прифатио,  
Па му био за крштена кума.  
Кад крстише новорођенога,  
Грујицу је даривала кума,  
Даровала му од злата кошуљу,  
Свештенику од злата ђердана,  
Обадвојци свилене мараме.  
Па јој вели Новаковић Грујо:  
„Мила кумо, опреми кошуљу,  
Док се врнем из Будима града,  
А каде се врнем из Будима,  
Онда ћу се са тобом даривати.  
И чули ме, моја мила кумо!  
Кунем ти се и вјеру ти давам,  
Ако Бог да који свашта дава,  
Довешћу ти Бијелић Јована.  
Ја л` за њега изгубити главу.“  
Отолен се Груја подигао,  
Куд` год иђе до Будима сиђе,  
А у Будим када долазио,  
Дивно га је бане дочекао,  
Па му што је и како је каза.  
Грујици је много жао било,  
Од сватова што је заостао,  
Хитао би да стигне сватове,  
Ал` му вели од Будима бане:  
„Немош куме, престићи  
сватове,



Сватови су дошли до ђевојке,  
 Но одмори себе и ђогата,  
 Па кад дође света неђељица,  
 Ти ћеш куме рано поранити,  
 Сватови ма у ср`јетање поћи.“  
 Тако Груја кума послушао.  
 А кад дође света неђељица,  
 Он вилена посједа ђогата,  
 Па га погна пољем  
 будимскијем,  
 Одмакнуо седам осам са`та,  
 Јелави се води примакнуо,  
 Па тад` стаде сријетат` сватове,  
 Без оружја и добријех коња:  
 Срете Грујо Топлицу Милана,  
 На његову пеливан зеленку,  
 Али без свог свијетлог оружја,  
 Те се Грујо јаду осјетио,  
 Па га само за Милоша пита:  
 „Богом брате, Топлице Милане!  
 Камо брата Обилић Милоша?“  
 А Милан му на то одговара:  
 „Не питај ме Новаковић Грујо,  
 Јер ти ништа казат` не умијем:  
 Сви дођосмо на воду Јелаву  
 Арапи нас на њој дочекаше,  
 Сви арапи под љутим оклопом,  
 Они на нас загон учинише,  
 А ми Грујо боље дочекасмо:  
 Са сабљама и са миздрацима,  
 Па зафајду нама није било,  
 Од оклопа сабље острцају,  
 Сви смо сабље наше сломили,  
 С балчацима у воду турили,  
 Оста Марко и оста ђевојка;  
 Још Марко са шарина брани.“  
 Мало Груја проћера ђогина,

Па он срете Косанчић Ивана,  
 Али сабље на балчака нема,  
 Па Ивана ка` Милана пита,  
 Све му Иван као Милан каза.  
 Па напријед проћера Грујица,  
 Те он срете Рељу Бошњанина,  
 Без оружја и крсташ барјака  
 Па и њега ка` и Ивана пита,  
 Све му Реља као Иван каза.  
 Па напријед проћера Грујица,  
 Те он срете војводу Милоша;  
 На ждралину коњу од мегдана  
 У руци му балчак без оштрога,  
 Па га Грујо за ђевојку пита:  
 „Бе је, брате, лијепа ђевојка,  
 Ко ме ли ћу данас кумовати?“  
 Ал` му вели војвода Милоше:  
 „Брате, Грујо! На ме се не љути,  
 Наљегосмо брате, на ћуприју,  
 Арапи нас црни дочекаше,  
 И сватове прве посјекоше,  
 Потурише даре и оружје,  
 Ја наћерах ждраља на арапе,  
 Наћох барјак Реље Бошњанина,  
 И ја хоћох да отмам барјака,  
 Али, брате, не дадоше Турци,  
 Него на ме захон учињеше:  
 Са сабљама и са миздрацима,  
 А ја сабљом ударих једнога,  
 Ал` од њега пуста одскочила!  
 Па са сабљом ударих другога,  
 И од њега пуста одскочила!  
 На трећег сва се саломила!  
 Тад` потегох другу димишћију,  
 Једнога сам ш њоме ударио,  
 У њему ми гвожђе остануло,  
 Мени балчак у десници руци!

Кад` то чудо видијеше Турци,  
На мене су трку учињели:  
Да ме ждраљин брже не изнесе,  
Хоћаху ми одрубити главу!“  
Па напријед проћера Грујица,  
Те он срете бан војводу Јанка;  
На дорату крв му обојена  
И Јанко је сломио оружје,  
Ал` зафајду није ништа било,  
Њему Турци коња обранили  
Преко гриве врат му зафатили,  
Те га рањен једва изнио.  
Њега Грујо ка` Милоша пита,  
А он исто као Милош каза.  
По напријед проћера Грујица,  
И изађе хитро на ћуприју,  
И угледа Марка и ђевојку;  
Њу је Марко за собом турио:  
На шарину коњу претилومه,  
Утег`о је од сабље појасом;  
Стоји писка љепу ђевојку,  
А заклиње Краљевића Марка:  
Да је живу не да арапима.  
А арапи опколили Марка,  
И добро су њему притужили!  
А кад` Грујо угледао Марка,  
Раздрије се с претила ћогина:  
„Удри Марко, Богом побратиме,  
Немој пуштит` твоју снаху  
младу,  
Твоју снаху моју милу куму,  
А ево ти индат од Грујице!“  
А кад Марко разумијо Груја,  
Силном срцу гајирета дава,  
Па се сабљом са шарина брани.  
У то доба Груја притекао,  
Па потеже сабљу староковку,

У арапе јуриш учинио,  
Како кога Груја удараше,  
Скакаше му под ћупријом  
глава!  
Нешто Марко, а нешто Грујица,  
Посјекоше дванаејест арапа,  
И тринајестог троглав арапина.  
Запалише чардак на ћуприји,  
А узеше рухо и оружје,  
И лијепе госпоцке дарове:  
Да дијеле ништу и убогу.  
Па узеше до стотину коња,  
Па на коње све натоварише,  
Узјаше лијепу ђевојку;  
На кобили троглав арапина,  
Па кренуше пут Будима града.  
Јадни бана гласи допанули,  
Да су њему свати погинули,  
И отета лијепа ђевојка.  
Тек` од јада` забоље га глава,  
А од туре срце у њедрима.  
О јаду се бане забавио,  
Па ижљего на бојали кулу,  
На десну се подбочио руку,  
Па он гледа пољем зеленијем,  
Ђе разбијени долазе сватови;  
Па довата срчајли дурбина,  
Те погледа пољем под  
планином,  
И угледа велику комору,  
А са њоме Марка и Грујицу,  
Међу њима лијепу ђевојку.  
Чим их видје познаде их дивно,  
Те га ново сунце огријало,  
Па на млађе ршум учинио,  
Те шивчали справише кочије,  
Под кочије двије бедевие,

Па ш њима пољем полећели,  
 И сусрели Марка и Грујицу:  
 Те сједоше оба у кочије,  
 А међу се турише Ђурђију.  
 Они лете пољем зеленијем,  
 А на граду пуцају топови:  
 Два уједно по тридесет заједно,  
 Седамдесет један за другијем.  
 У то доба приспјела кочија  
 Дочека је беглук Њемадија;  
 Те примила цуру и јунаке,  
 И поведе на банове дворе.  
 Дивно их је бане дочекао,  
 Србима се добро изљубио,  
 Па се вјенча са Ђурђијом,  
 И кумова Новаковић Грујо.  
 Свадбаше за петнајест дана,  
 У весељу вазда без престанка,  
 А кад` свати на кретању били,  
 Бан дарива српске војеведе:  
 Неком блага, а неком оружје,  
 А завика Новаковић Груји:  
 „Што ћеш куме Новаковић  
 Грујо,  
 Или блага или ћеш оружје,  
 Или хоћеш у дар обадвоје?  
 Ја што имам у Будиму моме,  
 Ако желиш имат` Романији,  
 Можеш питат` и ја ћу ти дати.“  
 Но му вели Новаковић Грујо:  
 „Фала теби, мој милосни куме,  
 Нити ћу ти блага ни оружја,  
 Нити друго штогод из Будима,  
 Свега имам куме, изобиља  
 Но ми пушти Бијелић Јована,  
 Ради ајтера и светог Јована;  
 Да ми не би Јованове љубе,

Кад сам куме, прош`о кроз  
 Маџарску,  
 И још бих ти био у Маџарској,  
 Па Ђурђију љубили арапи!“  
 Све му Груја по истини каза,  
 А кад бане Грују разумио,  
 Овако је њему бесједио:  
 „О Грујице, мој милосни куме!  
 Ишти блага колико ти драго,  
 А не `шти Бијелић Јована,  
 Јована ти пуштати не могу,  
 Јер ме Јован љуто уцвјелио:  
 Мојега је брата погубио.“  
 То Грујици много мучно било,  
 Мучно било свим војводама,  
 Е ј`е Грујо, куми вјеру дао:  
 Да јој хоће избавит` Јована,  
 Или своју изгубити главу,  
 Па га моле српске војводе:  
 Да он пушта Бијелић Јована.  
 Залуд` моле измолит` не могу,  
 Па завика Краљевићу Марку:  
 Море, бане, пушти нам Јована,  
 И Грујици даривај га куму!  
 Нећеш ли га пуштит` без  
 невоље,  
 Пустићега бане, од невоље!  
 А кад бане Марка разумио,  
 Препадe се, па пушти Јована,  
 И Грујици њега даривао.  
 Још Грујицу даривао кума,  
 Даривао му од злата синију,  
 На синији сребрну тепсију,  
 Уз коју су исплетене гује,  
 У усти им драги каменови,  
 Те се пре њих види вечерати,  
 Ка` најлепше када грије сунце.

Па тад` Грујо даривао куму:  
Дарива јој двије перјанице,  
Обадвије од сувога злата,  
Да их држи у сандуку млада,  
Док` би мушко чедо породила,  
А тад, да их вади из сандука;  
Па на чедо удри перјанице.  
Отален се свати разметнуше,  
И свак` оде завичају своме,  
А Грујица одведе Јована,  
Па га милој куми даривао,  
И још ш` њиме стотину дуката,  
Она њему од злата кошуљу,  
И мараму од црвене свиле.  
Па Грујица са кумом починуо,  
И провео нећељицу дана,  
А по тада поклопи ђогина:  
Здраво пође гори Романији,  
Здрава свога налази баба,  
Те му каза поздрав и дарове,  
Бог нас вазда, добрим даривао.

## Груица дијете и силан Асан Ага

Рано рани Туркиња девојка,  
Рано рани на гору на воду,  
Да донесе студене водице,  
И умије своје бело лице.  
Када дође на воду студену,  
Ту бијаху тридесет хајдука,  
И свих тридесет допанули  
рана,  
Осим једно голобрадо дете,  
По имену Новаковић Грујо.  
Кад то виђе Туркиња девојка,  
Препаде се жалосна јој мајка,  
Плећи даде бијежати стаде,  
Ал` не даде бежати јој Грујо,  
Већ поскочи на ноге лагане,  
Ухвати је за бијелу руку,  
Па је поче Богом сестринити:  
„Богом сестро Туркиња  
девојко!  
„Ти нас немој данас проказати  
„Код твога брата силног Асан  
Аге,  
„Јер смо грдних допанули  
рана.“  
Па се маши руком у џепове,  
Те извади стотину дуката,  
Па их даде Туркињи девојци.  
Ал` да видиш Туркињу девојку,  
Она не хте ни до двора доћи,  
Већ повика из грла бијела,  
Те дозива силан Асан Агу:  
„О мој брате силан Асан Ага!  
„Хајде брате за гору зелену,

„Баш на воду под зелену јелу,  
„Ту ћеш наћи тридесет хајдука,  
„Свих тридесет допанули рана,  
„Осим једно голобрадо дете,  
„Баш канда је Новаковић Грујо,  
„И њега ћеш лако ухватити.“

Кад то зачу силан Асан Ага,  
Он поскочи од земље на ноге,  
Те припаса свијетло оружје,  
И поведе тридесет Турака,  
Па ходоше за гору, на воду,  
Баш на воду, под зелену јелу.

Ал` да видиш Новаковић Груја,

Он узима рањене хајдуке,  
Те их сакри у зелене јеле.  
Када дође силан Асан Ага,  
И доведе тридесет Турака,  
Око воде редом посједаше,  
Па легаше санка боравити,  
Стражу чува, Туркиња девојка.

Кад то виђе Груица дијете,  
Скиде капу у десницу руку,  
Пак се вуче од јеле до јеле,  
Док не дође до најкрајње јеле,  
Где бијаше Туркиња девојка,

Па је младу ухвати за руку,  
А марамом савеза јој уста,  
Одведе је Старини Новаку,  
Па се врати опет међу Турке,  
Голу сабљу носи у рукама,  
Када дође до воде студене!  
Он потеже сабљу од појаса,  
Те посјече тридесет Турака,  
Када дође силном Асан Аги,  
Ту је њему лоша срећа била,

Опази га силан Асан Ага,  
Па поскочи од земље на ноге,

Хватише се у кости јуначке.  
Носише се три-четири сата,  
Док се Грујо врло уморио,  
И њега су пјене попануле,  
Попануле беле и кржаве,  
А Турчин се јаком ознојио.

Кад то виђе Старина Новаче,  
Он дохвати бисте џевердана,  
Па га љуби с`обадвије стране;  
„Џевердане моје добро старо!

„Немој мене с`ватром  
преварити,

„За око те ни молити нећу.“

Па он гађа силног Асан Агу,  
Пуче пушка не остала пуста,  
Те погоди силног Асан Агу,  
На добро га место погодио,  
Међу пуца, где му срце куца,  
Кад то виђе Груица дијете,  
Уплаши се весала му мајка,  
Јер мисљаше њега неко гађа,  
Па потеже силног Асан Агу,  
Посади га у траву на главу,  
Па дохвати сабљу окрњчину,  
Те му русу одсјече главу.

За тим ходе, међу своје  
друштво,

Па ухвати Туркињу девојку,

Те је обе одсјече руке,  
И провуче кроз бијеле дојке,  
Па јој вако проговара Грујо:  
„Ето сада Туркиња девојко!  
„Па ти иди бијеломе двору,  
„Те се хвали брату Асан Аги,  
„Што си јутрос млада задобила,  
„Од Груице Новаковог сина.“

## Цар Стеван и дете Грујица

Славу слави Српски цар  
Стеване

Славу слави, светог Аранђела.  
Сву господу на славу сазвао,  
Па најпосле Старину Новака  
Њему `ваку поруку је послало:  
„Ој бога ти, Старина Новаче!  
Да ти мени на светога дођеш  
Па да седнеш у твоју столицу,  
И да мени здравицу напијаш!“

Одговара Старина Новаче,  
Своме цару на поруку такој:  
„Вала царе, на твом позиву!  
Не могу ти на светога доћи,  
Јер сам царе врло остарио;  
Ал` послаћу Грују дете младо  
Мој је Груја од петнајест  
година.

Нека седне у моју столицу  
И нек теби здравицу напије!“  
Па он зове Грују дете младо:  
„Оди Грујо, моје дете младо!“  
Дође Груја свом рођеном баби.  
Њему бабо `вако беседио:  
„Облачи се, што год боље  
можеш!

Цар ме зове на свога светога  
Ја не могу сада њему ићи,  
Јер сам Грујо врло остарио!  
Већ ти иди, и мене замени  
Па ћеш сести у моју столицу  
И цару ћеш здравицу напити!“  
То је Груја послушао бабу:  
Обуче се, што год лепше може  
И изведе танана коњица

Па целива свог рођеног бабу  
Целива га у десницу руку.  
Њему баба тада беседијо:  
„Чедо моје, Грујо дете младо!  
Не ид` одма царевоме двору,  
Већ ти иди Берићу Јовану.  
Па ћеш ићи с њиме на светога!  
Лепо ће те Јово научити  
Како ваља, да с` код цара  
владаш!“

То је дете послушало бабу,  
Па се вину ка Јовином двору.  
Кад је дош`о до Јовина двора  
А он виче Берића Јована.  
Ал` ишета Јованова љуба,  
Преко руке мушко чедо носи.  
Њу ми пита Груја дете младо:  
„Ој бога ти, Јованова љубо!  
Јел` код куће Берићу Јоване,  
Да идемо цару на светога?“  
Заплака се Јованова љуба,  
Па говори Јованова љуба:  
Мили куме, Грујо дете младо!“  
Насмеја се Груја дете младо,  
Па он пита Јованову љубу:  
„Ил` ме кумо, од милости  
кумиш?  
Ил` ме кумо, од невоље  
кумиш?“

Она њему на то одговара:  
„Не кумим те од милости куме!  
Већ те кумим за невољу куме  
Кад ти идеш цару на светога,  
Реци што год за Јована мога.  
Данас ће га царе обесити,  
Да би за што не бих ни жалила,  
Већ што знаде дванајест језика,

Па је Јова цара надмудрио  
 Зато ће га царе обесити!“  
 Кад је Груја саслушао речи  
 Чикно коња чизмом и мамузом,  
 Па се вину царевоме двору.  
 Кад је дош`о пред царево дворе  
 Чекају га слуге и слушкиње:  
 „Ајде Грујо, ајде дете младо!  
 Тебе чека софра и трпеза  
 И чека те бабина столица  
 Да ти седнеш у твоју столицу  
 Да ти цару здравицу напијеш!“  
 Не ће Груја са коња да сиђе.  
 Кад ишета царица госпођа,  
 Па му вели царица госпођа:  
 „Тебе чека софра и трпеза  
 И чека те бабина столица  
 Да ти седнеш у твоју столицу  
 Да ти цару здравицу напијеш!“  
 Не ће Груја са коња да сиђе.  
 Сам сад царе из двора изиђе.  
 Па му вели Српски цар Стеване:  
 „Ајде Грујо, ајде чедо драго!  
 Тебе чека софра и трпеза:  
 И чека те бабина столица,  
 Да ти седнеш у твоју столицу  
 Да ти мени здравицу напијеш!“  
 Ал` беседи Груја дете младо:  
 „Светли царе, сунце огрејано!  
 Не могу ти са коњица сићи  
 Док не видим Берића Јована,  
 Па ћу онда са коњица сићи!“  
 Узе царе кључе од тавница,  
 Па отвори на тавници врата  
 И изведе Берића Јована,  
 Па беседи Грујици младом:  
 „Ето види Берића Јована!

Данас ће ти Јован погинути!“  
 Ал` говори Груја дете младо;  
 Он говори Берићу Јовану:  
 „Ја ћу с коња ти иди на коња!  
 Па отиди твоме белом двору!  
 Па ти рани твојих пет синова!  
 Ја ћу за те муке подносити!“  
 Груја с коња, а Јован на коња  
 Па отиде своме белом двору.  
 Царева се реч`ца не пориче  
 Већ се златним словом  
 позлаћује,  
 И цар дозвоља два ђелата млада  
 Па им вели Српски цар  
 Стеване:  
 „Ој бога ви, два ђелата млада!  
 Ви узмите Грују дете младо  
 Па водите тамо под вешала  
 Водите га, па га обесите!“  
 Узеше га два ђелата млада,  
 Одведоше тамо под вешала,  
 Привезаше танане конопце  
 Дигоше га горе на вешала.  
 Попуцаше танани конопци,  
 Паде Груја на зелену траву.  
 Када глас цару за трпезу дође:  
 „Попуцали танани конопци  
 Пао Груја у зелену траву!“  
 Ал` царева с` реч`ца не пориче,  
 Већ се златним словом  
 позлаћује.  
 И цар посла свилени гајтани:  
 „Привезите, па га обесите!“  
 Привезаше свилене гајтане  
 Дигоше га горе на вешала,  
 Попуцаше свилени гајтани,  
 Паде Груја на зелену траву.

Кад глас цару за трпезу дође:  
 „На троје је свила попуцала,  
 Пао Груја у зелену траву!“  
 Ал` царева с` реч`ца не пориче,  
 Већ се златним словом  
 позлађује.  
 Па он посла синџир гвожђа  
 ладно.  
 Па говори вама двојма  
 целатима:  
 „Привезите, па га обесите!“  
 Привезаше синџир гвожђе  
 ладно  
 Па дигоше дете на вешала.  
 Измрви се синџир гвожђе  
 ладно  
 Измрви се на двоје на троје,  
 Паде дете на зелену траву.  
 Кад глас цару за трпезу дође:  
 „Измрви се синџир гвожђе  
 ладно,  
 Измрви се на двоје на троје!  
 Пало дете у зелену траву!“  
 Кад те царе разумео речи  
 Сам се царе из столице диже  
 И подиже сву господу редом,  
 Па одоше под танка вешала.  
 Узе царе Грују дете младо,  
 Узе дете за десницу руку  
 Па га пита Српски цар Стеване:  
 „Аој Грујо, аој дете младо!  
 Није м` чудо дете младо  
 Ко покида танане конопце  
 Конопац је, па се откинуо.  
 Није м` чудо Грујо дете младо  
 Ко покида зелене гајтане  
 Но ми реци Грујо дете младо

Ко покида синџир гвожђе  
 младо  
 Кад се гвожђе не да  
 откинути?!“  
 Ал` говори Груја дете младо:  
 „Светли царе, круно позлаћена!  
 Кад ме питаш право да ти  
 кажем:  
 „Ко покида танане конопце? “  
 Литургија танане конопце.“  
 „Ко покида свилене гајтане? “  
 Навора је свилене гајтане!“  
 „Ко покида синџир гвожђе  
 ладно? “  
 Синџир гвожђе Јованова  
 правда  
 Ако знаде дванаест језика  
 Никог није Јова уцвелио,  
 Нит` је коме Јова досадио!“  
 Њему на то српски цар  
 Стеване:  
 „Аој Грујо, аој дете младо!  
 Ајде грујо за моју трпезу  
 Тебе чека бабова столица  
 Да ти седнеш у твоју столицу,  
 Да ти мени здравицу напијеш?“  
 Ал` беседи Груја дете младо:  
 „Вала теби и на твојој части  
 А ја идем побратиму моме  
 Побратиму, Берићу Јовану  
 Да прославим светога  
 Аранђела!“  
 И отиде Груја дете младо  
 Он отиде Берићу Јовану.  
 Частио се пуни девет дана.  
 Десетого оде своје баби,  
 Па казује све како је било,



А на слави код цара Стевана.

## Краљевић Марко добија Шарца

Чудно Туре у мејану дође,  
На великом дори косатоме,  
Па говори Туре момче младо:  
„Мејанџија, дај донеси вина,  
Једну купу од дванаест ока!“  
Донесе му мејанџија вина,  
Једну купу од дванаест ока.  
Попи купу Туре момче младо,  
Попи купу, а не згрози брка;  
Другу попи, текем згрози брка,  
Трећу даје дори коњу своме,  
Па беседи дори коњу своме:  
„Пиј ми, доро, пиј ми, добро  
моје,  
Сутра ћемо, доро, добро моје,  
Сутра ћемо у јато летити,  
Кроз страшљиву гору  
Новакову.

Ја сам чуо, доро, добро моје,  
Да је не мож`тица прелетети,  
А ти ћеш ми, доро, прејездити,  
Макар би се натраг навратио!“  
Ту бијаше Новаковић Груја.  
Кад то зачу Новаковић Груја,  
Брзо трчи гори Новаковој.  
Кол`ко га је угледао бабо,  
Толико је пред њег`ишетао,  
Па беседи Старина Новаче:  
„О, мој сине, дијете Грујица,  
Што си тако, сине, пребледио  
И свог доброг коња уморио?“  
Ал` бесједи дијете Грујица:  
„О, мој бабо, Старина Новаче,  
Чудно Туре у мејану дође

На великом дори косатоме,  
Па беседи Туре, момче младо:  
„Мејанџија, дај донеси вина,  
Једну купу од дванаест ока.“  
Попи купу Туре, момче младо,  
Попи купу, а не згрози брка.  
Другу попи, текем згрози брка,  
Трећу даје дори коњу своме,  
Па беседи дори коњу своме:  
„Пиј ми, доро, пиј ми, добро  
моје,  
Сутра ћемо, доро, добро моје,  
Сутра ћемо у јату летити.  
Кроз страшљиву гору  
Новакову.

Ја сам чуо, доро, добро моје  
Да је не мож`тица прелетети,  
А ти ћеш ми доро прејездити  
Макар ми се натраг навратио.““  
Кад то зачу Старина Новаче,  
Одма`Новак наређује стражу:  
На прву је наместио Грују,  
А на другу дели Татомира,  
А на трећу брата Радивоја,  
На четвртој Старина Новаче.  
Текем Новак наредио стражу,  
Ал`ето ти Туре момче младо,  
На дорату ноге прекрстио,  
Топузину баца у облаке,  
Дочекује у десницу руку.  
На прву је нагазио стражу,  
Пропушта га дијете Грујица;  
Пропушта га дели Татомире;  
А кад прође дели Татомира,  
Пропушта га дели Радивоје,  
Радивоје га пропушта Новаку.  
Дочекује Старина Новаче,

Па удара Туре момче младо,  
Удара га неколико пута,  
Удара га тешким буздованом.  
Ал`говори Туре момче младо:  
„Не ударај, Старина Новаче,  
Не плаши ми`по кошуљи бува!  
Има и ја нешто буздована,  
Да т`ударим неколико пута,  
Колико си мене ударио,  
Па ћем`онда на мејдан изићи,  
И изнова мејдан започети.“  
Па потеже свога шестоперца,  
Па удара Старину Новака.  
Побеже му Старина Новаче,  
Он побеже под зелену јелу,  
Ал`се`ита Туре момче младо,  
Он се`ита тешким буздованом,  
Па удара у зелену јелу,  
Из корена исчупа јелу.  
Ал`беседи Старина Новаче:  
„Не ударај Краљевићу Марко,  
Даћу теби коња шаренога,  
Шаренога, па и крилатога,  
Који може гору прелетети  
Некамо ли, Марко, прејездити.“  
Јаши Шарца Краљевићу Марко,  
Даде дору за две купе вина,  
Па он оде гором певајући,  
Оста Новак за њим гледајући.

## Отмица девојке

Шедба шетал стари Новак  
    хајдук  
Со Груица своја мила сина.  
Шчо ми шетат из темни сокаци  
    И ми викат шчо го гласи  
    држит:  
„Оте свила и оте коприна!  
За невести, за лепи девојки!“  
Шчо излезе убава девојко,  
Да купуват свила и коприна,  
От је фати Грујица детенце,  
Си је фати за десна-на рока,  
Си је фрли зад соба на коња  
От ми летна више да ми бегат.

## Продаја Грује

Сабрали се тридесет другара,  
Сабрали се пута да путују,  
Да путују у широко Скопље.  
    Кад су дошли у старом  
    Качанику,  
    Качанику у ладне меане,  
Свратили се ноћа да ноћују  
    И да пију оно ладно вино.  
Ноћевали, пили ладно вино,  
Кад у јутро јутро освануло,  
Они зову младог механџију,  
Те г`питају колико су вино,  
    Колико вино тад попили.  
Одговара млади механџија:  
„Попили сте седам чабра вино.“  
Тад питају тридесет другара:  
    „Колко цена седам чабра  
    вино?“  
Одговара млади механџија:  
    „Цена им је шест стотин`  
    дуката.“  
Кад дружина то од њега чуше,  
Тад сви они у земљу гледају  
    И овако њему тад казују:  
„А ми јадни ни паре немамо,  
Но ако ти сад за Бога знадеш,  
Остави нам вино вересију,  
    Док се натраг из Скоља  
    вратимо,  
Да ти лепо паре наплатимо.“  
    Меанџија за Бога примио,  
    Остави им вино вересију,  
    Док се натраг из Скопља  
    поврате.  
Тад поћоше тридесет другара,

Иду путем, договарају се:  
Једног из њих хоће да продају,  
Те да плате онај дуг за вино,  
И решише Грују да продаду.  
Кад су дошли у Скопље  
широко,  
Тад узели Грују лудо дете,  
Те га дали младоме телалу.  
Телал виче у Скопље широко:  
„Чујете ли скопљанске девојке!  
Продава со један добар јунак,  
Што до сада јоште није никад,  
Није никад у Скопљу дошао,  
Нит` је доша, нити ће пак  
доћи.“  
То зачула Туркиња девојка,  
Па се скиде с високог чардака,  
Она узе те тесне сокаке,  
Докле дође к младоме телалу.  
Па запита младог телала:  
„Колико цена овоме јунаку?“  
Одговара онај млади телал:  
„Цена му је шестотин дуката.“  
Тад извади Туркиња девојка,  
Тад извади дукате да броји,  
Гледајући у доброг јунака.  
Седам стотин била надбројила,  
Па довати Грују лудо дете,  
Те га одведе у своје дворове –  
И овако њему проговара:  
„Ајде, Грују, сада да се турчиш.“  
Одговара Грују лудо дете:  
„Како ћу се јадан потурчити?  
Кад с дружином у Џамију идем,  
Сва дружина добро рухо имају,  
А ја јадан, гледај, какво имам.“  
Тад говори Туркиња девојка:

„Иди, Грују, тамо на терзију,  
Те ти кроји оно сјано рухо  
И понеси колико год можеш!“  
Груја кроји оно сјано рухо  
И понесе колико му је воља.  
Пак се врати натраг у дворове.  
Опет каже Туркиња девојка:  
„Ајде, Грују, сада да се турчиш.“  
Ал` говори Груја лудо дете:  
„Како ћу се, јадан, потурчити?  
Кад с дружином из Џамије  
идем,  
Сва дружина сиротињи деле,  
А ја јадан ни скршене немам.“  
Говори му Туркиња девојка:  
„Ајд` овамо Грују лудо дете!“  
Те га одведе у шарену собу,  
Отвори му онај жути сандук,  
У сандуку све жути дукати.  
Тада Груји, њему проговара:  
„Узми, Грују, колико ти драго.“  
Узе Груја колико му воља.  
Па га отведе ка белом сандуку,  
У снадуку оне беле паре.  
Опет каже Туркиња девојка:  
„Узми, Грују, колико ти драго.“  
Узе Груја што му беше воља.  
Сад му каже туркиња девојка:  
„Ајде, Грују, сад да се  
потурчиш!“  
„Како ћу се јадан потурчити:  
Кад с дружином ја у лову идем,  
Сва дружина добре коње имају,  
А ја јадан никаквога немам.“  
Тад говори Туркиња девојка:  
„Иди, Грују, у подруме доње,  
Те избери што је коњ за тебе.“

Груја изабра што је коњ за  
њега.

Пак се врати Туркињи девојци  
И овако њојзи проговара:  
„Је ли тестир, Туркињо девојко,  
Да огледам ја овога коња?“  
Туркиња му одма дозволила,  
Те он узја` свога добра коња,  
Лепо коњу дизгин учинио,  
Па га пушти низ широко поље.  
Где отиде, више се не врати.  
Оста гледећ Туркиља девојка,  
Што уради Груја лудо дете.

## Марко Краљевић и Новак ковач

Кличе вила са шара планине,  
Право кличе ко Прилипу граду,  
Па дозива Краљевића Марка,  
Па је њему вако говорила:  
„Чули мене Краљевићу Марко,  
Данас је петак а сутра субота,  
Ти се спреми у бијелом двору,  
Пак ти узми из ризнице блага,  
Те ти иди Новаку ковачу,  
Да ти кује сабљу оковану.“  
Тако вила ријеч, савршила  
То из двора нико не чујаше,  
Ал` то чуо Краљевићу Марко.  
Кад у јутро освануло и грануло  
сунце,

Поранијо Краљевићу Марко,  
Прије зоре и бијела дана,  
Па опреми себе и Шарина,  
Из ризнице накупи блага,  
Па се Шарцу на рамена баци,  
Право иде двору Новаковом.  
Кад је тамо долазио Марко,  
Далеко га угледао Ново!  
Мало ближе њега сусретао,  
Руке шире у кице се љубе,  
Питају се за јуначко здравље,  
Узеше се бијеле руке,  
Па одоше на горњем чардаку,  
Вино служи ћерка Новакова,  
За готову софру заседоше,  
Пију вино, а једу јестиво,  
Вино пише, три бијела дана,  
Вино пише док се не напише,  
Тада рече Краљевићу Марко:

„Чули мене Новаче коваче,  
Нисам дошо да пијемо вино,  
Вина имам код двора мојега,  
Већ сам дошао Новаче коваче,  
Ја сам дошо и довео блага,  
Да ми кујеш сабљу оковану,  
Што је такву ни ковао ниси,  
До сад Ново ни једном јунаку,  
Не жал` блага Краљевића

Марка,

Да је кадиш до дванајест пута.“

Новак Марку на то одговара:

„Могу тебе сабљу саковати,  
Што је такве ја сковао нисам.  
Калићу је до дванајест пута.“

Марко пита Новака ковача:

„Чу ли мене Новаче коваче!  
Кад ће сабља да буде готова?“

Новак Марку тијо одговара:

„У недељу која прва дође.“

И онда се братски изљубише,  
Марко оде пребијелом двору,  
Новак оста сабљу ковајући.  
Кова сабљу за недељу дана.

Када буде недељица дана,  
Ал ето ти Краљевића Марка,

Па он виче из грла бијела:

„Чујеш ли ме Новаче коваче!

Јеси ли ми сабљу саковао?“

Проговара Новаче коваче:

„Јесам тебе сабљу саковао!“

Па је скидапусту с чивилука

И даде је Краљевићу Марку.

Узе сабљу у десницу руку,

Преврте је и два и три пута,

Да ко броји и стотину пута,

Марко њему вако јунак  
проговара:

„Чули мене Новаче коваче!  
Ошта ћемо сабљу огледати,  
Ил` о моју ил` о твоју главу?“

Кад то зачу Новаче коваче,

Он је Марко вако говорио:

„Чујеш ли ме Краљевићу

Марко!

Лако ћемо сабљу огледати,  
Ни о моју ни о твоју главу.

Ја имадем девет помагача,  
Удри Марко о коју ти драго.“

Маче Марко сабљом и  
десницом руком

И погуби девет помагача,

Па окрете сабљу два три пута,  
На сабљи се ништа непознаде,

Тада рече Краљевићу Марко:

„Ој бога ти Новаче коваче,

Јеси ли је бољу саковао?“

Новак Марку тијо проговара:

„Чујеш ли ме Краљевићу

Марко,

Кад ме питаш право да ти  
кажем,

Бољу сабљу а бољем јунаку,  
Баш оне Муси Кесеџији.“

Кад то зачу Краљевићу Марко,

То је њему врло мучно било,

Па он њему вако проговара:

„Чујеш ли ме побратиме Ново,

Пружи мени ти десницу руку,

Да ти платим твоју заметију.“

Превари се уједе га гуја,

Пак пружи своју десну руку,

Увати га Краљевићу Марко,

Увати га за бијелу руку,  
Маче сабљом и десницом  
руком  
И одсече десну до рамена.  
Даде њему десну у лијеву,  
Пак извади хиљаду дуката:  
„Ето тебе Новаче коваче,  
Те се рани и од зла брани.  
Када теби понестане блага,  
А ти питај за Краљевића Марка,  
Ја сам тебе одсекао руку,  
Да не кујеш ни бољу ни гору.“  
Марко оде двору певајући,  
Новак оста болан плакајући.

## Напомене

„Луча“ – часопис за поуку и књижевност Црне Горе из 19. века. Из збирке Алије Аџи Јусуфовића пренели смо песму „Стара баба превари Новака“.

Тодор Хаџи Димитријевић (1889-1977), рођен у Врању. Публициста, преводилац и уредник часописа. За време Великог рата ангажовао се у САД за ствар српског и јужнословенско уједињења. Био је хуманиста и активиста Црвеног крста. После Другог светског рата бавио се језикословљем и лексикографијом. Из његових записа објавили смо песму под редним бројем 7; „Зимовање Радивоја и Старине Новака“.

Вид Жуњић – нажалост, нисмо пронашли податке о његовом животу и раду. Из његових рукописа објавили смо песму под редним бројем 15 – „Грујица дијете и Златија ђевојка“.

Владимир Бован је рођен у Урошевцу 1927. године. Редовни је професор Универзитета у Приштини. Проучава народну књижевност и културну историју Косава и Метохије. Аутор је многих студија, чланака, монографија и антологија. Из његове објављене збирке издвојили смо две песме: „Старина Новаки и Усо Арапин“ и „Женидба Дели Татомира“

„Развитак“ – часопис за друштвена питања, културу и уметност из Зајечара. Угледни лист из источне Србије. Преузели смо песму „Књига дође Старини Новаку“

Татомир П. Вукановић (1907 – 1997). Био је историчар и етнолог. Бавио се историјом, културом и фолклором Балкана. Предмет проучавања су му нарочито били Срби и Роми Косова и Метохије. Народни Музеј у Врању издао је његову антологију из које смо изабрали: „Старина Новак и брат му Радивој“, „Старина Новак и дијете Грујица“ и „Освета Старине Новака“.

Бранко Мушицки (1852. Сремска Каменица – 1902. Београд) је био писац и преводилац и уредник новина и часописа.



Радио је у дипломатској служби Србије. Сакуписао је народне песме са подручја Срема и објављивао их је.

Лазар Бркић: нисмо нашли податке о његовом животу и раду. Претпоставка је да је свој етнографски рад везивао за Косово и Метохију. Из његове рукописне оставштине одабрали смо песму „Женидба Марка Краљевића“. Песма је под редним бројем 14 и најдужа је у нашим свескама где се појављују Новаковићи. Има 1113 стихова. У свим рукописима преносили смо стихове оригинално по тадашњим правописним правилима. Често, рукописи су нечитки или без знакова интерпункција.

Јован П. Мудић: такође мало знамо о његовом животу и раду. Рад на сакупљању народнога блага био је упериду краја 19. и почетком 20. века. Препоставља се да је рођен и Калиновнику у Босни. Из његових бележака одабрали смо „Новаковић Грујо и Арап“.

Петар Н. Бесаревић (1878. Сарајево – 1899. Јабланица) је био сремскокарловачки матурант. Студирао је славистику у Бечу. Нарушеног здравља кратко је живео. Сарадник је многих часописа у Босни и Херцеговини и Војводини. Сам је казивао да је највише песама записао од своје бабе. Одабрали смо: „Ђерђелез Алија и Вук Јајчанин“ и „Марко Краљевић продаје љубу“.

Никола Станков Кукић је етнограф и сакупљач народних умотворина и песама. Живео је и радио крајем 19. и почетком 20. века. Посебно се интересовао за подручје Горње Крајине (Кордун, Банија и Лика), Босанске крајине и западне Славоније. Његове студије, објављење пре Великог рата, представљају антикварну вредност. Преузели смо песму „Од Новог Алија и од Росна Иван“.

Дионисије Миковић (1862 – 1942) био је свештеник, публициста, књижевник, етнограф и национални радник. Сарадник је многих оновремених књижевних часописа. Као патриоту прогањали су и затварали га окупатори и у Првом и Другом светском рату. Бавио се историјом, историјом цркава и манастира у

Црној Гори. Писао је реалистичке приповетке из народног живота. Записивао је народне обичаје и песме. Из његових рукописа изабрали смо песму „Женидба бана од Будима“. Напомињемо да смо у свим случајевима рукописне заоставштине верно преносили записе по правилима ондашњег доба.

Милан Станић („Грујица дијете и силан Асан-ага“), Лазар Николић („Цар Стеван и дијета Грујица) и Никола Станишић („Марко Краљевић и Новак ковач“) – научни радници који се баве повешћу народне књижевности често митски и епски Новака ковача повезују са харамбашом Новаком). Нисмо пронашли основне биографске податке о овим делатницима. Живели су и радили у 19. веку. Спадају у плејаду од 885 сакупљача народне поезије Јужних Словена. Тај број за многе је непотпун. Број песама процењује се на 70 000, а од тога 12 000 „јуначких“. Више од половине (36 000) још се налазе у рукописима наших архива, музеја и библиотека. Број обављених збирки је 162, где су сигурно оне веће уметничке вредности. Многе песме су сачуване и на носачима звука. Песме о Старини Новаку и његовој дружини процењују се од 160 до 200 примерака, укључујући и лирске. У овим великим бројевима заступљене су песме са сличним сижеом у бројним варијантама времена, географских подручја и надарености народних певача и казивача. Наших 14 свесака је мали допринос култури, традицији и сећању.

„Даница“ – лист за забаву и књижевност. Сматра се да је то наш најбољи лист друге половине 19. века. Излазио је у Новом Саду од 1861. до 1871.

Иван Степановић Јастребов (1839. – 1894.) је био историчар, етнолог и археолог. Обављао је дипломатску службу у царској Русији. Велики путник и путописац. Као кунзул боравио је Цариграду, Скадру, Призрену и Јањини. Велики је пријатељ Срба. Посебно се занимао за историју српске цркве, описивао је српске земље и бележио је песме и народна предања. Његове белешке су занимљиве и тиме што је матерњи језик мешао са српским.

Преузмили смо две песме без наслова. Насловили смо их за нашу свску: „Отмица девојке“ и „Продаја Грујице“.

## Литература

„Луча“, св. 4, Цетиње 1898.

„Развитак“ бр. 4/5, Зајечар 1987.

**Бранко Мушички**, Српске народне песме, Панчево 1875.

**Татомир Вукановић**, Српске народне песме, Врање 1972.

**Владимир Бован**, Јуначке песме, 4, Народна књижевност Срба на Косову и **Метохији**, Приштина 2013.

**Тодор Димитријевић**, Етнографска збиркаА, АРХИВ САНУ, бр. 161

**Вид Жуњић**, Етнографска збирка, АРХИВ САНУ, бр. 17

**Лазар Бркић**, Етнографска збирка, АРХИВ САНУ, бр. 11

**Јован Мутић**, Етнографска збирка, АРХИВ САНУ, бр. 78

**Петар Бесаревић**, Етнографска збирка, АРХИВ САНУ, бр. 12

**Никола Станков Кукић**, Српске народне умотворине из разних крајева, Загреб 1898.

**Дионисије Миковић**, Етнографска збирка, АРХИВ САНУ, бр. 28

**Милан Станић**, Српске народне песме, Београд 1870.

**Лазар Николић**, Српске народне песме, Нови Сад ? (19. век)

„Даница“, год. 2, бр. 4, Нови Сад 1861.

**Иван Степанович Јастребов**, Обичаји и песме турских Срба, Петроград 1886.

**Никола Станишић**, Народне песме са приповеткама, Београд 1870.

## РЕЧНИК СТРАНИХ, АРХАИЧНИХ РЕЧИ И ПОЈМОВА

**абер** – глас, вест

**азурити** – опремити

**албатин** – поткивач

**акшам** – зора

**Бановац Секула** – Секелѝ Јон, рођак Јањоша Хуњадија (епски Сибињанин Јанко) од 1446. до 1448. бан Хрватске. Погинуо је на Косову пољу 1448.

**Биљећа** (Билећ, Билић...) – Билећа, градић у источној Херцеговини

**бојали чибук** – обојена, нашарана лула

**Будим** (Будин) – главни град Мађарске. Састављен од три историјска дела: Буда, Обуде и Пешта. Био је под османском влашћу од 1541. до пред крај 17. века

**бутум** – сав, цео

**вилџан** (филџан) – мала шоља

**Вук Јајчанин** – Вук Гргуревић-Бранковић (традиционални Змај Огњени Вук) у песми је прозван Јајчанин због похода на Јајце у Босни са угарским владарем Матијом Корвином

**гајирет** (гаирет) – срчаност, племенитост...

**Гласинац** – брдо и крај изнад Сарајева. Раскрсница путева и место многобројних ханова и каравансараја. Данашње Пале. Гласинац и његово поље је епски ареал дружине Старине Новака.

**Горажде** – град у Босни, на обе обале Дрине. Вековна каравска станица.

**гранајлија** – врста пушке

**гроце** – очи

**домузин** – тврдоглав, упоран човек

**ђелезма** – добродошлица

**ђеисија** (ђеисија) – одећа, рухо, одело

**ђечерме** – врста прслука

**еглен** – пријатељски разговор

**есап** (хесап) – рачун, број, порцена...

**ески** – стар

**Ждралин** – епски коњ јунака Милоша Обилић, изузетне висине

**заметија** – занат

**Зворник** – град на Дрини у Босни. Седиште Зворничког санџака.  
Под османском влашћу од 1463. до 1878.

**из луле дуван пију** – наргила

**јазук** – штети, жали Боже

**Јајац** – Јајце, град у Босни. Под османском влашћу од 1527. до 1878.

**јамин** – заклети се

**јеменија** – плитка обућа

**калпак** – војничка капа са ободом од крзна

**касаба** – варошица

**Лазин** (град) – митски Леђен, неутврђене убикације. Претпоставке  
иду широм Балакнског полуострва па до Пољске

**мамуза** – точкић са зупцима причвршћен за пету обуће јахача.  
Служи за подстицање коња.

**механа** (меана) – крчма

**миздрак** – копље

**мутвак** (мутфак) – кухиња

**навора** (нафора, остије) – комадићи безквасног хлеба који се  
користи за причешће

**Невесиње** (Невесиље, Невесињ) – град и поље у Херцеговини. Под османском влашћу од 1469. до 1878.

**Њемадија** – Немачка

**огар** – врста ловачког пса

**орјат** – сељак, хуља, лопов...

**оцак** – димњак, кућа, породица...

**палошина** – кратки и широки мач где су држач и корице оковане сребром

**помонак** – врста лимуна

**Прилип** – Прилеп, град у Македонији, престоница Марка Краљевића

**Росно** – вероватно Рисан, град у Боки Которској

**рушпа** – дукат, цекин

**сабах** – зора

**сараш** – пијаница

**симит** – погача

**синија** – низак сто за јело, велики дрвени суд

**синцир** – ланац, вериге



**сеизило** – коњушар

**сеибија** (сајбија) – Бог, Господ

**сејибија** (сахибија) – власник, домаћин, поседник...

**селама** – поздрав

**серхатлија** – крајишник, граничар

**срма** – сребро

**телал** – добошар, јавни објављивач

**тепсија** - посуда за питу

**терезион** – кујунџијски, златарски...

**терзија** – кројач

**терзибаша** – глава, старешина кројача

**траболос** – свилени појас

**хадет** (адет) – обичај, ред

**хазна** – благајна, ризница, каса

**хаир дова** – молитва богу, благослов

**ханума** – жена, супруга

**хизмет** – служба, дворба, услуга...

**хизмећар** (измећар) – слуга, служитељ

**чабар** – дрвена посуда за разне млечне производе

**челенка** –врста перјанице од злата или сребра у облику спојених пера; понекад украшена драгим камењем; одликовање за храброст

**чета перутачо** – одред перута, разбија, побеђује одред

**чибук** – лула

**џеваб** - одговор

**џида** – мало копље

**џидија** – обешењак, силеџија, насилник

**шер** (шехер) – град

**шивчали** – накићен

**шикам** – украшен

**шућур алаху** – захвалност богу

**Библиотека *НОВАКОВА РУКОВЕТ***

1. *Милош Пекић*, **СТАРИНА НОВАК ИСТОРИЈСКА ЛИЧНОСТ И ЕПСКИ ЈУНАК**, април 2017, НОВАК ДОДАТАК број 9,
2. *Милош Пекић*, **БОЖЕ МИЛИ ДА ЧУДНА ЈУНАКА**, мај 2018, НОВАК ДОДАТАК број 11,
3. *Милош Пекић*, **КАДАР СТИЋИ И УТЕЋИ**, мај 2019, НОВАК ДОДАТАК број 13,
4. *Милош Пекић*, **НИ ЈУНАКА БЕЗ СТАРИНЕ НОВАКА**, јул 2020, НОВАК ДОДАТАК број 15,
5. *Милош Пекић*, **ГОРОМ ЈАШЕ СТАРИНА НОВАЧЕ**, август 2021, НОВАК ДОДАТАК број 17.
6. *Милош Пекић*, **НОВАЧЕ ОД ГОРЕ АЈДУЧЕ**, август 2022, НОВАК ДОДАТАК број 19.

**Библиотека *КЊИЖЕВНОСТ ЗА БАКЕ***

1. *Наташа Мугоша*, **ЛОЛИНА СВЕСКА**, децембар 2018,  
НОВАК ДОДАТАК број 12,

2. *Бошко Црнојевић*, **ХАЈДУЦИ И УСКОЦИ У НАРОДНИМ ПЕСМАМА  
И ПРИЧАМА**, децембар 2019, НОВАК ДОДАТАК број 14.

3. *Влада Вучинић*, **МОЖДА НИСТЕ ЗНАЛИ О ШКОЛИ СТАРИНА  
НОВАК**, фебруар 2022, НОВАК ДОДАТАК број 18.

**ЗБОРНИЦИ СТРУЧНИХ РАДОВА  
СА САВЕТОВАЊА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА**

1. **ЗБОРНИК УВОДНИХ РЕФЕРАТА СА СТРУЧНИМ РАСПРАВАМА**, Прво Саветовање просветних радника, Ивањица 29-30.мај 2015, март 2016, НОВАК ДОДАТАК број 7,
2. **ЗБОРНИК УВОДНИХ РЕФЕРАТА СА СТРУЧНИМ РАСПРАВАМА**, Друго Саветовање просветних радника, Тара 03-05.јун 2016, новембар 2016, НОВАК ДОДАТАК број 8,
3. **ЗБОРНИК СТРУЧНИХ РАДОВА**, Треће Саветовање просветних радника, Соко Бања 02-04.јун 2017, децембар 2017, НОВАК ДОДАТАК број 10,
4. **ЗБОРНИК СТРУЧНИХ РАДОВА**, Шесто Саветовање просветних радника, Вршац 13-14.јун 2020, јул 2020, НОВАК ДОДАТАК број 15.
5. **ЗБОРНИК СТРУЧНИХ РАДОВА**, Седмо Саветовање просветних радника, Сијаринска Бања 27-29.август 2021, фебруар 2022, НОВАК ДОДАТАК бр. 18.



CIP - Каталогизација у публикацији  
Народна библиотека Србије, Београд

373.3/.4

**НОВАК** : лист основне школе "Старина Новак" /  
главни и одговорни уредник Влада Вучинић ;  
главни уредник Марија Марковић. –  
2013, бр. 3 (мај)-. - Београд : Основна школа "Старина Новак",  
2013- (Београд : Плус). - 30 cm

Два пута годишње. - Преузима нумерацију електронског изд.  
ISSN 2466-5193 = Новак (Београд)  
COBISS.SR-ID 227170572

